

**MINISTERUL FINANTELOR
AL REPUBLICII MOLDOVA**

Data aplicării
semnăturii electronice nr. 04-06/764

La nr. _____

Ministerul Justiției
secretariat@justice.gov.md

La adresarea Ministerului Justiției nr.03/9737 din 01 noiembrie 2024, Ministerul Finanțelor a examinat proiectul de lege definitivat cu privire la Curtea Constituțională (număr unic 372/MJ/2024, autor - Ministerul Justiției) și comunică următoarele.

1) Potrivit art.21 alin.(2)-(3) din Legea nr.317/1994 cu privire la Curtea Constituțională, Președintele Curții Constituționale este asimilat cu Președintele Curții Supreme de Justiție în indemnizații. Judecătorii Curții Constituționale sînt asimilați cu vicepreședintele Curții Supreme de Justiție în indemnizații.

Art.26 alin.(3) din Legea nr.544/1995 cu privire la statutul judecătorului stabilește că judecătorului care a plecat onorabil din sistem i se plătește o indemnizație unică de concediere egală cu 50% din produsul înmulțirii salariului său mediu lunar la numărul de ani complet lucrați în funcția de judecător.

Prin art.20 alin.(5) din proiect se propune expres de a menține garanția existentă, prin care judecătorului demisionat a Curții Constituționale să i se achite o indemnizație unică de concediere în mărime de 50% din produsul înmulțirii salariului său mediu lunar la numărul de ani complet lucrați în funcția de judecător ai Curții.

La fel, constatăm că până la operarea prin Legea nr.222/2020 a modificărilor în art.32 din Legea nr.544/1995 cu privire la statutul judecătorului, condițiile de pensionare ale judecătorilor Curții Constituționale erau similare regulilor de pensionare a judecătorilor din cadrul instanțelor judecătorești (vârsta - 50 de ani, vechimea în muncă - 20 de ani, pensia în proporție de 55% din salariu mediu lunar, iar pentru fiecare an complet de muncă peste vechimea de 20 de ani se mărește cu 3%, dar în total nu mai mult de 80% din salariu mediu lunar).

Astfel, având în vedere că atât condițiile de pensionare, cât și indemnizațiile achitate la demisionare erau similare, prin avizul primar nr. 04-06/356/855 din 06 iunie 2024 Ministerul Finanțelor a considerat oportun ca Ministerul Justiției să examineze suplimentar aspectul privind stabilirea condițiilor de pensionare ale judecătorilor Curții Constituționale similare celor stabilite judecătorilor din cadrul instanțelor judecătorești, stabilite prin art.32 din Legea nr.544/1995 cu privire la statutul judecătorului (în redacția Legii nr.222/2020).

În urma analizei sintezei obiecțiilor și propunerilor, constatăm că obiecția respectivă a fost acceptată (a se vedea pct.68), însă modificări în acest sens nu au fost operate în proiectul de lege.

Mai mult ca atât, atragem atenția că subiectul respectiv a fost discutat și la ședința, organizată în cadrul Ministerului Justiției după prima avizare a proiectului, la care însăși reprezentanții Curții Constituționale nu au obiectat împotriva stabilirii unor reguli similare de obținere a dreptului la pensie de către judecătorii Curții Constituționale cu cele stabilite pentru judecătorii instanțelor judecătorești.

Astfel, având în vedere că 50% din cheltuielile pentru achitarea pensiilor și indemnizațiilor se vor achita de la bugetul de stat (a se vedea art.20 alin.(8) din proiect) și în vederea respectării principiului egalității, considerăm că prevederile referitoare la pensionare urmează a fi revăzute.

2) Conform pct. 5 din Nota informativă „Fundamentarea economico-financiară”, proiectul nu include nici o reglementare care ar necesita acoperire financiară suplimentară pe aspectul cheltuielilor de personal. Proiectul de lege menține garanțiile sociale ale judecătorilor constituționali, așa cum sunt stabilite în Legea nr. 317/1994 cu privire la Curtea Constituțională. Prin urmare, se specifică că implementarea proiectului nu implică cheltuieli financiare adiționale de la bugetul de stat. Totodată conform pct.1 din Nota informativă, capitolul „Principalele prevederi ale proiectului și evidențierea elementelor noi” precum și art. 12 din proiect prevăd crearea cabinetului Președintelui Curții Constituționale în scopul oferirii asistenței în exercitarea atribuțiilor acestuia (modificări operate prin Legea nr. 47/2024).

Accentuăm că implementarea măsurii în cauză va necesita resurse financiare suplimentare pentru a acoperi cheltuielile salariale ale personalului respectiv. În acest sens, proiectul elaborat urmează a fi completat cu o analiză detaliată a impactului financiar al modificării propuse, inclusiv o estimare a costurilor suplimentare generate de o eventuală creștere a numărului de unități de personal din cadrul Curții Constituționale, precum și sursa de acoperire a costurilor respective. Totodată, la art. 52 alin. (3) din proiect se propune modificarea titlului funcției de „Judecător-asistent” în „Consilier judiciar” în prevederile Legii nr. 270/2018 privind sistemul unitar de salarizare în sectorul bugetar. În acest sens, accentuăm că proiectul nu implică și modificări corelate în prevederile legale referitoare la statutul persoanelor cu funcții de demnitate publică, și anume Legea nr. 199/2010 cu privire la statutul persoanelor cu funcții de demnitate publică, în contextul în care funcția de „Judecător-asistent” actualmente este funcție de demnitate publică reglementată prin Legea menționată supra.

Ministru

Digitally signed by Belous Victoria
Date: 2024.11.12 12:40:41 EET
Reason: MoldSign Signature
Location: Moldova

MOLDOVA EUROPEANĂ

Victoria BELOUS

Executor: Gheorghe Zgherca
tel.: (022) 26-28-97

MINISTERUL FINANTELOR
AL REPUBLICII MOLDOVA

06.06.2024 nr. 04-06/356/855

La nr.

Ministerul Justiției
e-mail: secretariat@justice.gov.md

Copie: Cancelaria de Stat
e-mail: cancelaria@gov.md

La adresarea Cancelariei de Stat nr.18-69-4790 din 29.04.2024, Ministerul Finanțelor a examinat proiectul de lege cu privire la Curtea Constituțională (număr unic 372/MJ/2024, autor - Ministerul Justiției) și comunică următoarele.

1) La art.13 din proiectul de lege, considerăm că alin. (4) urmează să fie reformulat în sensul racordării acestuia la prevederile actuale din art.35 alin.(2) din Legea nr.317/1994 cu privire la Curtea Constituțională, care stabilește faptul că angajarea judecătorilor – asistenți se face prin concurs.

Cu titlu comparativ, precizăm faptul că suplینirea prin concurs a funcțiilor de judecător-asistent este stipulată și la art.48 alin.(2) din Legea nr.47/1992 cu privire la organizarea și funcționarea Curții Constituționale (România).

2) La art.21 alin.(10) din proiectul de lege, se prevede acordarea unui concediu anual plătit cu o durată de 42 zile calendaristice, cu toate că la moment conform art.22 alin.(6) din Legea nr.317/1994 cu privire la Curtea Constituțională, durata concediului anual plătit este de 36 zile lucrătoare (luându-se drept bază săptămâna de muncă de 6 zile), fapt care implică în concordanță cu prevederile art.30 alin.(1) lit.e) din Legea nr.100/2017 cu privire la actele normative, completarea notei informative cu prevederi ce vizează impactul bugetar.

3) Suplimentar, menționăm că potrivit art.21 alin.(2)-(3) din Legea nr.317/1994 cu privire la Curtea Constituțională, Președintele Curții Constituționale este asimilat cu Președintele Curții Supreme de Justiție în indemnizații. Judecătorii Curții Constituționale sînt asimilați cu vicepreședintele Curții Supreme de Justiție în indemnizații.

Art.26 alin.(3) din Legea nr.544/1995 cu privire la statutul judecătorului stabilește că judecătorului care a plecat onorabil din sistem i se plătește o indemnizație unică de concediere egală cu 50% din produsul înmulțirii salariului său mediu lunar la numărul de ani complet lucrați în funcția de judecător.

Prin art.21 alin.(5) din proiect se propune expres de a menține garanția existentă, prin care judecătorului demisionat a Curții Constituționale să i se achite o indemnizație unică de concediere în mărime de 50% din produsul înmulțirii salariului său mediu lunar la numărul de ani complet lucrați în funcția de judecător ai Curții.

La fel, constatăm că până la operarea prin Legea nr.222/2020 a modificărilor în art.32 din Legea nr.544/1995 cu privire la statutul judecătorului, condițiile de pensionare ale judecătorilor Curții Constituționale erau similare regulilor de pensionare a judecătorilor din cadrul instanțelor judecătorești (vârsta - 50 de ani, vechimea în muncă - 20 de ani, pensia în proporție de 55% din salariu mediu lunar, iar pentru fiecare an complet de muncă peste vechimea de 20 de ani se mărește cu 3%, dar în total nu mai mult de 80% din salariu mediu lunar).

Astfel, având în vedere că atât condițiile de pensionare, cât și indemnizațiile achitate la demisionare erau similare, considerăm oportun ca Ministerul Justiției să examineze suplimentar aspectul privind stabilirea condițiilor de pensionare ale judecătorilor Curții Constituționale similare celor stabilite judecătorilor din cadrul instanțelor judecătorești, stabilite prin art.32 din Legea nr.544/1995 cu privire la statutul judecătorului (în redacția Legii nr.222/2020).

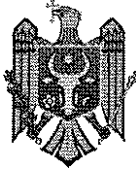
Secretar general al ministerului

Digitally signed by Roșca Dina
Date: 2024.06.06 13:57:54 EEST
Reason: MoldSign Signature
Location: Moldova

Dina ROȘCA

Executor: Gheorghe Zgherea
tel.: (022) 26-28-97

APARATUL PREȘEDINTELUI REPUBLICII MOLDOVA

Bd. Ștefan cel Mare și Sfânt, nr. 154, MD-2073 Chișinău
www.presedinte.md

7 noiembrie 2024

Nr. 2/2-06-1367

Ministerul Justiției

secretariat@justice.gov.md
aneta.dovbenco@justice.gov.md

Cu referire la demersul prin care se solicită examinarea și avizarea repetată a *proiectului de lege cu privire la Curtea Constituțională, număr unic 372/MJ/2024*, instituția prezidențială vă comunică despre lipsa unor obiecții și propuneri.

Cu respect,

Digitally signed by Tonu Lilia
Date: 2024.11.07 14:25:30 BET
Reason: MoldSign Signature
Location: Moldova

MOLDOVA EUROPEANĂ

Lilia TONU
Secretară generală adjuncată

avocatul
poporului
OMBUDSMAN

08 noiembrie

nr. 04-1/7-215

la nr. _____

din _____

Domnului Eduard SERBENCO,
Secretar de stat al Ministerului Justiției

secretariat@justice.gov.md
aneta.dovbenco@justice.gov.md

Opinie
asupra proiectului de lege cu privire la Curtea Constituțională
(număr unic 372/MJ/2024)

Avocatul Poporului a examinat proiectul de lege remis spre reavizare și Vă comunică următoarele observații și recomandări.

Ombudsmanul apreciază inițiativa de promovare a acestei legi, subliniind importanța Curții Constituționale ca garant al supremației Constituției și ca protector autentic al principiilor statului de drept și al drepturilor omului consacrate în legea fundamentală.

În acest context, considerăm că legea propusă ar trebui să constituie un pas esențial pentru alinierea mai strânsă a Republicii Moldova, ca stat de drept și democratic la angajamentele sale în domeniul drepturilor omului.

Analizând conținutul proiectului de lege venim cu unele recomandări din punct de vedere al abordării bazate pe drepturile omului.

1. Completarea articolului 2 pentru a reflecta protecția drepturilor fundamentale

Articolul 2. Drepturile și Libertățile Fundamentale

(1) Curtea Constituțională activează în baza principiilor legalității, independenței, colegialității, contradictorialității și transparenței.

(2) Curtea Constituțională garantează protecția drepturilor și libertăților fundamentale ale cetățenilor, conform prevederilor Constituției Republicii Moldova și tratatelor internaționale la care aceasta este parte.

(3) În adoptarea deciziilor, Curtea va integra jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului, asigurând astfel conformitatea deciziilor sale cu standardele europene și internaționale de protecție a drepturilor omului.

(4) Curtea Constituțională va coopera cu organizații internaționale din domeniul drepturilor omului, inclusiv cu Organizația Națiunilor Unite și Consiliul

Europei, beneficiind de asistență tehnică și expertiză pentru consolidarea protecției drepturilor fundamentale.

(5) Curtea Constituțională cooperează cu Instituția Avocatul Poporului în vederea asigurării respectării drepturilor și libertăților fundamentale ale omului la nivel național, printr-o abordare conformă cu standardele internaționale.

Menționarea în Constituția Republicii Moldova a faptului că aceasta este un stat de drept și democratic, unde demnitatea omului, drepturile și libertățile fundamentale, libera dezvoltare a personalității, dreptatea și pluralismul politic¹ sunt valori supreme, subliniază și mai mult necesitatea includerii în proiectul de lege a unui articol privind protecția drepturilor omului în activitatea Curții Constituționale.

Pentru a fortifica rolul Curții ca apărător al drepturilor fundamentale, ar fi benefic să se completeze cu o reglementare clară că, în activitatea sa, Curtea trebuie să prioritizeze interpretarea Constituției în conformitate cu tratatele internaționale în domeniul drepturilor omului, la care Republica Moldova este parte². Așadar, completarea a principiului protecției drepturilor omului între principiile de activitate ar sublinia angajamentul Curții în interpretarea și aplicarea Constituției în mod coerent cu standardele internaționale ale drepturilor fundamentale.

Alin.(3) justifică integrarea jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului³ în actele Curții Constituționale, aducându-le în conformitate cu standardele europene și internaționale. Considerăm că această abordare aliniază jurisprudența națională la cerințele europene, asigurând aplicarea corectă a standardelor protecției drepturilor fundamentale și contribuind la evitarea condamnărilor internaționale pentru încălcarea drepturilor omului.

Alin.(4) justifică cooperarea Curții Constituționale cu organizațiile internaționale, cum ar fi Organizația Națiunilor Unite și Consiliul Europei, în vederea asigurării unei protecții eficiente a drepturilor fundamentale. Considerăm că această colaborare permite Curții să acceseze expertiză și asistență tehnică, necesare pentru adoptarea de soluții mai informate și moderne, consolidând astfel protecția drepturilor și libertăților omului într-o manieră sustenabilă și conformă standardelor internaționale. Susținem că această colaborare va contribui la adoptarea unor soluții juridice bine fundamentate și actualizate, conforme cu standardele internaționale.

În plus, scoate în evidență și consolidează colaborarea Curții Constituționale cu Comisia de la Veneția⁴ și cu Biroul pentru Instituții Democratice și Drepturile Omului (ODIHR)⁵ în furnizarea de opiniilor amicus curiae. Prin consultarea acestor expertize, Curtea poate lua decizii care să reflecte bunele practici internaționale,

¹ Art.1 alin.(3) din Constituția Republicii Moldova

² Art.4 alin.(2) din Constituția Republicii Moldova

³ <https://www.echr.coe.int/>

⁴ <https://www.venice.coe.int/webforms/events/>

⁵ <https://www.osce.org/odihr/factsheet>

contribuind astfel la alinierea legislației naționale cu principiile democrației și drepturilor omului și asigurând o interpretare constituțională modernă și echitabilă.

În concluzie, considerăm că includerea acestui articol va consolida poziția Curții Constituționale ca un mecanism de protecție a drepturilor fundamentale, consolidându-i independența, întărindu-i responsabilitățile și conectându-o la standardele internaționale. Suntem de părere că aceasta contribuie atât la protecția internă a drepturilor omului, cât și la prestigiul internațional al instituției și, implicit, al statului.

Referitor la promovarea redacției de la alin.(5), menționăm că nu este surprinzător că ambele instituții, Curtea Constituțională și Avocatul Poporului⁶, împărtășesc un deziderat comun – asigurarea protecției drepturilor și libertăților omului. Ambele instituții contribuie la crearea unui mecanism robust de apărare a drepturilor fundamentale, asigurând că standardele naționale și internaționale de protecție a drepturilor omului sunt respectate.

Suntem de părere că o colaborare între Curtea Constituțională și Avocatul Poporului ca Instituție Națională de Protecție a Drepturilor Omului⁷ nu doar că întărește mecanismele de protecție a drepturilor omului, dar contribuie și la eficiența și credibilitatea procesului de justiție constituțională. Necesitatea cooperării dintre aceste două instituții, de rang constituțional⁸, este esențială deoarece Avocatul Poporului este responsabil de asigurarea respectării drepturilor și libertăților omului prevăzute la Titlul II din Constituție, este instituția care cunoaște în profunzime situația drepturilor fundamentale la nivel național și contribuie la monitorizarea implementării standardelor internaționale în acest domeniu.

2. La art.24 alin.(2) din proiectul legii, se propune a fi completat cu reglementarea expresă a condițiilor de admisibilitate (cerințele de fond și de formă) ale Sesizării adresate Curții Constituționale.

Potrivit Notei Informative la proiectul Legii cu privire la Curtea Constituțională, se propune acordarea prerogativei de reglementare a aspectelor ce vizează activitatea Curții Constituționale însuși Forului Constituțional printr-un regulament, elaborat și aprobat de către Curtea Constituțională.

Totuși, în opinia Ombudsmanului, condițiile de admisibilitate ale sesizării (cerințele de fond și de formă) ar fi relevant de a fi reglementate expres în lege pentru a oferi mai multă previzibilitate subiecților, iar Regulamentul în sine urmează să pună în aplicare prevederile legii, sau după caz, să le dezvolte.

⁶ Legea nr.52/2014 cu privire la Avocatul Poporului (Ombudsman)

⁷ Principii referitoare la Statutul Instituțiilor Naționale (Principiile de la Paris), Adoptate prin Rezoluția Adunării Generale nr. 48/134 din 20 decembrie 1993, Principiile de la Veneția pentru Protecția și Promovarea Instituțiilor Ombudsmanului adoptate la sesiunea a 118-a a Comisiei de la Veneția din 15-16 Martie 2019

⁸ CAPITOLUL III¹, Articolul 59² din Constituția Republicii Moldova

În acest sens, atragem atenție că prin Avizul nr. 1024/2021⁹, Comisia de la Veneția a menționat că, în partea ce ține de relația dintre Regulamentul intern/de procedură în raport cu legea specială, Comisia reține la pct.56 următoarele: „În conformitate cu recomandarea de la paragraful 40 urm. a Opiniei de urgență, proiectul de lege recunoaște și respectă în mod explicit capacitatea Curții de a-și elabora propriile reglementări interne (denumit anterior Regulamentul de procedură). Cu toate acestea, proiectul de lege este insuficient de clar cu privire la relația dintre lege și respectivele reglementări interne. Reglementările interne ar putea zădărnici scopurile de eficiență, transparență și responsabilitate pe care proiectul de lege urmărește să le promoveze. Prin urmare, ar putea exista prevederi mai clare care să precizeze că regulamentele interne trebuie să fie în conformitate cu legea (Legea Curții Constituționale și noua Lege de procedură constituțională).”¹⁰

Prin urmare, art.24 alin.(2) din proiectul legii, se propune a fi modificat cu reglementarea expresă a condițiilor de admisibilitate (cerințele de fond și de formă) ale sesizării adresate Curții Constituționale.

3. Articolul 26 ar trebui completat cu criterii specifice privind gravitatea prejudiciilor care justifică suspendarea actelor supuse controlului constituțional. De asemenea, fiecare decizie de respingere a suspendării ar trebui să fie însoțită de o motivare detaliată, clarificând rațiunile pentru care riscurile invocate nu au fost considerate suficient.

Deși domeniile pentru care se poate dispune suspendarea sunt specificate în general, nu există criterii precise privind stabilirea gravității prejudiciilor sau consecințelor negative asociate acestora. Această lipsă de claritate poate conduce la o aplicare arbitrară a deciziilor. Observăm că, până în prezent, Curtea Constituțională a emis un număr semnificativ de decizii de respingere¹¹, multe dintre ele fiind insuficient argumentate, limitându-se la afirmația că autorul nu a demonstrat un risc real ce ar putea afecta sau prejudicia domeniul respectiv.

Nu există o descriere detaliată a tipului sau gravității prejudiciilor care ar putea justifica suspendarea, cum ar fi riscuri la adresa integrității fizice, demnității umane, siguranța cetățenilor sau a altor drepturi fundamentale. Astfel, aplicarea măsurii de suspendare este lăsată la aprecierea largă a Curții, ceea ce poate duce la inconsistențe și aplicări neuniforme. Nu este prevăzută o obligație specifică ca fiecare respingere a unei solicitări de suspendare să fie motivată detaliat, explicând rațiunile care au

⁹ Comisia de la Veneția la a 126-a ediție Sesiune plenară (19-20 martie 2021)

¹⁰ [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD\(2021\)006-c](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD(2021)006-c)

¹¹ <https://www.constcourt.md/ccdocs.php?l=ro>

stat la baza deciziei. Fără o astfel de obligație, deciziile Curții pot părea arbitrare, iar lipsa unei motivări clare afectează transparența și previzibilitatea procesului.

Suspendarea unui act care ar putea afecta drepturile fundamentale este o măsură de precauție necesară pentru protecția drepturilor omului. Spre exemplu, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a subliniat importanța asigurării unor măsuri provizorii¹² atunci când există riscul unei încălcări grave a drepturilor omului.

O reglementare mai clară a criteriilor de suspendare, după modelul CEDO, ar permite Curții Constituționale să reacționeze mai prompt în cazurile în care aplicarea imediată a unui act ar putea aduce prejudicii grave drepturilor fundamentale.

Considerăm că este esențial ca fiecare respingere a sesizării să fie însoțită de o argumentare detaliată, care să explice în mod clar de ce riscurile invocate nu au fost considerate suficiente pentru suspendarea actului. Această practică va contribui la transparența procesului decizional și va facilita o mai bună informare a cetățenilor despre modul în care sunt evaluate sesizările. Prin urmare, o argumentare solidă nu doar că va întări credibilitatea Curții, dar va și ajuta la consolidarea încrederii publicului în instituția judiciară.

Considerăm că o cerere de suspendare bine structurată și argumentată este esențială pentru a asigura o evaluare corectă din partea Curții Constituționale.

Așa cum sesizarea adresată Curții Constituționale trebuie să respecte anumite condiții de formă și de fond pentru a fi admisibilă, și cererea de suspendare a actului supus controlului constituționalității ar trebui să îndeplinească cerințe similare.

Considerăm că fundamentarea cererii de suspendare, facilitează procesul decizional și asigură protecția eficientă a drepturilor fundamentale. Respectarea unor condiții de formă și fond este esențială pentru ca cererea de suspendare să fie considerată validă și să fie examinată de Curtea Constituțională.

4. Modificarea articolului 27 alin.(2), prin acordarea Curții Constituționale posibilitatea de a obține, la etapa de admisibilitate, intervenția părților, dar și a terților prin Opinii amicus curiae

Sugerăm următoarea redacție: „*În cadrul examinării admisibilității asupra sesizărilor, Curtea Constituțională poate solicita intervenția părților implicate, precum și a terților, prin intermediul opiniei amicus curiae.*”

Observăm că Curtea Constituțională a Republicii Moldova se confruntă cu un număr semnificativ de sesizări, dintre care multe sunt declarate inadmisibile¹³. Această situație ridică întrebări cu privire la transparența și corectitudinea procesului de examinare a sesizărilor, în special în ceea ce privește respectarea dreptului la un proces echitabil, așa cum este garantat de articolul 6 din Convenția Europeană a

¹² https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/Rules_Court_ROM

¹³ <https://www.constcourt.md/ccdocs.php?l=ro>

Drepturilor Omului (CEDO). Este esențial ca Curtea să dispună de informațiile obiective și necesare pentru a lua decizii bine fundamentate, care să protejeze drepturile fundamentale ale cetățenilor. Considerăm că această situație ridică probleme legate de transparența și justiția procesului decizional, generând o percepție publică negativă cu privire la eficiența și corectitudinea funcționării instituției.

Opiniile amicus curiae oferă expertiză juridică și perspective variate asupra problemelor complexe. Aceste contribuții externe pot îmbunătăți calitatea deciziilor luate de Curte, asigurându-se că sunt luate în considerare aspectele relevante și standardele internaționale în domeniul drepturilor omului.

Permițând intervenții externe în etapa de admisibilitate, Curtea deschide calea către un proces mai inclusiv, unde diverse voci, inclusiv cele ale organizațiilor de drepturile omului, universităților și experților în drept, pot fi auzite. Acest lucru nu doar că îmbogățește deliberările Curții, dar și contribuie la consolidarea încrederii publicului în procesul judiciar.

Observăm că însăși Curtea Constituțională¹⁴ încurajează și apreciază primirea unor astfel de opinii din partea *instituțiilor abilitate cu protecția drepturilor omului* din Republica Moldova în cazurile de interes public major. Astfel, Curtea își reafirmă deschiderea pentru o colaborare strânsă cu instituțiile naționale de profil, contribuind la consolidarea unui sistem de justiție transparent și echitabil.

Prin urmare o colaborare între Curtea Constituțională și Avocatul Poporului ca Intituție Națională de Protecției a Drepturilor Omului nu doar că întărește mecanismele de protecție a drepturilor omului, dar contribuie și la eficiența și credibilitatea procesului de justiție constituțională.

Introducerea acestei măsuri va contribui la sporirea transparenței în activitatea Curții. Publicarea opiniilor amicus curiae, împreună cu motivarea deciziilor, va ajuta cetățenii să înțeleagă mai bine raționamentele din spatele hotărârilor, consolidând astfel încrederea în justiție.

În acest context, considerăm că solicitarea opiniilor amicus curiae la etapa de examinare a admisibilității sesizărilor reprezintă o reformă necesară pentru îmbunătățirea funcționării Curții Constituționale. Această măsură va contribui la creșterea calității deciziilor, la promovarea dreptului la un proces echitabil, la consolidarea încrederii publicului în sistemul judiciar și la alinierea la standardele internaționale.

5. Propunem modificarea articolului 29 prin reducerea termenului de examinare a sesizărilor de la 6 luni la 4 luni, cu posibilitatea de prelungire justificată de până la 2 luni, doar în cazurile complexe sau de natură excepțională.

¹⁴ HCC nr. 3 din 18 ianuarie 2019

*„Articolul 29. Termenul de soluționare a sesizării
Curtea Constituțională examinează sesizarea într-un termen de 4 luni de la data înregistrării. În situații justificate, termenul de soluționare poate fi prelungit cu maximum 2 luni, la cererea judecătorului-raportor sau a participanților la proces.”*

Considerăm că această modificare are scopul de a asigura o soluționare mai rapidă a sesizărilor, respectând totodată dreptul părților la un proces echitabil și la o analiză temeinică a acestora.

Spre exemplu, sesizarea nr. 224a¹⁵, depusă pe 13 octombrie 2023, a fost examinată într-un interval de 10 luni, depășind astfel termenul de 6 luni stabilit de legislație. Această întârziere semnificativă ridică semne de întrebare cu privire la eficiența și promptitudinea sistemului de examinare a sesizărilor, precum și la respectarea drepturilor persoanelor implicate în proces. În plus, această sesizare a fost, în cele din urmă, sistată.”

Suntem de părerea că reducerea termenului de examinare de la 6 luni la 4 luni reflectă angajamentul Curții față de eficiența procesului judiciar și răspunde nevoii de a asigura o soluționare promptă a cazurilor, în special a celor care implică drepturi fundamentale. Această modificare poate contribui la o mai bună protecție a drepturilor cetățenilor, oferindu-le un răspuns rapid la contestațiile lor.

Posibilitatea de a prelungi termenul cu 2 luni, în condiții justificate, asigură flexibilitate în gestionarea cazurilor complexe. Este important ca prelungirea să fie însoțită de o justificare clară și să fie utilizată cu diligență, pentru a preveni întârzierile nejustificate.

Totodată, considerăm că Curtea ar putea încuraja părțile implicate să contribuie la eficientizarea procesului, de exemplu, prin depunerea de documente și dovezi relevante în termene stabilite. Aceasta poate ajuta la reducerea întârzierilor cauzate de lipsa de informații.

Reducerea termenului de examinare a sesizărilor la 4 luni, cu posibilitatea de prelungire justificată de 2 luni, este dictată și de realitatea actuală, care impune o abordare mai dinamică și adaptabilă în fața provocărilor contemporane.

În contextul unei societăți în continuă schimbare și al unei creșteri a conștientizării drepturilor omului, este de așteptat ca numărul sesizărilor adresate Curții Constituționale să crească. Un termen mai scurt de examinare va permite Curții să răspundă prompt la preocupările cetățenilor consideră Avocatul Poporului.

6. Recomandăm completarea Capitolului V pentru a defini structura și conținutul actelor emise de Curtea Constituțională. Este esențial ca

¹⁵ <https://www.constcourt.md/ccdocview.php?tip=decizii&docid=1613&l=ro>

deciziile Curții să includă o motivare detaliată, structurată și ușor de înțeles pentru publicul larg

Indicația unui conținut clar și bine structurat pentru actele emise de Curtea Constituțională nu este doar o chestiune de formalitate, ci o necesitate fundamentală pentru funcționarea corectă a democrației și a statului de drept. Aceasta asigură transparența, claritatea, responsabilizarea, educarea cetățenilor, uniformitatea juridică, facilitarea controlului și sprijinirea dezvoltării jurisprudenței. Prin urmare, legislația ar trebui să prevadă în mod expres aceste cerințe, consolidând astfel legitimitatea și eficiența activității Curții Constituționale.

Spre exemplu, Curtea europeană în regulamentul său de activitate¹⁶, detaliază conținutul în care trebuie să fie redactate hotărârile sale. Acest regulament stabilește structura și conținutul necesar pentru a asigura claritatea, coerența și transparența procesului decizional. Prin analogie, am putea sugera aceleași elemente pentru Curtea Constituțională.

Indicațiile clare privind conținutul hotărârilor sunt esențiale pentru a asigura transparența și încrederea în activitatea jurisdicțională a Curții. Structurarea hotărârilor în conformitate cu aceste principii ajută la clarificarea procesului decizional și la promovarea respectării drepturilor fundamentale. Prin urmare, este important ca legislația națională să reflecte aceste cerințe, stabilind un cadru clar pentru redactarea hotărârilor Curții Constituționale.

Având în vedere cele expuse, susținem promovarea proiectului de lege, cu luarea în considerare a recomandărilor formulate de Avocatul Poporului.

Cu profund respect,

Digitally signed by Panico Ceslav
Date: 2024.11.08 13:51:43 EET
Reason: MoldSign Signature
Location: Moldova

MOLDOVA EUROPEANĂ

Ceslav PANICO,
Avocatul Poporului

Ex. Muntean Ig.
Ion Miron
060002655

¹⁶ https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/Rules_Court_ROM

CURTEA DE APEL BĂLȚI

Republica Moldova, mun. Bălți, str. Ștefan cel Mare, 54
email: cab@justice.md; Tel.: /+373 231/ 23 140
www.instante.justice.md

nr.21713 din 06.11.2024

Ministerul Justiției al RM

Email: secretariat@justice.gov.md

aneta.dovbenko@justice.gov.md

La 01.11.2024 cu nr. de înregistrare 615 a parvenit proiectul repetat de lege cu privire la Curtea Constituțională ajustat în baza avizelor și recomandărilor repetate spre avizare, număr unic 372/MJ/2024.

Studiind propunerile de modificare a proiectului de Lege sus indicat, însoțită de nota informativă la proiectul legii, remarcă faptul că utilizarea noilor prevederi spre modificare sunt susținute de către instanță, le considerăm oportune și necesare.

Considerăm că autorii proiectului au încercat de a consolida rolul Curții Constituționale, precum și de a ajusta norma națională la prevederile actelor internaționale, stabilind mecanisme clare pentru asigurarea și garantarea independenței jurisprudenței.

Prezenta propunere de modificare a legislației o considerăm eficientă, alte propuneri suplimentare vis a vis de avizarea repetată a Proiectului de lege nominalizat supra nu avem.

**Cu respect,
Președintele
Curții de Apel Bălți**

Digitally signed by Talpa Ion
Date: 2024.11.06 11:03:49 EET
Reason: MoldSign Signature
Location: Moldova

MOLDOVA EUROPEANĂ

Ion Talpa

*Executat: Șef serviciu penal și contravențional
I. Eremciuc*

CURTEA DE APEL CAHUL

CAHUL COURT OF APPEAL

07.11.2024

nr. 3663

D-lui Eduard SERBENCO
Secretar de stat

secretariat@justice.gov.md
aneta.dovbenko@justice.gov.md

Stimate Domn,

La solicitarea DVS. din 01 noiembrie 2024 nr. 03/9737 referitor la avizarea repetată a proiectului de *Lege cu privire la Curtea Constituțională (număr unic 372/MJ/2024)*, analizând și studiind proiectul nominalizat, Curtea de Apel Cahul, comunică, că:

Judecătorii Curții de Apel Cahul susțin proiectul legii susmenționat, fără prezentarea sugestiilor sau modificărilor.

Cu respect,

**Președinte interimar
al Curții de Apel Cahul**

Galina VAVRIN

Ex. Ianulova Maia
Tel: (0299) 3-26-72

**CURTEA DE APEL
CHIȘINĂU**

Republica Moldova, mun. Chișinău, str. Teilor 4
e-mail: cac@justice.md, Tel.: /373 22/ 409 209
www.instante.justice.md

4-35/4-2446

07.11.24

Ministerul Justiției
secretariat@justice.gov.md

Cu referire la scrisoarea expediată prin email la 01 noiembrie 2024 privind *proiectul de lege cu privire la Curtea Constituțională (număr unic 372/MJ/2024)* Vă comunicăm că, sugestiile Curții au fost luate în considerare la definitivarea proiectului de lege de aceea, Curtea de Apel Chișinău avizează fără sugestii și/sau obiecții proiectul de lege menționat supra.

Cu stimă,
Președinte interimar
al Curții de Apel Chișinău

Ghenadie MIRA

CURTEA DE APEL COMRAT

Republica Moldova, mun. Comrat, str. Lenin, 177
email: caco@justice.md; Tel.: /+373 298/ 23 446
www.instante.justice.md

Nr. 2336 din 06 noiembrie 2024
La № 03/9737 din 01.11.2024

MINISTERUL JUSTIȚIEI AL REPUBLICII MOLDOVA

Domnul Eduard SERBENCO
Secretar de stat

La solicitarea Dumneavoastră nr.03/9737 din 01.11.2024, înregistrată cu nr. de intrare 1654/e din 01.11.2024, privind examinarea și avizarea repetată a *proiectului de lege cu privire la Curtea Constituțională, înregistrat la Cancelaria de Stat cu numărul unic 372/MJ/2024*, Vă informăm că judecătorii Curții de Apel Comrat au luat cunoștință cu proiectul legii, nota informativă și alte materiale furnizate.

Curtea Constituțională este unica autoritate de jurisdicție constituțională, independentă față de orice altă autoritate publică. Aceasta este garantul supremației Constituției și un gardian veritabil al respectării principiilor statului de drept și drepturilor omului consacrate în legea fundamentală.

Noutatea proiectului constă în faptul că judecătorul Curții Constituționale nu doar nu va avea dreptul să desfășoare activitate politică, dar nu va putea rămâne membru al vreunui partid politic. Judecătorul Curții Constituționale nu trebuie doar să suspende activitatea politică, dar trebuie să renunțe la aceasta pentru a dezbina afilierea sa politică și a exclude orice influență a factorului politic. Totodată, cu privire la avizarea proiectului legii menționate mai sus, judecătorii Curții de Apel Comrat susțin proiectul vizat și nu au careva propuneri.

**Președinte interimar
al Curții de Apel Comrat**

Andrei MIRONOV

Ex.: Secția generalizare, sistematizare,
monitorizare a practicii judiciare și relații publice
e-mail: caco@justice.md / tel. 0298 2-69-14

REPUBLICA MOLDOVA
CURTEA CONSTITUȚIONALĂ

SCC- 01/2025

Chișinău, 5 noiembrie 2024

Domnului Eduard SERBENCO
Secretar de stat

Stimate Domnule Serbenco,

Având în vedere adresarea dumneavoastră cu nr. 03/9737 din 01 noiembrie 2024, privind proiectul Legii cu privire la Curtea Constituțională, Curtea comunică sugestiile la proiect, după cum urmează:

- 1) La art. 1 alin. (3) de substituit expresia „separării puterii de stat” cu denumirea exactă a principiului astfel cum stabilește art. 6 din Constituție - „separației puterilor în stat”;
- 2) La art. 9 condiția desfășurării unor concursuri publice contravine prescripțiilor art. 136 alin. (1) din Constituție care stabilește condiția numirii judecătorilor constituționali (textul constituțional indică „numiți pentru un mandat de 6 ani”);
- 3) La art. 36 alin. (7), paritatea de voturi la adoptarea hotărârii privind constituționalitatea tratatului internațional nu ar trebui să se soldeze cu prezumția de constituționalitate a acestuia. Sistarea nu exclude adresarea repetată la Curte a acelorași întrebări. În astfel de ipoteze „Intrarea în vigoare a unui tratat internațional conținând dispoziții contrare Constituției va trebui precedată de o revizuire a acesteia” (art. 8 alin. (2) Constituție.);
- 4) La art. 42 propunem excluderea posibilității revizuirii hotărârii CC conform declarației Guvernului. Din declarația Guvernului de soluționare amiabilă CC nu poate să identifice motivele sau carențele care au dus la încălcarea drepturilor fundamentale și ulterior în baza acestora să își fundamenteze decizia de revizuire. În plus, declarațiile de soluționare amiabilă dintre stat și parte în cazul dosarelor CEDO au efect *inter partes* dedus din circumstanțele de facto ale cauzei, timp în care actele CC au efect *erga omnes*, iar procedura de examinare a CC se sprijină pe o analiză *in abstracto* a normei juridice controlate.

Cu respect,

Elena TENTIUC
Șefa Secretariatului

Adresa postală:

str. A. Lăpușneanu, 28
MD 2004, Chișinău

Tel: (373 22) 25-37-08
(373 22) 25-37-20

Fax: (373 22) 25-37-46
E-mail: secretariat@constcourt.md

CASA NAȚIONALĂ DE ASIGURĂRI SOCIALE A REPUBLICII MOLDOVA
NATIONAL OFFICE OF SOCIAL INSURANCE OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA
НАЦИОНАЛЬНАЯ КАСА СОЦИАЛЬНОГО СТРАХОВАНИЯ РЕСПУБЛИКИ МОЛДОВА

str. Gheorghe Tudor, 3, MD-2028, mun. Chișinău, tel. +373 22 257 825, e-mail: secretariat@cnas.gov.md; web: <https://cnas.gov.md>

07.11.2024 nr. **15352**
La nr. **03/9737** din **01.11.2024**

Ministerul Justiției
secretariat@justice.gov.md

Prin prezenta, Casa Națională de Asigurări Sociale comunică despre examinarea repetată a proiectului hotărârii de Guvern *privind aprobarea proiectului de lege cu privire la Curtea Constituțională (număr unic 372/MJ/2024)* și în limitele competenței sale funcționale prezintă următoarele obiecții și propuneri.

1. În art. 20, alin. (2) cuvintele "salariu mediu lunar" se substituie cu textul "salariul de funcție al judecătorului în exercițiu prevăzut de legislația de salarizare în sectorul bugetar la data solicitării pensiei."

Argumentare: Noțiunea de "salariu mediu" este foarte abstractă, deoarece nu este indicată perioada de calculare a acestuia și nici un act normativ nu prevede modalitate de calculare a salariului mediu, fără a indica perioada (spre exemplu 6 luni, 12 luni 60 luni etc.).

Totodată este de menționat că nu toate plățile sunt contributive, respectiv pensia urmează a fi calculată potrivit salarizării judecătorului Curții Constituționale potrivit legislației de salarizare în sectorul bugetar la data solicitării pensiei.

2. Articolul 20 după alin. (2) se completează cu două alineate noi (3) și (4) cu următorul cuprins :

„(3) Începând cu 1 iulie 2025, pentru judecătorii Curții Constituționale se stabilește vârsta de pensionare de 50 de ani și 6 luni, atât pentru bărbați, cât și pentru femei. În fiecare an ulterior, vârsta de pensionare se majorează conform eșalonării prevăzute în tabelul nr.1, până la atingerea vârstei de 63 de ani.

Tabelul nr. 1

De la 1 iulie	Vârsta de pensionare pentru judecători
2025	50 ani 6 luni
2026	51 ani
2027	51 ani 6 luni
2028	52 ani
2029	52 ani 6 luni
2030	53 ani
2031	53 ani 6 luni
2032	54 ani

Document semnat electronic în conformitate cu Legea nr. 124/2022.

Verificarea semnăturii poate fi realizată la adresa: <https://msign.gov.md>.

2033	54 ani 6 luni
2034	55 ani
2035	55 ani 6 luni
2036	56 ani
2037	56 ani 6 luni
2038	57 ani
2039	57 ani 6 luni
2040	58 ani
2041	58 ani 6 luni
2042	59 ani
2043	59 ani 6 luni
2044	60 ani
2045	60 ani 6 luni
2046	61 ani
2047	61 ani 6 luni
2048	62 ani
2049	62 ani 6 luni
2050	63 ani

„(4) Începând cu 1 iulie 2025, pentru judecătorii Curții Constituționale se stabilește vechimea în muncă generală de cel puțin 20 de ani și 6 luni, necesare pentru obținerea dreptului la pensie. În fiecare an ulterior, vechimea în muncă generală se majorează cu 6 luni, până la atingerea vechimii în muncă generale de 34 de ani, conform eșalonării prevăzute în tabelul nr.2.

Tabelul nr.2

De la 1 iulie	Vechimea în muncă generală
2025	20 ani 6 luni
2026	21 ani
2027	21 ani 6 luni
2028	22 ani
2029	22 ani 6 luni
2030	23 ani
2031	23 ani 6 luni
2032	24 ani
2033	24 ani 6 luni
2034	25 ani
2035	25 ani 6 luni
2036	26 ani
2037	26 ani 6 luni

Document semnat electronic în conformitate cu Legea nr. 124/2022.

Verificarea semnăturii poate fi realizată la adresa: <https://nsign.gov.md>.

2038	27 ani
2039	27 ani 6 luni
2040	28 ani
2041	28 ani 6 luni
2042	29 ani
2043	29 ani 6 luni
2044	30 ani
2045	30 ani 6 luni
2046	31 ani
2047	31 ani 6 luni
2048	32 ani
2049	32 ani 6 luni
2050	33 ani
2051	33 ani 6 luni
2052	34 ani

Argumentare: La 01.01.2017 a intrat în vigoare Legea nr. 290/2016 pentru modificarea și completarea unor acte normative, care a avut scop reducerea inechităților din sistemul public de pensii și instituirea unei egalități între toate categoriile de cetățeni angajați în câmpul muncii și la stabilirea dreptului solicitanților la prestații de asigurări sociale să fie corelativ contribuțiilor de asigurări sociale achitate.

Egalitatea presupune obligativitatea tuturor de a plăti contribuții de asigurări sociale, unificarea formulei de calcul a pensiilor de asigurări sociale pentru toate categoriile de cetățeni (deputați, membri de Guvern, funcționari publici, aleși locali, judecători, procurori) și excluderea noțiunii de „*stagiului special*” din sistemul public de asigurări sociale.

În acest sens, prin Legea nr. 222 /2020 pentru modificarea art. 32 din Legea nr. 544 /1995 cu privire la statutul judecătorului, realizarea dreptului la pensie a judecătorilor a fost adus în concordanță cu principiile sistemului public de asigurări sociale, și anume, cu principiul egalității tuturor participanților la sistemul public de pensii și obiectivele reformei, ținând cont de faptul, că judecătorii achită contribuții de asigurări sociale începând cu 01.01.2006.

Totodată, menționăm, că prevederile Legii nr. 222/2020, modifică condițiile care urmează să le întrunească solicitantul de pensie, *prin majorarea treptată a vârstei de pensionare, vechimii în muncă generale, cât și vechimea în muncă în funcția de judecător*, fiind echivalate cu condițiile generale de stabilire a pensiei pentru limita de vârstă în sistemul public de pensii.

Or, o recomandare internațională în ceea ce privește vârsta de pensionare, vechimea în muncă și vechimea în funcție de judecător la stabilirea pensiei nu este. La stabilirea acestor criterii statele dispun de o marjă largă de apreciere pentru reglementarea politicii lor sociale în conformitate cu standardele internaționale privind independența sistemului judecătoresc, în ansamblu, și a judecătorilor, în particular.

3. Alin. (3) din art. 20 din proiect, se expune în următoare redacție:

„(3) Pensia pentru vechime în muncă stabilită în condițiile alin.(3)–(4) se calculează și se plătește judecătorilor demisionați și judecătorilor eliberați din funcție în legătură cu atingerea plafonului de vârstă.”;

4. Alin. (4) din art. 20 din proiect, se expune în următoare redacție:

„(4) În cazul în care judecătorul Curții Constituționale demisionat este numit în funcția de judecător, plata pensiei se suspendă.”;

5. Alin. (7) din art. 20 din proiect, se expune în următoare redacție:

„(7) Pensiile pentru vechime în muncă judecătorilor Curții Constituționale se stabilesc și se plătesc de organele de asigurări sociale.”;

6. La alin. (8) art. 20 din proiect cuvintele „...pensiilor și indemnizațiilor ...” de substituit cu cuvintele „...pensiilor judecătorilor Curții Constituționale.”;

7. Alin. (11) din art. 20 din proiect, se expune în următoare redacție:

„(11) La calcularea pensiei, în vechimea în muncă generală se includ perioadele prevăzute la art.5 și art.50 din Legea nr.156/1998 privind sistemul public de pensii.”;

8. Alin. (12) din art. 20 din proiect, se expune în următoare redacție:

„(12) Pensiile stabilite conform prezentei legi se indexează în condițiile art.13 din Legea nr.156/1998 privind sistemul public de pensii.”.

9. Alineatele din articolul 20 urmează a fi renumerotate.

10. După articolul 20 proiectul urmează a fi completat cu un articol nou 21 în următoarea redacție:

„ Articolul 21. Solicitarea pensiei

(1) Pensia se acordă la cererea persoanei care a obținut dreptul la pensie, a tutorelui (curatorului) acesteia sau a reprezentantului desemnat prin procură.

(2) Cererea de pensionare și actele necesare se depun la organul teritorial de asigurări sociale de la domiciliul asiguratului, unde se înregistrează în mod obligatoriu.

(3) Acordarea drepturilor la pensie sau respingerea cererii de pensionare se face prin decizie, emisă de organul teritorial de asigurări sociale și semnată de conducătorul acestuia, în termen de 60 de zile de la data depunerii cererii cu toate actele necesare.

(4) Decizia cu privire la respingerea cererii de pensionare și motivul respingerii se expediază solicitantului în termen de 5 zile de la data emiterii.

(5) Cererea de pensionare, depusă, poate fi retrasă de persoana care a depus-o, până la emiterea deciziei de stabilire a pensiei.

(6) Pensia pentru vechime în muncă se stabilește de la data îndeplinirii condițiilor de pensionare prevăzute de prezenta lege, dacă cererea și actele necesare au fost depuse în termen de 90 de zile de la această dată;

(7) În cazurile în care actele necesare au fost depuse după expirarea termenului prevăzut la alin.(6), pensia se acordă de la data depunerii cererii;

(8) În cazul în care, la întrunirea condițiilor de pensionare prevăzute la art. 20 alin. (3) – (4) din prezenta lege, asiguratul nu își exercită dreptul la pensie, se vor aplica condițiile de pensionare la data solicitării pensiei.”.

Document semnat electronic în conformitate cu Legea nr. 124/2022.

Verificarea semnăturii poate fi realizată la adresa: <https://msign.gov.md>.

Argumentare: Proiectul urmează a fi completat cu un articol nou "Solicitarea pensiei", întru omogenizarea modalității de solicitare și acordare a dreptului la pensie.

11. Articolele din proiect urmează a fi renumerotate.

Directoare generală

Digitally signed by Țîbîrnă Elena
Date: 2024.11.07 14:29:30 EET
Reason: MoldSign Signature
Location: Moldova

MOLDOVA EUROPEANĂ

Elena ȚÎBÎRNĂ

Ex. O.Mihaeș
022-257-896
O.Reguș
022-257-848

Document semnat electronic în conformitate cu Legea nr. 124/2022.

Verificarea semnăturii poate fi realizată la adresa: <https://msign.gov.md>.

OPINIE JURIDICĂ

la proiectul legii cu privire la Curtea Constituțională

EXPEDIATĂ PRIN E-MAIL ȘI PUBLICATĂ PE CRJM.ORG

Nr./Data:	49/24 din 6 noiembrie 2024
Destinatari:	Ministerul Justiției, Direcția elaborare acte normative e-mail: aneta.dovbenco@justice.gov.md ; Pentru informare: e-mail: secretariat@justice.gov.md
Prezentată de:	Centrul de Resurse Juridice din Moldova (www.crjm.org), persoane de contact: Daniel GOINIC, Director de Program, e-mail: daniel.goinic@crjm.org,

Această opinie este prezentată Ministerului Justiției de către Centrul de Resurse Juridice din Moldova (CRJM) în contextul avizării repetate a proiectului de lege cu privire la Curtea Constituțională (în continuare *proiectul*).

CRJM salută eforturile Ministerului Justiției de consolidare a cadrului legislativ care reglementează activitatea Curții Constituționale, inclusiv prin acceptarea (totală sau parțială) a majorității propunerilor anterior remise.

Totodată, considerăm necesar să reiterăm poziția noastră privind importanța desemnării noilor judecători ai Curții Constituționale de către autoritățile competente, printr-un proces transparent de selecție publică. Deși autorul proiectului a acceptat conceptual această normă, versiunea actuală a proiectului nu garantează obligativitatea organizării acestor concursuri, ci lasă la discreția autorității decizia finală.

Considerăm inacceptabilă lipsa unei obligații clare privind organizarea concursurilor publice pentru desemnarea judecătorilor Curții Constituționale, mai ales în contextul aspirațiilor Republicii Moldova de integrare europeană. Menținerea textului în formula actuală riscă să faciliteze pe viitor numiri politice.

Modificările punctuale sunt prezentate în tabelul care urmează.

Vă rugăm să nu ezitați să ne contactați pentru orice clarificări suplimentare.

Cu deosebit respect,

Ilie Chirtoacă
Președinte

CENTRUL DE RESURSE JURIDICE DIN MOLDOVA

str. A. Șciusev 33,
MD-2001, Chișinău,
Republica Moldova

+373 22 84 36 01
+373 22 84 36 02

contact@crjm.org

www.crjm.org

crjm.org

crjmolddova

Nr.	Textul existent în proiectul votat în prima lectură	Modificări propuse de CRJM (<i>formulările în legătură cu care se propune eliminarea au fost tăiate cu o linie, iar textul care se propune a fi adăugat este subliniat</i>)	Argumente/Comentarii
1.	Articolul 9. Structura Curții Constituționale ... (2) Doi judecători sunt numiți de Parlament, doi de Guvern și doi de Consiliul Superior al Magistraturii. Autoritatea respectivă poate numi judecătorii în baza unui concurs public, organizat conform regulamentului propriu.	... (2) Doi judecători sunt numiți de Parlament, doi de Guvern și doi de Consiliul Superior al Magistraturii. <u>Autoritățile respective vor numi judecătorii în baza unui concurs public, organizat conform regulamentului propriu.</u>	Selecția prin concurs public pentru numirea judecătorilor Curții Constituționale este esențială pentru asigurarea unui proces transparent și imparțial, care garantează că cei mai competenți și bine pregătiți candidați sunt aleși. Propunem eliminarea sintagmei „poate numi” din textul proiectului, deoarece aceasta lasă la latitudinea autorităților organizarea concursului, creând astfel o ambiguitate care poate periclita transparența procesului. În locul acesteia, recomandăm formularea „Autoritățile competente vor numi” judecătorii în baza de concursuri publice, ceea ce instituie o obligativitate clară, eliminând orice incertitudine. Această recomandare a fost susținută și în cadrul consultărilor publice organizate de Ministerul Justiției la 16 iulie 2024, când reprezentanții Consiliului Superior al Magistraturii și ai Parlamentului și-au exprimat acordul față de această măsură.

CENTRUL DE RESURSE JURIDICE DIN MOLDOVA

str. A. Șciusev 33,
MD-2001, Chișinău,
Republica Moldova

+373 22 84 36 01
+373 22 84 36 02

contact@crjm.org

www.crjm.org

crjm.org

crjmoldiva

			Mai mult, Curtea Constituțională, în Avizul nr. 2 din 03.12.2020 privind modificarea normelor constituționale referitoare la sistemul judecătoresc, <i>inter alia</i> a subliniat necesitatea unui proces de selecție bazat pe concurs și criterii prestabilite, ca măsură de prevenire a numirilor politice. Această metodă respectă și cerințele constituționale pentru un proces de selecție echitabil și transparent (§ 97). Fiecare autoritate competentă va reglementa organizarea concursurilor, ceea ce permite adaptarea specifică a procedurilor în funcție de competențele instituționale, fără a compromite standardele de transparență și meritocrație. De altfel, recomandarea dată rezultă și în modul cum în ultimii ani au fost numiți judecătorii Curții de către Guvern și de către CSM.
	Articolul 35. Recuzarea judecătorilor	<u>„d) există alte circumstanțe care pun la îndoială rezonabilă imparțialitatea judecătorului.”</u>	Conform sintezei obiecțiilor și propunerilor la proiect (pag.113), Ministerul Justiției a acceptat propunerea Curții de Apel Cahul, de a completa alin. (1) art. 35, cu încă un temei de recuzare „dacă există alte circumstanțe care pun la îndoială rezonabilă imparțialitatea judecătorului.”. CRJM susține, de asemenea, această propunere. <u>Cu toate acestea, probabil dintr-o omisiune, lit. d) nu a fost inclusă în textul proiectului.</u>

CENTRUL DE RESURSE JURIDICE DIN MOLDOVA

str. A. Șciusev 33,
MD-2001, Chișinău,
Republica Moldova

+373 22 84 36 01
+373 22 84 36 02

contact@crjm.org
www.crjm.org

crjm.org

crjmmoldova

CANCELARIA DE STAT A REPUBLICII MOLDOVA

Nr. 22-69-12303

Chișinău

07 noiembrie 2024

Ministerul Justiției

Urmare a examinării repetate a proiectului de hotărâre cu privire la aprobarea proiectului de lege cu privire la Curtea Constituțională (*număr unic 372/MJ/2024*), în limita competențelor funcționale, menținem poziția expusă prin scrisoarea nr. 22-69-5277 din 15 mai 2024.

Suplimentar, în ceea ce privește substituirea sintagmei „ *judecător-asistent*” cu sintagma „*consilier judiciar*”, se propune revizuirea art.46 din proiectul legii, cu indicarea expresă a statutului „*consilierului judiciar*”, având în vedere faptul că, potrivit Legii nr.199/2010 cu privire la statutul persoanelor cu funcții de demnitate publică (în continuare- *Legea nr.199/2010*), funcția de „*judecător-asistent*” este funcție de demnitate publică, care se ocupă prin mandat obținut indirect prin numire în condițiile legii. Iar, prevederile art. 46 din proiectul legii indică modalitatea de ocupare a funcției de „*consilier judiciar*” prin concurs de către Președintele Curții Constituționale, în baza Regulamentului cu privire la Comisia de concurs pentru ocuparea posturilor vacante de consilier judiciar, precum și modul de desfășurare a concursului, aprobat de plenul Curții Constituționale.

În acest sens, nu este clar statutul funcției de „*consilier judiciar*” (funcție de demnitate publică sau funcție publică). Cu atât mai mult, nota informativă nu conține astfel de argumente.

Respectiv, în cazul în care funcția de „*consilier judiciar*” este funcție publică, aceasta urmează a fi inclusă în Clasificatorul unic al funcțiilor publice, (anexa nr.1) aprobat prin Legea nr.155/2011, iar dacă îi este atribuit statut de funcție de demnitate publică, aceasta urmează a fi inclusă în anexa aprobată prin Legea nr. 199/2010.

Adițional, se recomandă completarea art. 47 din proiectul legii, cu o normă potrivit căreia, Secretarul general al Secretariatului Curții Constituționale, este asistat în activitatea de un Secretar general adjunct.

Secretară de stat a **Gvernului**

Digitally signed by Calinici Ana
Date: 2024.11.08 10:49:26 EET
Reason: MoldSign Signature
Location: Moldova

semnat electronic

Ana CALINICI

MOLDOVA EUROPEANĂ

Ex.: Dumitrița Certan
Tel.: 022-250-560
E-mail: dumitrita.certan@gov.md

Casa Guvernului,
MD-2012, Chișinău,
Republica Moldova

Telefon:
+ 373 22 250 104

E-mail:
cancelaria@gov.md

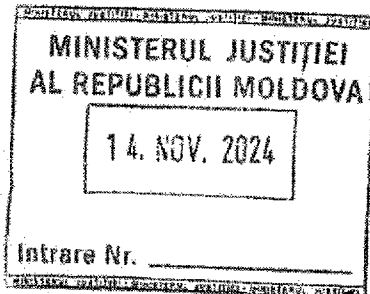

**CURTEA SUPREMĂ
DE JUSTIȚIE**

**SUPREME COURT
OF JUSTICE**

Nr. 712 din 04.11.2024

Ministerul Justiției al Republicii Moldova

secretariat@justice.gov.md

aneta.dovbenco@justice.gov.md

AVIZ

La Proiectul de Lege cu privire la Curtea Constituțională

În adresa Curții Supreme de Justiție a parvenit solicitarea nr. 03/9737 din 01.11.2024 privind avizarea Proiectului de Lege cu privire la Curtea Constituțională înregistrat cu numărul unic **372/MJ/2024**.

În urma examinării proiectului remis spre avizare cât și a notei de fundamentare, dorim să menționăm că apreciem faptul că unele obiecții și propuneri ale Curții Supreme de Justiție înserate în avizul nr. 329 din 27 mai 2024 au fost acceptate în mare parte și au fost luate în considerare de către autorul proiectului.

În principiu, Curtea Supremă de Justiție comunică susținerea inițiativei legislative, or, aceasta va crea un cadru consolidat în partea ce ține de reglementarea unitară a modului de organizare și funcționare a Înalțului For Constituțional, oferirea unei autonomii mai largi Curții Constituționale în reglementarea procedurilor interne, inclusiv privind realizarea activității jurisdicționale, păstrarea garanțiilor judecătorilor și Curții Constituționale consacrate deja de cadrul normativ în vigoare.

Totodată în legătură cu prevederile proiectului de Lege cu privire la Curtea Constituțională, considerăm oportun de a remarcă anumite aspecte asupra cărora autorul urmează a reflecta suplimentar.

Art. 23 alin. (1) - „*Constituie abatere disciplinară orice comportament al judecătorului care aduce atingere imaginii Curții Constituționale și mandatului de judecător al Curții Constituționale sau subminează încrederea în procesul independent și imparțial de luare a deciziilor de către Curtea Constituțională, precum și orice altă încălcare culpabilă a prevederilor prezentei legi, regulamentului Curții Constituționale, hotărârilor Plenului Curții Constituționale*

**CURTEA SUPRĂMĂ
DE JUSTIȚIE**

**SUPREME COURT
OF JUSTICE**

sau ordinelor și dispozițiilor președintelui, după caz ”. Curtea Supremă de Justiție consideră necesar completarea aliniatului cu sintagma „care nu țin de emiterea actelor de dispoziție”, pentru a concretiza încălcarea căror ordine și dispoziții ale președintelui constituie abatere disciplinară. Menținerea reglementării în varianta propusă ar crea dificultăți, or art. 137 din Constituția Republicii Moldova prevede că: „Judecătorii Curții Constituționale sînt inamovibili pe durata mandatului, independenți și se supun numai Constituției.”

Având în vedere cele expuse, Vă informăm că, avizăm pozitiv și susținem proiectul prezentat cu luarea în considerare a recomandărilor din prezentul aviz.

Cu respect,

Stela PROCOPCIUC
Președinte interimar

CONSILIUL SUPERIOR AL MAGISTRATURII

Republica Moldova, MD-2009, mun. Chișinău, str. M. Eminescu 5
email: secretariat@esm.md, Tel.: /+373 22/ 990 990
www.esm.md

A V I Z

cu privire la demersul Ministerului Justiției a Republicii Moldova, referitor la avizarea repetată a proiectului de lege cu privire la Curtea Constituțională, înregistrat la Cancelaria de Stat cu numărul unic(372/MJ/2024)

5 noiembrie 2024

mun. Chișinău

Ministerul Justiției a Republicii Moldova a adresat Consiliului Superior al Magistraturii un demers prin care a solicitat avizarea repetată a proiectului de lege cu privire la Curtea Constituțională, înregistrat la Cancelaria de Stat cu numărul unic (372/MJ/2024).

Analizând proiectul de lege cu privire la Curtea Constituțională, precum și sinteza obiecțiilor și propunerilor, Plenul Consiliului Superior al Magistraturii consideră modificările propuse oportune și necesare, în condițiile în care, principalele prevederi ale proiectului de lege se referă la crearea cabinetului Președintelui Curții Constituționale în scopul oferirii asistenței în exercitarea atribuțiilor acestuia, implementarea Protocolului 16 la Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, în vederea creării mecanismului necesar de conlucrare și interacțiune a Curții Constituționale cu Curtea Europeană a Dreptului Omului, extinderea cercului de subiecți cu drept de sesizare a Curții în vederea exercitării jurisdicției constituționale.

Din raționamentele expuse supra, Plenul Consiliului Superior al Magistraturii avizează repetat proiectul de lege cu privire la Curtea Constituțională, înregistrat la Cancelaria de Stat cu numărul unic(372/MJ/2024), fără a înainta careva propuneri și/sau obiecții.

Avizul se remite Ministerului Justiției al Republicii Moldova, și se publică pe pagina web a Consiliului Superior al Magistraturii (www.esm.md).

**Președintele
Consiliului Superior al Magistraturii**

Sergiu Caraman

JUDECĂTORIA CAHUL
SEDIUL CENTRAL

Mun. Cahul, str. M.Frunze, nr. 62
Tel.: (0299) 2-46-82 / e-mail.: jch@justice.md
www.instante.justice.md

16/42

06 noiembrie 2024

Ministerul Justiției

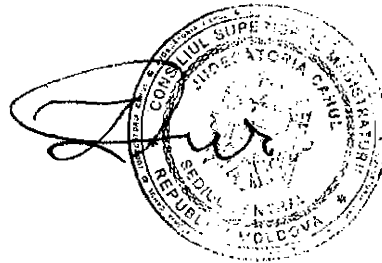
Domnului Eduard Serbenco
Secretar de stat

La solicitarea Dvs. nr. 03/9737 din 01 noiembrie 2024, cu privire la prezentarea propunerilor legate de proiectul de Lege cu privire la Curtea Constituțională m. 57 MJ/2023.

În context, vă informăm în urma analizei proiectului de Lege cu privire la Curtea Constituțională careva propuneri sau obiecții legate de conținutul acestuia nu sau identificat.

Cu deosebită considerațiune,

Președinte interimar al
Judecătoriei Cahul

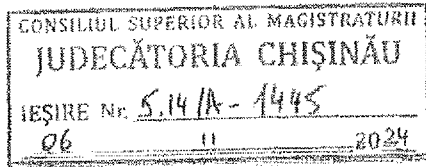
Leonid Turculeț

Ex. Todos Mariana
Tel. (0-299) 2-47-71

JUDECĂTORIA CHIȘINĂU

Republica Moldova, mun. Chișinău, str. N. Zelinski, 13
e-mail: ichisinau@justice.md; Tel.: +373 22/ 63-71-96
www.instante.justice.md

Ministerul Justiției al Republicii Moldova

e-mail: secretariat@justice.gov.md

e-mail: aneta.dovbenco@justice.gov.md

Cu referire la solicitarea Dvs. cu nr.03/9737 din 01 noiembrie 2024 parvenită în adresa Judecătoriei Chișinău (sediul Central) și înregistrată cu nr.5.8/A-3078 la data de 01 noiembrie 2024 cu privire la avizarea repetată a proiectului de Lege cu privire la Curtea Constituțională (număr unic 372/MJ/2024), Vă comunicăm că la 01 noiembrie 2024, proiectul de lege evidențiat a fost remis spre consultare inclusiv angajaților Judecătoriei Chișinău, fiind acordat un termen pentru aceasta, până la 06 noiembrie 2024, inclusiv.

În concluzie, reieșind din cele sus enunțate, în termenul stabilit, careva propuneri/obiecții/comentarii nu au parvenit din partea angajaților Judecătoriei Chișinău, în acest sens fiind examinat proiectul de cu privire la Curtea Constituțională (număr unic 372/MJ/2024), vă informăm despre avizarea pozitivă a acestuia.

**Președinta interimară a
Judecătoriei Chișinău**

Mitrofan Livia

Ex.: Neagu Alexandru
Tel. 022 52 00 41

Atenție! Judecătoria Chișinău are calitate de operator și prelucrează date cu caracter personal. Documentul conține date cu caracter personal, iar prelucrarea acestor date poate fi făcută doar în condițiile Legii nr.133 din 08 iulie 2011 cu privire la protecția datelor cu caracter personal.

**JUDECĂTORIA
COMRAT**
sediul central

mun. Comrat, str. Lenin 242, Republica Moldova, MD-3800
e-mail: jco@justice.md; Tel.: /373 /298/ 23707, 26021
www.instante.justice.md

Nr. 510/e din "06" noiembrie 2024

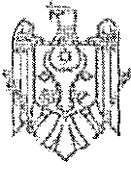
**D-lui Eduard Serbenco
Secretar de Stat
Ministerul Justiției al RM**

**La interpelarea Dvs. nr.de ieșire 03/9737 din 01.11.2024
(nr.de intrare 3919/e din 01.11.2024)**

În ceea ce privește avizare și consultare publică a proiectului Legii cu privire la Curtea Constituțională (372/MJ/2024), judecătoria Comrat comunică că nu sunt careva obiecții sau propuneri legate de conținutul acestuia.

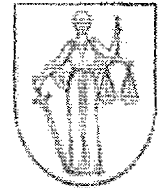
**Președinte
al Judecătoriei Comrat**
Ex. Demerji L.C. 0(298)26021

Igor BOTEZATU

JUDECĂTORIA STRĂȘENI

SEDIUL CENTRAL

mun. Strășeni, str. Ștefan cel Mare și Sfânt, nr. 86
telefon (0237) 2-26-28 / e-mail: jst@justice.md
www.instante.justice.md

Nr. 44399 din 04.11. 2024

Domnului Eduard SERBENCO
Ministerul Justiției
Secretar de Stat

Prin prezenta, Judecătoria Strășeni Vă informează că, la 01 noiembrie 2024 a parvenit solicitarea D.V.S. număr unic 372/MJ/2024 privind examinarea și avizarea repetată a *proiectului de lege cu privire la Curtea Constituțională*.

Astfel, în urma studierii minuțioase a proiectului menționat supra careva obiecții, propuneri nu sunt.

Cu respect,

Președintele interimar
al Judecătoriei Strășeni

Sergiu OSOIANU

MINISTERUL MUNCII ȘI PROTECȚIEI SOCIALE AL REPUBLICII MOLDOVA

MINISTRY OF LABOR AND SOCIAL PROTECTION OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA

str. Vasile Alecsandri 1, MD-2009, mun. Chișinău

Tel. +373 22.804.402, +373 22.804.496; e-mail: secretariat@social.gov.md web: <https://social.gov.md>

01 noiembrie 2024 nr.19/5574

La nr.03/9737 din 01 noiembrie 2024

Ministerul Justiției

Ministerul Muncii și Protecției Sociale a examinat repetat proiectul de hotărâre pentru modificarea legii cu privire la Curtea Constituțională (**număr unic 372/MJ/2024**) prezentat spre examinare și în limitele competențelor funcționale comunică susținerea acestuia, fără obiecții și propuneri.

Secretară generală adjuncată

Digitally signed by Jandic Cristina
Date: 2024.11.04 10:06:59 EET
Reason: MoldSign Signature
Location: Moldova

MOLDOVA EUROPEANĂ

Cristina JANDÎC

Republica Moldova
PRIMĂRIA mun.BĂLȚI
Piața Independenței, 1
MD-3100, mun.Bălți,
Republica Moldova
tel.: +373 231 23181, fax: +373 231 22348
E-mail: primaria@balti.md
www.balti.md

Республика Молдова
ПРИМЭРИЯ мун.БЭЛЦЬ
Пл. Индепенденцей, 1
МД-3100, мун.Бэлць,
Республика Молдова
тел.: +373 231 23181, факс: +373 231 22348
E-mail: primaria@balti.md
www.balti.md

07.11.2024 Nr. P 03-19/4110
La nr. _____ din _____ 2024

**Ministerul Justiției
al Republicii Moldova**

mun. Chișinău, str. 31 August 1989, nr. 82
e-mail: secretariat@justice.gov.md
e-mail: aneta.dovbenco@justice.gov.md

Urmare a examinării scrisorii Dvs nr. 03/9737 din 01.11.2024, înregistrată în cadrul Primăriei mun. Bălți sub nr. 03-19/4110 din 01.11.2024, prin care solicitați examinarea și avizarea repetată a proiectului de lege cu privire la Curtea Constituțională (înregistrat la Cancelaria de Stat cu numărul unic 372/MI/2024), în limita competențelor funcționale, comunicăm despre lipsa în general a obiecțiilor și propunerilor la proiectul dat.

Totodată, atragem atenția asupra frazei „În exercitarea atribuțiilor, Curtea Constituțională își stabilește singură limitele de competență.” de la art. 6 alin. (1) din proiectul de lege, care necesită o verificare suplimentară la capitolul corespunderii cu normele constituționale de la art. 6 și art. 134 din Constituția Republicii Moldova în care se statuează următoarele:

„Articolul 6

Separarea și colaborarea puterilor

În Republica Moldova puterea legislativă, executivă și judecătorească sunt separate și colaborează în exercitarea prerogativelor ce le revin, potrivit prevederilor Constituției.”;

„Articolul 134

Statutul

(1) Curtea Constituțională este unica autoritate de jurisdicție constituțională în Republica Moldova.

(2) Curtea Constituțională este independentă de orice altă autoritate publică și se supune numai Constituției.

(3) Curtea Constituțională garantează supremația Constituției, asigură realizarea principiului separării puterii de stat în putere legislativă, putere executivă și putere judecătorească și garantează responsabilitatea statului față de cetățean și a cetățeanului față de stat.”.

În viziunea administrației publice locale a municipiului Bălți fraza menționată supra ar putea contravine normelor constituționale citate anterior prin faptul oferirii Curții Constituționale a unor atribuții excesive în ce privește stabilirea propriilor competențe, altele decât cele legate de organizarea activității interne a instituției. Astfel, Curtea Constituțională ar avea posibilitatea să-și asume competențele unor autorități din ramura puterii legislative, executive sau judecătorești, ceea ce ar

reprezenta o încălcare a statutului de unică autoritate de jurisdicție constituțională și ar putea afecta principiul separației puterilor în stat.

De asemenea, este necesară corectarea unor erori gramaticale de la art. 20 alin. (1) prin înlocuirea cuvântului „Salrea” cu cuvântul „Salarizarea” și de la art. 35 alin. (3) prin înlocuirea cuvântului „Cerrea” cu cuvântul „Cererea”.

Secretar interimar al Consiliului municipal
și al municipiului Bălți

Ludmila Dovgani

REPUBLICA MOLDOVA
GAGAUZIA (GAGAUZ YERİ)

Primăria
m. Comrat
str. Tretyakov, 36

ИРПМЭРИЯ
муниципалитет Комрат
ул. Третьякова, 36
TEL. (298) 2-26-60

Comrat kasaba
Başkanatı
Tretyakov sokaa, 36

CSUT: www.comrat.md

email: primaria_comrat@mail.ru

« 11 » 11 2024 г.

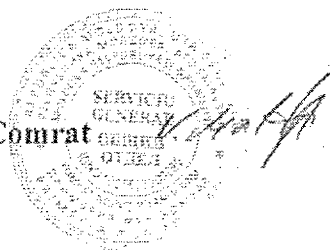
№ 02/1-27-3478

MINISTERUL JUSTIȚIEI
AL REPUBLICII MOLDOVA
mun. Chișinău, srt. 31 August 1989, nr. 82
tel. +373 22 20 14 24
web: www.justice.gov.md
e-mail aneta.dovhenco@justice.gov.md

Primăria municipiului Comrat, am luat în considerare mesajul (nr. de ieșire 03/9737 din 1 noiembrie 2024 și nr. de intrare 02/1-27-3478 din 01.11.2024) dumneavoastră referitor a proiectului de lege cu privire la Curtea Constituțională, înregistrat la Cancelaria de Stat cu numărul unic 372/MJ/2024.

Vă informăm că la primăria municipiului. Comrat nu are nicio propunere pentru proiectul de lege de mai sus.

Cu respect,
primar mun. Comrat

Serghei ANASTASOV

Parlamentul
Republicii Moldova

SG03 nr. 572

14 noiembrie 2024

Secretariatul Parlamentului Republicii Moldova

Secretar general

La nr. 03/9737 din 01.11. 2024

Ministerul Justiției,
str.31 August 1989, nr.82,
mun.Chișinău, MD-2012

AVIZ

la proiectul hotărârii Guvernului pentru aprobarea proiectului de lege cu privire la Curtea Constituțională (număr unic 372/MJ/2024)

Secretariatul Parlamentului Republicii Moldova a examinat repetat proiectul de hotărâre a Guvernului pentru aprobarea proiectului de lege cu privire la Curtea Constituțională, conform prevederilor Legii privind actele normative nr.100/2017 și menținându-și poziția expusă în cadrul consultărilor publice din data de 16.07.2024 expune următoarele.

I. Observații de ordin conceptual

1. Exprimăm reticența asupra intenției autorului de a comasa Legea cu privire la Curtea Constituțională nr.317/1994 cu Codul jurisdicției constituționale nr.502/1995. Actul normativ ce reglementează organizarea Curții Constituționale face parte din dreptul material, iar procedura jurisdicției constituționale face parte din dreptul procesual, ultimul fiind un drept pozitiv, care reglementează ordinea (procedura) realizării dreptului material. Corespunzător, susținem menținerea unei delimitări clare între normele de drept material și cele de drept procesual în domeniul jurisdicției constituționale. O comasare a celor două acte normative ar putea conduce la o complexitate excesivă a textului de lege, îngreunând înțelegerea și aplicarea acestuia atât de către specialiști, cât și de către cetățeni. Separarea celor două aspecte facilitează o mai bună sistematizare a materiei și asigură o mai mare transparență în exercitarea controlului de constituționalitate.

2. Reținem necesitatea reglementării mai detaliate a procedurii de desfășurare a întregului proces de contencios constituțional, inclusiv, cu indicarea expresă a: formelor, metodelor și normelor de blanchetă a sesizărilor, drepturilor și obligațiilor participanților, statutul juridic al opiniei separate a judecătorului constituțional, al *amicus curiae*, termenelor, procedurii de citare a părților (inclusiv obligativitatea prezenței reprezentanților autorităților publice responsabile în dependență de tematica cauzei, etc.). Reglementarea respectivă urmează a fi efectuată prin lege și nicidecum prin regulament

intern al Curții Constituționale, or normele în cauză depășesc autonomia regulamentară a Curții și țin de aspectul primordial al asigurării clarității, previzibilității, eficienței procesului de examinare a sesizărilor de către Curtea Constituțională (în continuare „CC”) și interesul major al societății.

3. Totodată, în Codul jurisdicției constituționale de reglementat repartizarea sesizărilor și procedura subsecventă, formularea acțiunii, forma și conținutul sesizării CC, comunicări, notificări și citații, admisibilitatea și ordinea soluționării cauzelor, regimul de urgență, examinarea aspectelor de procedură, observațiile scrise, scoaterea de pe rol și repunerea pe rol a cauzelor, părțile și terții intervenienți, interdicțiile de asistență sau de reprezentare în fața CC.

4. Susținem necesitatea indicării aspectului utilizării mijloacelor electronice în activitatea CC, fapt care ar preveni tergiversarea examinării materialelor aflate pe rolul CC și evitarea situațiilor de lipsă de cvorum al CC sau parității de voturi.

5. Cu referire la procedura de revizuire a hotărârilor și avizelor CC, susținem necesitatea indicării dreptului de a solicita revizuirea actelor respective de întreg cercul de subiecți cu drept de sesizare a CC indicați la art.25 al proiectului de lege, or,

- a) CC își desfășoară activitatea din inițiativa subiecților prevăzuți de Legea cu privire la Curtea Constituțională nr.317 din 13.12.1994;
- b) revizuirea propriilor hotărâri de asemenea este o activitate realizată de CC;
- c) dreptul de sesizare a subiecților respectivi este prevăzut expres în norma constituțională de la art.135 alin.(2) al Constituției;
- d) acordarea dreptului de revizuire a hotărârilor CC subiecților cu drept de sesizare a CC ar eficientiza procesul de revizuire a actelor care necesită această procedură.

6. De asemenea, în lumina cauzelor recent examinate de CC s-a demonstrat necesitatea reglementării detaliate în lege a procedurilor contenciosului constituțional (etapele, actele emise, aspectele examinate, limitele de examinare, părțile participante la proces, modalitatea de executare a hotărârilor CC pe aspectele specifice examinate) a pronunțării asupra inițiativelor de revizuire a Constituției, confirmării rezultatelor referendumului republican, chestiunilor care au ca obiect constituționalitatea unui partid, confirmării rezultatelor alegerii Parlamentului și a Președintelui Republicii Moldova, constatării circumstanțelor care justifică dizolvarea Parlamentului, demiterea Președintelui Republicii Moldova sau interimatul funcției de Președinte, precum și imposibilitatea Președintelui Republicii Moldova de a-și exercita atribuțiile mai mult de 60 de zile.

9. Considerăm judicioasă detalierea în Legea privind CC a organizării și funcționării CC, dar și includerea mai multor compartimente care să vizeze ordinea de precedență ca rang, procedura demisiei, revocării și ridicarea mandatului judecătorului constituțional, organizarea aparatului Curții (grefei), publicitatea activității CC, modul deliberărilor și votării, deciziile primite prin acord tacit, conflictele de interese, derogările specifice, publicitatea documentelor, etc.

II. Observații de ordin tehnico-juridic

În continuare, expunem următoarele sugestii asupra prevederilor proiectului de lege prezentat spre avizare:

1. Considerăm pertinent introducerea unui articol care va conține „Noțiuni”, or normele de contencios constituțional necesită a fi definite.

2. Propunem completarea titlului Legii cu textul *”a Republicii Moldova”*, dar și în **art.1** din proiect, propunem completarea titlului cu textul *”a Republicii Moldova”*. La același articol, la alin.(2), pentru a aduce în concordanță textul proiectului cu prevederile art.134 din Constituție, după textul *”este independentă”* propunem completarea cu textul *”de orice altă autoritate publică”*.

3. **La art.4** este necesară indicarea expresiei folosite în art.135 alin.(1) lit. a) din Constituție *„exercită, la sesizare, controlul constituționalității (...) și a tratatelor internaționale la care Republica Moldova este parte”* or textul propus în proiect *„la care Republica Moldova intenționează să fie parte”* nu reflectă exact norma constituțională. Mai mult decât atât, referitor la acest aspect, Curtea a oferit interpretarea sa textului Constituției prin Hotărârea nr.12 din 07.05.2020, prin care a reținut: *„30. ... că tratatele internaționale pot fi contestate în fața ei de către subiectele cu drept de sesizare între momentul exprimării consimțământului Republicii Moldova de a fi legată prin tratat și momentul intrării în vigoare a tratatului (a se vedea HCC nr.24 din 9 octombrie 2014, §§ 28-29; DCC nr. 17 din 7 noiembrie 2013, § 50). Prin urmare, tratatele internaționale care au devenit executorii pentru Republica Moldova nu pot fi verificate sub aspectul constituționalității, pentru că statul nu și-ar putea executa angajamentele care rezultă din tratat, contrar principiului pacta sunt servanda (DCC nr. 5 din 24 septembrie 2002; DCC nr. 17 din 7 noiembrie 2013, §§ 32, 60; DCC nr.1 din 15 martie 2010).”* Corespunzător propunem a include în proiectul de lege competența dată în corespundere cu formula din Constituție, aplicarea ulterioară a normei în cauză fiind în conformitate cu practica CC.

4. Pentru respectarea cerințelor de claritate a legii se impune reformularea textului propoziției a doua din **art.6 alin.(1)** în următorul mod: *”Curtea Constituțională își stabilește limitele de competență în limitele stabilite de Constituție și cadrul normativ în vigoare.”* Este de remarcat că această formulare este în conformitate cu prevederile art.1 alin.(3), art.23 și art.72 alin.(3) din Constituție.

- La același articol, la **alin. (4)**, după sintagma *”Curții Europene pentru Drepturile Omului”* propunem completarea cu următorul text: *”, Comisiei Europene pentru Democrație prin Drept, precum și altor organizații internaționale de profil.”*

5. **La art.7** s-a omis indicarea consecințelor în cazul neconformării solicitărilor CC.

6. **La art.9**, propunem autorului examinarea oportunității promovării modificării numărului judecătorilor într-un număr impar, inclusiv prin elaborarea unui proiect de lege constituțională pentru modificarea art.136 din Constituție în acest sens.

- La același articol, **alin.(2)**, în fraza a doua - cuvintele *„poate numi”* se propun a fi substituită cu cuvântul *„numește”*, deoarece cuvântul *„poate”* oferă o discreție largă și creează premise de a adopta comportamente diferite în situații similare în funcție de interesele urmărite. În art.136 alin.(2) din Constituție este indicat expres doar faptul că judecătorii sunt numiți de autoritățile în cauză. Însă, conform art.138 din Constituția

Republicii Moldova, judecătorii CC trebuie să aibă o pregătire juridică superioară, o înaltă competență profesională și o vechime de cel puțin 15 ani în activitatea juridică, în învățământul juridic sau în activitatea științifică. La art.13 din proiect, găsim și alte criterii suplimentare. Astfel, dacă accesul la funcția de judecător al CC este condiționat de întrunirea criteriilor enunțate, atunci, accesul în funcție ar trebui precedat de o etapă de verificare a eligibilității efectivă. Considerăm că accesul la funcția de judecător trebuie să fie precedat în toate cazurile de concurs de selecție organizat și desfășurat de către autorități în condiții asemănătoare prevăzute în regulamente proprii.

7. La **alin.(2) al art.10** din proiect, considerăm necesar de specificat faptul că pentru cvorumul plenului CC este necesară prezența a 5 judecători din cei șase judecători constituționali. Specificarea dată, considerăm că va acorda o legitimitate sporită hotărârilor luate de Înalta Curte și o mai mare evitare a situațiilor de paritate de voturi. Aceeași specificare considerăm că trebuie făcută în întreg textul proiectului, inclusiv de repartizat și de specificat modul de adoptare a actelor Curții – hotărâri, avize, decizii de admisibilitate și inadmisibilitate, etc...

8. La **art.14 alin.(2)**, în partea ce ține de modificare potrivit căreia judecătorul va depune jurământul în fața plenului CC, considerăm pertinentă menținerea formulei actuale, potrivit căreia, jurământul se depune în fața Parlamentului, Președintelui Republicii Moldova și Consiliului Superior al Magistratului. Depunerea jurământului într-un cadru solemn, în fața reprezentanților puterilor statului, conferă actului o importanță deosebită și subliniază angajamentul solemn al judecătorului față de Constituție și popor. Menținerea practicii actuale pentru depunerea jurământului asigură atât solemnitatea actului, cât și consolidarea legăturilor dintre Curtea Constituțională și celelalte puteri ale statului.

9. **Art. 22 alin.(1)** indică faptul că mandatul judecătorului CC se ridică în caz de:

„g) *nedepunere a declarației de avere și interese personale sau refuz de a o depune.*”
Menționăm că depunerea declarației are loc în varii situații, cum ar fi la numire, încetare a mandatului, anuală sau după o perioadă de suspendare. Acțiunea de refuz și inacțiunea de nedepunere ca temei de ridicare a mandatului se constată de către inspectorul de integritate în cadrul procedurii de verificare a declarațiilor de avere reglementată de art.27 al Legii nr.132/2016 cu privire la Autoritatea Națională de Integritate. În cadrul procedurii respective, în cazul în care stabilește că judecătorul nu a depus declarația în situațiile enumerate, îi aplică o sancțiune contravențională și transmite un demers judecătorului să depună declarația omisă. Prin ridicarea mandatului judecătorului se sancționează lipsa de reacție a judecătorului sau refuzul de a se conforma la demersului inspectorului de integritate. Prin urmare, se propune la art. 22 alin. (1) lit.g), după cuvântul „depune”, de completat norma cu textul „la demersul inspectorului de integritate”, în vederea concretizării temeiului dat.

10. La **art. 23**, autorii reglementează răspunderea disciplinară a judecătorilor. În acest sens, la alin.(5) al articolului dat, este prevăzut termenul de 2 ani al acțiunii muștrării aplicate judecătorul. Considerăm că termenul dat este contrar prevederilor art.211 din Codul muncii care prevede că termenul de validitate a sancțiunii disciplinare nu poate depăși un an din ziua aplicării.

La fel, nota de fundamentare nu oferă explicație în partea ce ține de faptul dacă sancțiunile prevăzute la **art.23 alin.(3)** se aplică complementar sau alternativ. Prin urmare, pentru a nu crea confuzii se propune ajustarea acesteia în sensul dat.

11. La art.25 alin.(1) lit.e), menționăm că prevederile în cauză sunt în contradicție cu prevederile art.135 alin.(1) lit.g) a Constituției Republicii Moldova, or Legea Supremă indică expres subiectul care are drept de sesizare a cazurilor excepționale de neconstituționalitate a actelor juridice - Curtea Supremă de Justiție, iar, extinderea listei de subiecți cu excluderea din circuit a CSJ prin lege organică - contravine Constituției. În cazul de față, urmând a fi adoptată una din două soluții, modificarea art.135 alin.(1) lit. g) a Constituției cu indicarea unei noi liste de subiecți cu drept de sesizare a cazurilor de excepție de neconstituționalitate sau indicarea în art.25 alin.(1) lit.e) din prezentul proiect de lege doar a subiectului stabilit expres de Constituție - Curtea Supremă de Justiție.

12. La capitolul IV al proiectului, autorul reglementează în linii generale activitatea jurisdicțională a CC. În contextul celor enunțate anterior, considerăm imperioasă necesitatea reglementării complete și exhaustive a tuturor procedurilor contenciosului constituțional într-o lege separată, inclusiv cu indicarea expresă a termenelor, procedurii de citare a părților (inclusiv obligativitatea prezenței reprezentanților autorităților publice responsabile în dependență de tematica cauzei, etc.).

13. La art.34, susținem necesitatea corelării temeiurilor de recuzare a judecătorului constituțional cu cele din legislația procesuală civilă (art.50 CPC) și penală (art.33 și 34 CPP) prevăzând ordinea procesuală respectivă. Or, este necesar de asigurat respectarea principiului „*nemo iudex in propria causa*”, inclusiv, prin stabilirea expresă a consecințelor pentru încălcarea acestui principiu.

Astfel, se propune completarea art.34 cu următoarele circumstanțe care ar duce la abținerea sau recuzarea judecătorului CC :

d) are un interes personal, direct sau indirect, în soluționarea cauzei ori există alte împrejurări care pun la îndoială obiectivitatea și nepărtinirea lui;

e) ar conduce la încălcarea regimului juridic al incompatibilităților și al integrității;

f) există alte circumstanțe care pun la îndoială rezonabilă imparțialitatea judecătorului.

Complementar, propunem completarea art.34 cu alin. (2)-(5) cu următorul cuprins:

(2) *În cazul în care există circumstanțe prevăzute de lege, judecătorul este obligat să se abțină de la judecarea cauzei. Pentru aceleași temeiuri, judecătorul poate fi recuzat și de către participanții la proces.*

(3) *Cererea de recuzare sau declarația de abținere a judecătorului se depune în cadrul ședinței, cu motivarea și temeiurile de fapt cunoscute la momentul formulării cererii.*

(4) *Cererea de recuzare sau declarația de abținere a judecătorului poate fi depusă și după începerea procesului de contencios constituțional doar dacă partea face dovada că nu a cunoscut și nici nu a putut să cunoască despre existența temeiurilor de recuzare până la începerea cercetării judecătorești.*

(5) *Cererile de recuzare sau abținerile se soluționează conform prevederilor respective din prezenta lege.*

14. La alin. (1) al art.37, autorii enumeră tipurile de acte adoptate de CC, dar omit includerea în această listă și a Adreselor.

15. Art.39 lit. c) care indică faptul că „Curtea Constituțională se pronunță asupra: circumstanțelor care justifică suspendarea din funcție a Președintelui Republicii Moldova) circumstanțelor care justifică interimatul funcției de Președinte al Republicii Moldova;” este în contradicție cu art.25 alin.(2) lit. c) din proiect ce stabilește „(2) Subiecții prevăzuți la alin. (1) pot depune sesizări în probleme ce țin de competența lor, cu excepția sesizării privind: c) constatarea circumstanțelor ce justifică demiterea din funcție a Președintelui Republicii Moldova sau interimatul funcției de Președinte al Republicii Moldova, care poate fi făcută în temeiul unei hotărâri a Parlamentului, semnată de Președintele Parlamentului;”. La fel, menționăm că potrivit art.135 alin.(1) lit.f) din Constituție, Curtea Constituțională: „(...) constată circumstanțele care justifică dizolvarea Parlamentului, demiterea Președintelui Republicii Moldova sau interimatul funcției de Președinte, precum și imposibilitatea Președintelui Republicii Moldova de a-și exercita atribuțiile mai mult de 60 de zile;”. Corespunzător, sugerăm utilizarea formulei indicate în Legea supremă: „Curtea Constituțională se pronunță asupra: circumstanțelor care justifică demiterea din funcție a Președintelui Republicii Moldova).

16. La art.44 nu este oferită o explicație în Nota informativă a proiectului privind necesitatea majorării termenelor pentru executarea actelor Curții și rezonabilitatea acestora.

17. La art.45, propunem autorilor examinarea oportunității completării articolului dat cu prevederile ce ar obliga prezentarea raportului dat în plenul Parlamentului.

18. La capitolul VII urmează a fi indicat expres obligativitatea CC de a adopta Regulamentul intern și termenul acordat pentru aceasta acțiune, luând în considerare poziția exprimată în prezentul aviz privind cercul de domenii care poate fi acordat Curții pentru reglementare prin regulament intern.

Reieșind din cele menționate, considerăm că proiectul supus avizării prealabile, poate fi promovat după modificarea acestuia în conformitate cu obiecțiile expuse. Totodată, Secretariatul Parlamentului își rezervă dreptul de a veni cu propuneri de îmbunătățire suplimentare asupra proiectului după definitivarea și introducerea în procedură legislativă a acestuia.

Igor TALMAZAN

Ex: V. Cașu, tel.022 820595;
V. Kuciuk, tel. 022 820553;
S. Pleșca, tel. 022 820571.

CONSILIUL SUPERIOR AL PROCURORILOR

Republica Moldova, municipiul Chișinău, bd. Ștefan cel Mare și Sfânt, 73
website: www.csp.md e-mail: aparat@csp.md

04 noiembrie 2024 nr.5/1-08d/24-2390
La nr.03/9737 din 01.11.2024

✓ **Domnului Eduard SERBENCO**
Secretar de stat al Ministrului Justiției
e-mail: secretariat@justice.gov.md
aneta.dovbenko@justice.gov.com

Domnului Roman CAZAN
Secretar general adjunct al Guvernului
e-mail: cancelaria@gov.md

Ref. numărul unic 372/MJ/2024

Prin prezenta, vă remitem alăturat copia Hotărârii nr.1-362/2024, emisă în cadrul ședinței Consiliului Superior al Procurorilor din 06 noiembrie 2024, privind avizarea proiectului de lege cu privire la Curtea Constituțională.

Anexă: copia hotărârii, pe 4 file.

Cu respect,

**Șefă a Aparatului Consiliului
Superior al Procurorilor**

Viorica MARCUȚA

HOTĂRÂREA nr.1-362/2024
privind avizarea proiectului de lege cu privire la Curtea Constituțională

6 noiembrie 2024

municipiul Chișinău

Examinând proiectul de lege cu privire la Curtea Constituțională, audiind informația prezentată de către doamna Aliona Nesterov, Consiliul Superior al Procurorilor –

CONSTATĂ :

Pe rolul Consiliului Superior al Procurorilor se află, pentru examinare, demersul secretarului de stat al Ministerului Justiției, Eduard Serbenco, prin care s-a solicitat avizarea repetată a proiectului de lege cu privire la Curtea Constituțională.

Proiectul de lege în speță a fost elaborat de către Ministerul Justiției, fiind anunțat la ședința secretarilor de stat din data de 29.04.2024 și înregistrat cu numărul unic 372/MJ/2024.

În contextul demersului de reavizare, se reține că în cadrul procedurii avizării inițiale, opinia instituțională a Consiliului Superior al Procurorilor nu a fost cooptată, motiv din care proiectul de lege cu privire la Curtea Constituțională (*în continuare – proiect 372/MJ/2024*), constituie, pentru prima dată, obiect de examinare al unei hotărâri.

Potrivit notei de fundamentare la proiectul 372/MJ/2024, scopul acestuia constă în comasarea reglementărilor Legii nr.317/1994 cu privire la Curtea Constituțională cu prevederile Codului jurisdicției constituționale nr.502/1995, într-un singur act legislativ, având în vedere caracterul redundant și confuz al cadrului regulator actual, ce nu răspunde cerinței calității actelor normative din perspectiva asigurării unicității reglementărilor și evitarea paralelismelor în legislație.

Suplimentar, se notează că instituirea unui singur cadru legislativ de organizare și funcționare a Curții Constituționale constituie, inclusiv, un obiectiv reflectat în documente de politici naționale,¹ fiind setată acțiunea de „Elaborare/adoptare a legii cu privire la Curtea Constituțională în versiune nouă (*comasarea Legii cu privire la Curtea Constituțională și a Codului jurisdicției constituționale*)”.

Astfel, prevederile proiectului 372/MJ/2024 urmărește realizarea următoarelor finalități:

- reglementarea unitară a modului de organizare și funcționare a Înaltului For Constituțional;
- oferirea unei autonomii mai largi Curții Constituționale în reglementarea procedurilor interne, inclusiv privind realizarea activității jurisdicționale;
- păstrarea garanțiilor judecătorilor și Curții Constituționale consacrate deja de cadrul normativ în vigoare;
- îmbunătățirea unor instituții precum: regimul incompatibilităților și restricțiilor în exercitarea funcției de judecător constituțional, mecanismul de

¹ Planul de acțiuni pentru implementarea Strategiei privind asigurarea independenței și integrității sectorului justiției pentru anii 2022–2025, aprobat prin Legea nr.211/2021 (acțiunea I.1.5 litera b) obiectiv.I.1 din Direcția strategică I); Planul național de acțiuni pentru aderarea Republicii Moldova la Uniunea Europeană pe anii 2024-2027, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr.829/2023 (acțiunea nr. 3 din Clusterul I Criteriul politic); Planul de Acțiuni al Guvernului pentru anul 2024, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr.887/2023 (acțiunea nr. 208)

responsabilizare a judecătorilor Curții, precum și de completare a vacanței funcției.

Potrivit conceptului actului normativ expus, proiectul 372/MJ/2024 este structurat în 7 capitole și 52 de articole, în cuprinsul cărora este reglementat:

- statutul Curții Constituționale;
- competența materială și limitele de competență;
- organizarea Curții Constituționale;
- criteriile de eligibilitate și modul de selectare a candidaților la funcția de judecător al Curții Constituționale;
- obligațiile, garanțiile de independență și răspunderea disciplinară a judecătorilor Curții Constituționale;
- activitatea jurisdicțională și actele Curții Constituționale;
- asigurarea activității Curții Constituționale.

Analizând cu prudență și interes profesional conținutul normativ al proiectului 372/MJ/2024, Consiliul Superior al Procurorilor susține conceptual necesitatea adoptării acestora, cu următoarele recomandări.

In concreto, potrivit art.25 alin. (1) din proiect, sunt enumerați exhaustiv subiecții cu drept de sesizare a Înaltei Curți, printre care nu se regăsește și organul de autoadministrare al procurorilor, aspect care ar putea trezi unele îngrijorări din perspectiva realizării competențelor instituționale.

În arhitectura autorităților statale, Consiliul Superior al Procurorilor este o autoritate de nivel constituțional și în accepțiunea art.125¹ alin.(1) și (3) din Constituție, este garantul independenței și imparțialității procurorilor. Misiunea constituțională a organului de autoadministrare al procurorilor este să asigure numirea, transferul, promovarea în funcție și aplicarea măsurilor disciplinare față de procurori.

Potrivit prevederilor art.68 alin.(1) din Legea nr.3/2016 cu privire la Procuratură, Consiliul Superior al Procurorilor este un organ independent, cu statut de persoană juridică, format în vederea participării la procesul de constituire, funcționare și asigurare a autoadministrării sistemului Procuraturii.

Astfel, dacă în exercitarea mandatului, Consiliul Superior al Procurorilor ar avea dubii serioase referitoare la neconstituționalitatea unor prevederi normative ce reglementează activitatea sistemului Procuraturii și/sau competențele sale legale, omisiunea investirii cu dreptul de a sesiza Înalta Curte, creează circumstanțe care ar constrânge Consiliul să se adreseze Procurorului General, în acest sens. Or, potrivit prescripțiilor normative din proiect, printre subiecții legali din domeniul Procuraturii autorizați cu dreptul de sesizare a Înaltei Curți, se regăsește Procurorul General, dar nu și Consiliul Superior al Procurorilor.

Adică, în esență, atunci când Consiliul Superior al Procurorilor ar considera rezonabilă și justificată sesizarea instanței de jurisdicție constituțională, ar trebui să solicite aportul Procurorului General în acest sens, care nu este obligat în mod automat să intermedieze solicitarea înaintată, aceasta fiind lăsată la discreția sa.

Prin urmare, prevederile cadrului normativ pe această dimensiune, ar putea institui premise ce ar fi în măsură să afecteze realizarea plenipotențiară a misiunii constituționale a Consiliului Superior al Procurorilor – cea de garant al independenței și imparțialității procurorilor.

Pentru soluționarea problemei expuse, propunem includerea Consiliului Superior al Procurorilor în lista subiecților cu drept sesizare a Curții Constituționale. Soluția propusă vine să rezolve eventualele probleme, ce ar putea apărea în procedura

de sesizare a Curții Constituționale, în cazul unor potențiale prevederi neconstituționale cu riscul de a afecta activitatea sistemului Procuraturii sau competențele funcționale ale Consiliului. Prin acordarea dreptului Consiliului Superior al Procurorilor de a sesiza direct, fără intermediari, Înalta Curte, atunci când se consideră necesar, se va fortifica, de facto, poziția sa de autoritate de rang constituțional, format în vederea participării la procesul de constituire, funcționare și asigurare a autoadministrării sistemului Procuraturii.

În susținerea soluției propuse, sunt considerate relevante constatările Curții Constituționale expuse în Adresa nr.2 de la Hotărârea nr.28/2017, referitoare la necesitatea includerii Consiliului Superior al Magistraturii în lista subiecților cu drept de sesizare a instanței de jurisdicție constituțională, care urmează a fi aplicate, *mutatis mutandis* și față de Consiliul Superior al Procurorilor.

Astfel, pe această dimensiune Curtea Constituțională a menționat că, *în timp ce reprezentanții puterii executive și legislative sunt subiecți cu drept de sesizare, Consiliul Superior al Magistraturii nu dispune de acest drept, deși este autoritatea de autoadministrare judecătorească și de garant al independenței puterii judecătorești.*

Pentru aceste motive, Curtea consideră necesar ca Parlamentul să completeze Legea cu privire la Curtea Constituțională în vederea atribuirii Consiliului Superior al Magistraturii a dreptului de sesizare a Curții Constituționale.

Având în vedere principiul cooperării loiale a puterilor în stat și a echilibrului instituțional, cunoscut astăzi sub denumirea „checks and balances” care [...] stă la baza democrației și presupune echilibrul puterilor și controlul lor reciproc, astfel încât puterile statale să aibă aproximativ aceeași pondere, adică să fie echilibrate, pentru a se putea limita reciproc, evitând astfel ca puterea statală să fie folosită în mod abuziv, considerăm oportună modificarea cadrului legal, în vederea acordării dreptului Consiliului Superior al Procurorilor de a sesiza Curtea Constituțională, în cazurile ce justifică o asemenea intervenție.

Mai mult, potrivit sintezei obiecțiilor și propunerilor la proiectul 372/MJ/2024, observăm că aceeași soluție este susținută și de către Procuratura Generală, fiind expusă în opinia formulată la etapa avizării inițiale. Însă, propunerea în speță nu a fost acceptată de autorul proiectului, fiind respinsă prin invocarea argumentului referitor la competența Procurorului General de a sesiza Curtea Constituțională.

Analizând justificarea autorului proiectului aferent propunerii în speță, constatăm că aceasta nu poate fi susținută din considerentul că, potrivit alineatului (2) din art.25 din proiect, subiecții pot depune sesizări în probleme ce țin de competența lor, cu unele excepții. Adică, o sesizare a cărei titular este Procurorul General, ce ar viza probleme de neconstituționalitate pe dimensiunea atribuțiilor exclusive ale Consiliului, cum ar fi: statutul de procuror, garanțiile de independență și imparțialitate ale procurorilor, cariera și răspunderea disciplinară a acestora, *a priori*, ar urma să fie declarată inadmisibilă, or autorul sesizării și-ar depăși în mod evident competențele legale.

În acest registru contextual, reiterăm că din perspectiva normelor constituționale, atât instituția Procuraturii, Procurorul General, cât și Consiliul Superior al Procurorilor, sunt reglementate prin prevederi distincte. În cadrul autorității judecătorești Procuratura este o instituție publică autonomă care, în procedurile penale și în alte proceduri prevăzute de lege, contribuie la respectarea ordinii de drept, efectuarea justiției, apărarea drepturilor și intereselor legitime ale persoanei și ale societății.

Procurorul General exercită competențele legale expres stabilite în art.11 din

Legea nr.3/2016, iar Consiliul Superior al Procurorilor, în calitate de organ independent, își realizează atribuțiile statuate în art.70 din aceeași lege. Este de notorietate, că pentru o administrare a sistemului Procuraturii în sensul legii, colaborarea dintre Procurorul General, în calitate de manager superior al instituției și Consiliul Superior al Procurorilor, ca organ de autoadministrare al procurorilor, este evidentă și absolut necesară, însă nu din perspectiva suprapunerii sau preluării de competențe, ci mai degrabă ca un mecanism al contrabalantei în vederea obținerii echilibrului între împuternicirile cu care au fost investite.

Prin urmare, posibilitatea intermedierei de Procurorul General a unei sesizări exclusiv circumscrisă apanajului Consiliului Superior al Procurorilor, ar altera esența și natura juridică a unei adresări în sensul proiectului de lege examinat.

Cu titlu general de informare, notăm că propunerea de a include Consiliul Superior al Procurorilor în lista subiecților cu drept de sesizare a Curții Constituționale a constituit obiect al unui proiect de *lege ferenda* elaborat în acest sens, care a fost transmis Ministerului Justiției, pentru promovare, potrivit procedurilor de legiferare.²

Pe cale de consecință, evaluând din perspectiva competențelor constituționale proiectul de lege cu privire la Curtea Constituțională, înregistrat cu numărul unic 372/MJ/2024, Consiliul Superior al Procurorilor avizează proiectul de referință, cu luarea în considerare a recomandărilor expuse în prezenta hotărâre.

Având în vedere argumentele expuse, în temeiul prevederilor art.70 alin.(1) lit.u) art.77 din Legea nr.3/2016, pct.4.1, secțiunea VI, lit.c) din Regulamentul Consiliului Superior al Procurorilor, aprobat prin Hotărârea nr.12-225/16 din 14.09.2016, Consiliul Superior al Procurorilor –

HOTĂRĂȘTE:

1. A aviza proiectul de lege cu privire la Curtea Constituțională, înregistrat cu numărul unic 372/MJ/2024, cu prezentarea punctului de vedere, astfel după cum a fost formulat în partea descriptivă a prezentei hotărâri.

2. Hotărârea se publică pe pagina web oficială a Consiliului Superior al Procurorilor, www.csp.md, directoriile *Hotărâri și Transparența*.

**Președinte al Consiliului
Superior al Procurorilor**

Dumitru OBADĂ

² Proiect de lege de modificare a unor acte normative (*Consiliul Superior al Procurorilor – subiect de sesizare a Curții Constituționale*) transmis Ministerului Justiției prin scrisoarea nr.5/1-01d/2024-1526 din 25.07.2024

**CONSILIUL SUPERIOR
al MAGISTRATURII
din REPUBLICA MOLDOVA
JUDECĂTORIA COMRAT
SEDIUL CENTRAL**

**ВЫСШИЙ СОВЕТ МАГИСТРАТУРЫ
РЕСПУБЛИКИ МОЛДОВА
СУД КОМРАТ
ОФИС КОМРАТ**

MD-3800, UTA Gagauzia
mun. Comrat, str. Lenin 242,
tel/fax: 0-298-2-60-21
e-mail jco@justice.md

MD-3800, АТО Гагаузия
mun. Комрат, ул. Ленина 242,
tel/факс: 0-298- 2-60-21
e-mail jco@justice.md

Nr. 299/e _din “ 22 ” _ mai_2024

**D-lui Eduard Serbenco
Secretar de Stat
Ministerul Justiției al RM**

**La interpelarea Dvs. nr.de ieșire 03/4168 din 02.05.2024
(nr.de intrare 1833/e din 02.05.2024)**

În ceea ce privește avizare și consultare publică a proiectului de Legii cu privire la Curtea Constituțională (372/MJ/2024), judecătoria Comrat comunică că nu sunt careva propuneri de modificare a cadrului normativ.

**Președinte
al Judecătoriei Comrat**
Ex. Demerji L.C. 0(298)26021

Igor BOTEZATU

PROCURATURA REPUBLICII MOLDOVA

PROCURATURA GENERALĂ

mun. Chișinău, bd. Ștefan cel Mare și Sfânt, 73, MD-2001, Tel.: +373 22 828 373

www.procuratura.md e-mail: proc-gen@procuratura.md

10.05.2024 nr.4- 1d/24- 236

Ministerul Justiției

Copie: Cancelaria de Stat
(la nr.18-69-4790 din 29.04.2024)

Procuratura Generală a examinat *proiectul de lege cu privire la Curtea Constituțională* (număr unic 372/MJ/2024) expediat spre avizare.

Apreciind conținutul proiectului prin prisma principiilor activității de legiferare prevăzute de art.3 din Legea nr.100/2017 cu privire la actele normative, în limita domeniului de competență al Procuraturii Generale, expunem obiecțiile și propunerile indicate *infra*:

1. La art. 14:

alin.(4) propunem a fi redactat cu următorul cuprins:

„(4) Nu poate fi numită în funcția de judecător al Curții Constituționale persoana care în ultimii 3 ani până la desemnare, a fost membru și/sau a desfășurat activități cu caracter politic în cadrul unui partid politic sau al unei organizații social-politice, precum și persoana în privința căreia există interdicția de a ocupa o funcție publică sau de demnitate publică, ce derivă dintr-un act de constatare al Autorității Naționale de Integritate.”

Totodată, la alin.(3) propunem excluderea din conținutul acestuia a textului *„sau este membru al unui partid politic”*.

Raționamentele acestor propuneri rezultă din necesitatea asigurării independenței și imparțialității judecătorului Curții Constituționale, precum și excluderii oricărui dubii aferent respectării principiilor menționate de către judecătorul Curții Constituționale. Este de remarcat faptul că condiția de eligibilitate cu care a fost completat alin.(4), se regăsește și pentru alte funcții de rang constituțional și nu doar, precum: Funcția de Procuror General (art.17 alin.(1) lit.d) din Legea nr.3/2016 cu privire la Procuratură); Membru al Consiliului de Integritate al Autorității Naționale de Integritate (art.12 alin.(2) lit.h) din Legea Nr. 132/2016 cu privire la Autoritatea Națională de Integritate), etc.

2. La art. 18 alin.(3), propunem redactarea art.18 alin.(3) din proiect, în mod similar prevederilor prevăzute la art.19 alin.(4) din Legea nr. 544/1995 cu privire la statutul judecătorului, prin enumerarea infracțiunilor pentru care nu va fi necesar acordul Plenului Curții Constituționale pentru pornirea urmăririi penale.

Subsecvent la alin.(5), propunem excluderea textului *„care, în decursul a 24 de ore își exprimă punctul de vedere asupra reținerii”* sau, drept alternativă, redactarea art.18 alin.(3) din proiect, în mod similar prevederilor prevăzute la art.19 alin.(4) din Legea nr. 544/1995 cu privire la statutul judecătorului.

Raționamentele acestor propuneri rezultă din necesitatea alinierii garanțiilor de inviolabilitate a judecătorilor Curții Constituționale în mod similar celor prescrise și pentru alte funcții, care *inter alia*, presupun exercitarea unui mandat constituțional.

Drept exemplu de inviolabilități sunt prezentate *infra*:

- Constituția Republicii Moldova

Articolul 70 - Incompatibilități și imunități

(3) Deputatul nu poate fi reținut, arestat, percheziționat, cu excepția cazurilor de infracțiune flagrantă, sau trimis în judecată fără încuviințarea Parlamentului, după ascultarea sa.

Articolul 81 - Incompatibilități și imunități

(2) Președintele Republicii Moldova se bucură de imunitate. El nu poate fi tras la răspundere juridică pentru opiniile exprimate în exercitarea mandatului.

(3) Parlamentul poate hotărî punerea sub acuzare a Președintelui Republicii Moldova, cu votul a cel puțin două treimi din numărul deputaților aleși, în cazul în care săvârșește o infracțiune. Competența de judecată aparține Curții Supreme de Justiție, în condițiile legii. Președintele este demis de drept la data rămânerii definitive a sentinței de condamnare.

- Legea nr. 544/1995 cu privire la statutul judecătorului

Articolul 19. Inviolabilitatea judecătorului

(4) Urmărirea penală împotriva judecătorului poate fi pornită doar de către Procurorul General sau prim-adjunctul, iar în lipsa acestuia de către un adjunct în temeiul ordinului emis de Procurorul General, cu acordul Consiliului Superior al Magistraturii, în condițiile Codului de procedură penală. În cazul săvârșirii de către judecător a infracțiunilor specificate la art. 243, 324, 326 și 330² ale Codului penal al Republicii Moldova, precum și în cazul infracțiunilor flagrante, acordul Consiliului Superior al Magistraturii pentru pornirea urmăririi penale nu este necesar.

- Legea Nr. 52/2014 cu privire la Avocatul Poporului (Ombudsmanul)

Articolul 4. Inviolabilitatea Avocatului Poporului

(2) Pe durata exercitării mandatului, Avocatul Poporului și adjuncții săi pot fi urmăriți penal și trimiși în judecată pentru alte fapte decât cele prevăzute la alin.(1), dar Avocatul Poporului nu poate fi reținut, percheziționat sau arestat fără acordul prealabil al Parlamentului, iar adjuncții – fără informarea prealabilă a Parlamentului.

Analiza reglementărilor redată *supra*, atestă că acordul sau încuviințarea plenului/organelor colegiale se solicită preponderant pentru anumite măsuri de constrângere/intruzive precum: reținerea, arestarea, percheziționarea, cu excepția cazurilor de infracțiune flagrantă.

Totodată, acordul Consiliului Superior al Magistraturii pentru pornirea urmăririi penale nu este necesar în cazul infracțiunilor specificate la art. 243, 324, 326 și 330² ale Codului penal al Republicii Moldova.

Astfel, pentru a reduce riscurile unor eventuale abuzuri în virtutea unor imunități extrem de ridicate împotriva oricăror activități incipiente de cercetare penală, reiterăm oportunitatea redactării art.18 alin.(3) din proiect, în mod similar prevederilor prevăzute la art.19 alin.(4) din Legea nr. 544/1995 cu privire la statutul judecătorului, prin enumerarea infracțiunilor pentru care nu este necesar acordul Plenului Curții Constituționale pentru pornirea urmăririi penale.

Subsecvent, cu privire la textul „și exprimă punctul de vedere asupra reținerii” din alin.(5), indicăm asupra lipsei de claritate a acestuia. Or, nu este clar în ce formă

va fi exprimat și nici relevanța sau efectul juridic al exprimării unui punct de vedere negativ în cazul reținerii (privării de libertate) a judecătorului constituțional.

3. La articolul 26 din proiect, propunem completarea listei subiecților cu drept de sesizare, cu renumerotarea corespunzătoare, astfel încât, lit.g) va avea următorul cuprins: „g) *Consiliul Superior al Procurorilor*;”.

Această propunere de completare este inerentă și corespunzătoare statutului Consiliului Superior al Procurorilor, care, potrivit art. 125¹ din Constituție, este garantul independenței și imparțialității procurorilor. În acest context, pentru realizarea pe deplin a rolului său, Consiliul urmează a fi abilitat cu dreptul de sesizare a Curții, pe marginea verificării constituționalității unor prevederi legale a cărei necesitate se va impune pentru buna desfășurare a activității procurorilor.

Totodată, drept exemplu, este de menționat că Consiliul Superior al Magistraturii în corespundere cu prevederile art.121¹ din Constituție, fiind garantul independenței autorității judecătorești, la fel se regăsește în lista subiecților cu drept de sesizare a Curții Constituționale. În acest context, potrivit rolului similar al celor două Consilii (Consiliul Superior al Procurorilor și Consiliul Superior al Magistraturii), se impune alinierea acestora pe palierul prerogativelor de sesizare.

4. La art. 28 alin.(3) lit.b) propunem completarea la final cu textul, „*cu excepția cazului când se atestă apariția unor noi împrejurări, necunoscute la data adoptării hotărârii/deciziei precum și când sesizarea are la bază noi critici de neconstituționalitate care sunt în măsură să schimbe esențial hotărârea sau decizia.*”

Reieșind din jurisprudența Curții, temeiul de la lit.b) nu operează în mod automat, motiv pentru care, pentru a exclude orice interpretare eronată și aplicare selectivă a acestuia, se impune modificarea textului lit.b) în redacția propusă.

La acest capitol este de menționat că potrivit jurisprudenței Curții Constituționale, identitatea de obiect este aplicabilă situațiilor în care obiectul sesizării este identic cu obiectul sesizărilor anterior depuse la Curte și nu au intervenit elemente noi, de natură să determine reconsiderarea jurisprudenței Curții.

Atât soluția, cât și considerentele expuse în deciziile sau hotărârile anterioare rămân valabile pentru cauza examinată¹. Această condiție presupune existența unei hotărâri anterioare având la bază același motiv, pentru care ar fi valabile aceleași argumente. De exemplu, în Decizia nr. 40 din 8 mai 2018, Curtea a constatat că aceleași prevederi legale au mai fost supuse controlului de constituționalitate în Hotărârea nr. 9 din 9 martie 2017. De principiu, această situație nu poate să constituie un impediment pentru a se solicita controlul de constituționalitate din perspectiva altor critici de neconstituționalitate. Curtea a observat că în sesizare se invocă și alte argumente, prin urmare, aceasta conține elemente noi. Așadar, a menționat Curtea faptul că instanța de judecată a procedat corect atunci când a sesizat Curtea în vederea examinării excepției de neconstituționalitate.

Acest raționament a fost aplicat, *mutatis mutandis*, în raport cu alte decizii de inadmisibilitate a unor excepții de neconstituționalitate².

Așadar, (i) existența unei hotărâri prin care o prevedere a fost constatată ca fiind constituțională sau (ii) existența unei decizii de inadmisibilitate, nu constituie un impediment pentru a ridicarea unei alte excepții de neconstituționalitate din perspectiva altor critici de neconstituționalitate.

¹ DCC nr. 43 din 22.05.2017, § 17 ; DCC nr. 106 din 7.11.2017, § 25.

² DCC nr. 124 din 25.11.2019, § 17; DCC nr. 22 din 27.02.2020, § 17.

Curtea Constituțională a reținut în mod constant caracterul de instrument viu al Constituției care trebuie interpretată în lumina condițiilor actuale de viață. Actele Curții reprezintă interpretări care se bucură de autoritate, în lumina condițiilor sociale și morale și a nivelului de cunoaștere științifică existente în momentul pronunțării lor. De obicei, ele sunt respectate și invocate de către aceasta în interesele certitudinii juridice și ale evoluției ordonate a jurisprudenței sale. Totuși, Curtea poate hotărî ulterior că interpretarea pe care a oferit-o în cauzele precedente poate fi dezvoltată sau că există alte motive incontestabile pentru a-și schimba interpretarea, inclusiv pentru a se asigura că modul în care interpretează Constituția reflectă schimbările sociale și coincide cu condițiile de viață ale prezentului³.

Per a contrario, în lumina faptului că Curtea, potrivit jurisprudenței sale, la examinarea sesizărilor, drept principiu general, cu mici excepții, nu depășește obiectul de sesizare și nici nu examinează din oficiu în baza altor critici de neconstituționalitate, decât cele invocate în sesizare, se poate întâmpla situația când prin depunerea unei sesizări neîntemeiate și respectiv adoptarea pe marginea acesteia a unei decizii de inadmisibilitate, să fie îngădit accesul persoanei către forul constituțional pentru examinarea repetată a constituționalității prevederilor legale pentru alte critici, bunăoară unele veritabile, care eventual să fie în măsură să schimbe esențial hotărârea sau decizia.

Așadar, conchidem că o sesizare care se bazează pe noi critici/argumente veritabile care nu au fost examinate de Curte la adoptarea hotărârii sau a deciziei de inadmisibilitate și care sunt în măsură să schimbe esențial hotărârea sau decizia, urmează a fi supusă unei noi examinări, iar în acest sens, temeiul de drept urmează a fi revizuit.

Prin urmare, în vederea excluderii unei eventuale interpretării *ad literam* și aplicării restrictive a normei dezbătute, considerăm oportună completarea acesteia potrivit redacției propuse *supra*.

5. La art. 28 alin.(3) propunem completarea listei temeiurilor de inadmisibilitate, cu literele e, f) și g) cu următorul cuprins:

„e) obiectul excepției nu intră în categoria actelor cuprinse la articolul 135 alin. (1) lit. a) din Constituție;

f) sesizarea nu este depusă de către subiectul cu drept de sesizare prevăzut la art.26 alin. (1) sau excepția nu este ridicată de către părțile litigiului sau reprezentantul acestora sau nu este ridicată de instanța de judecată din oficiu;

g) prevederile contestate nu urmează a fi aplicate la soluționarea litigiului;”

Este de menționat că aceste condiții sunt prevăzute de pct.28 cu trimitere la pct.19³ din Regulamentul privind procedura de examinare a sesizărilor depuse la Curtea Constituțională aprobat prin Decizia Curții Constituționale nr. AG –3 din 3 iunie 2014. În acest context, nu este clar care va fi soluția Curții în cazul în care sesizarea nu va întruni condițiile menționate mai sus.

Prin urmare, având în vedere optica autorului de a reglementa în lege temeiurile de inadmisibilitate a sesizării, considerăm oportun de a fi reglementate exhaustiv toate temeiurile în baza cărora sesizarea va putea fi declarată inadmisibilă.

**Adjunct al Procurorului
General interimar**

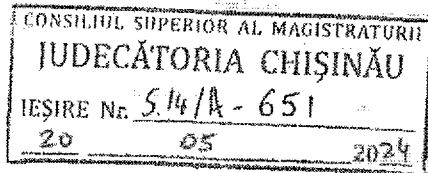
Sergiu BRIGAI

³ HCC nr. 8 din 05.04.2019, § 17.

mun. Chișinău, str. Zelinski, 13 Republica Moldova
MD-2038, tel. (+373 22) 52 20 21,
tel./fax (+373 22) 52 20 21, e-mail: jchisinau@justice.md

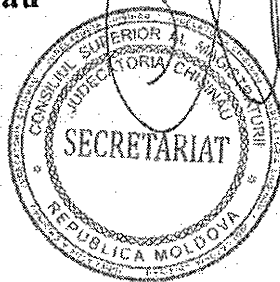
13, N. Zelinski street, Chișinău, Republic of Moldova
MD-2038, tel. (+373 22) 52 20 21,
tel./fax (+373 22) 52 20 21, e-mail: jchisinau@justice.md

Ministerul Justiției al Republicii Moldova
e-mail: secretariat@justice.gov.md
e-mail: aneta.dovbenco@justice.gov.md

Cu referire la solicitarea Dvs. cu nr.03/4168 din 02 mai 2024 parvenită în adresa Judecătoriei Chișinău (sediul Central) și înregistrată cu nr.5.8/A-1424 la data de 02 mai 2024, Vă comunicăm că Judecătoria Chișinău a examinat proiectul de lege cu privire la Curtea Constituțională cu numărul unic 372/MJ/2023 și avizează pozitiv proiectul de lege enunțat.

**Președintele interimar al
Judecătoriei Chișinău**

Mitrofan Livia

Ex.: Neagu Alexandr
Tel. 022 52 18 18

Atenție! Judecătoria Chișinău are calitate de operator și prelucrează date cu caracter personal. Documentul conține date cu caracter personal, iar prelucrarea acestor date poate fi făcută doar în condițiile Legii nr.133 din 08 iulie 2011 cu privire la protecția datelor cu caracter personal.

CANCELARIA DE STAT A REPUBLICII MOLDOVA

Nr. 22-69-5277

Chișinău

15 mai 2024

Ministerul Justiției

Urmare a examinării proiectului de hotărâre cu privire la aprobarea proiectului de lege cu privire la Curtea Constituțională (*număr unic 372/MJ/2024*), comunicăm următoarele.

I. Revizuirea art.21 alin.(10) din proiectul legii, cu argumentare în nota informativă în partea ce ține de numărul zilelor de concediu, prin prisma prevederilor art.15 din Legea nr.199/2010 cu privire la statutul persoanelor cu funcții de demnitate publică.

Suplimentar, menționăm că potrivit practicilor țărilor europene, judecătorii Curții Constituționale beneficiază de un număr relativ mare de zile de concediu în comparație cu alte funcții judiciare sau administrative, datorită caracterului lor distinct și nivelului ridicat de responsabilitate, deși aceste numere pot varia în funcție de legislația și practicile naționale specifice (**Germania:** potrivit legii federale germane privind Curtea Constituțională, judecătorii au dreptul *la 30 de zile lucrătoare de concediu pe an*, plus zile libere suplimentare pentru sărbătorile publice și alte zile libere legale; **Franța:** în conformitate cu reglementările aplicabile funcționarilor publici, judecătorii Curții Constituționale (Consiliul Constituțional) din Franța pot beneficia de aproximativ *40 de zile de concediu pe an*, incluzând zilele de concediu legal, sărbătorile publice și alte zile libere prevăzute de lege; **Spania:** conform legislației spaniole, judecătorii Curții Constituționale (Tribunalul Constituțional) beneficiază de *aproximativ 35-40 de zile de concediu pe an*, în funcție de anii de vechime și alte criterii.

II. Argumentarea în nota informativă a necesității redenumirii funcției de „Șef al Secretariatului Curții Constituționale” în „Secretar general al Curții Constituționale”, precum și a funcției de „Șef adjunct al Secretariatului Curții Constituționale” în „Secretar general adjunct al Curții Constituționale” ținând cont de scopul general al instituirii acestor funcții și specificul sarcinilor acestora, precum și modificările propuse în acest sens la Legea nr.155/2011 pentru aprobarea Clasificatorului unic al funcțiilor publice.

Secretar general al Guvernului

/semnat electronic/

Artur MIJA

Ex.: Rada Ciurea
Tel.: 022-250-324
E-mail: rada.ciurea@gov.md

Digitally signed by Mija Artur
Date: 2024.05.16 10:15:03 EEST
Reason: MoldSign Signature
Location: Moldova

Casa Guvernului,
MD-2012, Chișinău,
Republica Moldova

Telefon:
+ 373 22 250 104

E-mail:
cancelaria@gov.md

APARATUL PREȘEDINTELUI REPUBLICII MOLDOVA

Bd. Ștefan cel Mare și Sfânt, nr. 154, MD-2073 Chișinău
www.presedinte.md

16   mai   2024

Nr.2/2-06-588

Ministerul Justiției
secretariat@justice.gov.md

În copie: Cancelaria de Stat
cancelaria@gov.md

Cu referire la demersul privind solicitarea de avizare a proiectului hotărârii Guvernului pentru aprobarea proiectului de lege cu privire la Curtea Constituțională, **număr unic 372/MJ/2024**, instituția prezidențială avizează pozitiv din punct de vedere conceptual proiectul și susține promovarea acestuia.

Cu respect,

Lilia TONU,
Secretar general adjuncț

Digitally signed by Tonu Lilia
Date: 2024.05.17 09:28:07 EEST
Reason: MoldSign Signature
Location: Moldova

consiliul pentru egalitate
совет по равенству
equality council

bd. Ștefan cel Mare și Sfânt 180, of. 404,
MD-2004, Chișinău, Republica Moldova / Republic of Moldova
бул. Штефан чел Маре 180, оф. 404,
MD-2004, Кишинёв, Республика Молдова
+373 22 212 817; info@egalitate.md; www.egalitate.md

Nr. 04/879 din 20.05.2024

Ministerul Justiției

email: secretariat@justice.gov.md
aneta.dovbenco@justice.gov.md

Consiliul pentru egalitate, în temeiul art. 12 lit. c) al Legii nr. 121/2012 cu privire la asigurarea egalității și pct. 21 lit. b) al Legii nr. 298/2012 cu privire la activitatea Consiliului pentru egalitate, a examinat *proiectul hotărârii pentru aprobarea proiectului de lege cu privire la Curtea Constituțională (număr unic 372/MJ/2024)* și comunică următoarele.

Cu referire la lista subiecților cu drept de sesizare a Curții Constituționale, prevăzută la art. 26 alin. (1) din proiect, Consiliul reține că, deși a argumentat în repetate rânduri¹ necesitatea operării modificărilor de rigoare la cadrul normativ aferent controlului de constituționalitate, în vederea conferirii dreptului de a sesiza Curtea Constituțională autorității naționale abilitate cu mandatul combaterii discriminării și asigurării egalității, proiectul nu conține prevederi care să implementeze recomandarea înaintată. În acest sens, reiterăm că Consiliul este o entitate care ar putea aduce plus-valoare procesului de perfecționare a legislației prin sesizarea Înaltei Curți și stoparea aplicabilității actelor normative ce conțin prevederi discriminatorii.

Or, potrivit art. 12 alin. (1) lit. a) din Legea nr. 121/2012 cu privire la asigurarea egalității, una din principalele atribuții ale Consiliului în domeniul prevenirii discriminării este examinarea corespunderii legislației în vigoare cu standardele privind nediscriminarea. În această privință, rolul Consiliului este de a aprecia dacă legislația națională este în deplină concordanță cu standardele privind nediscriminarea, iar în caz contrar, de a identifica eventualele prevederi care generează prin efectul lor situații de discriminare a anumitor grupuri de persoane. De drept, prevederile discriminatorii contravin art. 16 din Constituție și sunt pasibile controlului constituționalității în fața Curții Constituționale. Totuși, Consiliul continuă să fie lipsit de dreptul de a iniția controlul constituționalității asupra prevederilor apreciate drept discriminatorii, fapt ce împiedică eliminarea neîntârziată a acestora.

De altfel, oportunitatea conferirii Consiliului a atribuției de a solicita controlul de constituționalitate în fața Curții Constituționale în cazurile în care constată că anumite prevederi legislative sunt discriminatorii a fost subliniată și în pozițiile emise de cele mai active organizații ale societății civile². Astfel, a fost relevat că această atribuție este în special importantă pentru a oferi Consiliului competențe legale suficiente de a combate discriminarea structurală. De asemenea, a fost relevat că recomandările de modificare a legislației formulate prin decizii sau avize nu pot fi impuse autorității vizate de acestea în condițiile în care unica autoritate cu dreptul de a examina constituționalitatea legislației și de a stopa acțiunea normelor ce contravin Constituției este Curtea Constituțională³.

În susținerea propunerii înaintate, subliniem faptul că Comitetul ONU pentru Eliminarea Discriminării Rasiale (CERD), în Observațiile finale privind rapoartele periodice combinate

¹Inclusiv în procesul de elaborare a proiectului de lege pentru modificarea unor acte normative (revizuirea cadrului normativ privind nediscriminarea și asigurarea egalității), actualmente Legea nr. 2/2023.

²<https://promolex.md/22831-apel-public-consiliul-pentru-egalitate-si-organizatiile-societatii-civile-solicita-comisiilor-parlamentare-sa-accepte-amendamentele-formulate-de-catre-acestia-la-definitivarea-proiectului-de-lege-304/?lang=ro>

³Analiza compatibilității legislației din R. Moldova cu standardele europene, pag. 160.

<https://egalitate.md/wp-content/uploads/2017/01/CRJM-Studiu-Compat-legislatie-MD-EU-2015-072.pdf>

douăsprezece – paisprezece ale Republicii Moldova, publicate la 25 aprilie 2024⁴, a luat act de adoptarea Legii nr. 2 din 2 februarie 2023 pentru modificarea prevederilor Legii nr. 121/2012 privind asigurarea egalității, care extinde lista criteriilor de discriminare și introduce conceptul de discriminare continuă și prelungită, fortifică capacitatea Consiliului pentru egalitate prin instituirea a 13 unități de personal suplimentare și facilitează procedura de examinare a plângerilor (pct. 15). Cu toate acestea, Comitetul s-a arătat îngrijorat, printre altele, *de faptul că autoritatea nu este abilitată cu dreptul de a sesiza Curtea Constituțională*. În această privință, Comitetul a recomandat statului, la pct. 16 lit. (a), revizuirea cadrului normativ privind Consiliul pentru egalitate, în vederea consolidării și extinderii mandatului acestuia în ceea ce privește combaterea discriminării rasiale în conformitate cu articolul 1 din Convenție, în special cu luarea în considerare a oferirii prerogativelor de a aplica sancțiuni și de a sesiza Curtea Constituțională.

De asemenea, în cadrul raportului pertinent celui de-al VI-lea ciclu de monitorizare a Republicii Moldova, Comisia Europeană împotriva Rasismului și Intoleranței a relevat, în cadrul par. 3, că deși în cel de-al cincilea raport al său (§26), a recomandat acordarea Consiliului pentru egalitate a competenței de a depune sesizări la Curtea Constituțională și de a depune cereri în instanță chiar și atunci când nu se face referire la o anumită victimă, din păcate, competențele Consiliului nu au fost extinse conform recomandărilor. În această privință, ECRI a recomandat, la par. 10, aducerea cadrului normativ în concordanță cu Recomandarea de politică generală a ECRI nr. 2 privind instituțiile de promovare a egalității pentru combaterea rasismului și intoleranței la nivel național. În acest context, menționăm că potrivit pct. 76 al Recomandării menționate, *este important să se ofere acces instituțiilor de promovare a egalității la curțile constituționale în cazurile în care abordează compatibilitatea actelor legislative sau administrative cu dreptul fundamental la egalitate de tratament*.

Totodată, Consiliul menționează că în procesul de elaborare a proiectului Programului național privind asigurarea respectării drepturilor omului pentru anii 2024-2027, la propunerea Consiliului a fost inclusă acțiunea nr. 8.1.5 „Modificarea art. 25 din Legea 317/1994 cu privire la Curtea Constituțională și art. 38 alin. (1) din Codul jurisdicției constituționale nr. 502/1995 în sensul atribuirii Consiliului pentru egalitate a competenței de a sesiza Curtea Constituțională”. Ulterior, la propunerea Ministerului Justiției acțiunea 8.1.5 a fost exclusă din considerentul revizuirii oportunității acesteia în procesul de elaborare a proiectului de lege privind Curtea Constituțională (comasarea Legii cu privire la Curtea Constituțională și a Codului jurisdicției constituționale).

Având în vedere ansamblul raționamentelor expuse mai sus, Consiliul solicită completarea art. 26 alin. (1) din proiect cu o nouă literă cu următorul cuprins: „Consiliul pentru egalitate.”

Președinte

Digitally signed by Feldman Ian
Date: 2024.05.20 16:26:35 EEST
Reason: MoldSign Signature
Location: Moldova

Ian FELDMAN

Ex.: Direcția politici nediscriminare
022 922 146

⁴https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CERD%2FCO%2FMDA%2FCO%2F12-14&Lang=en

Uniunea Avocaților din Republica Moldova

Союз Адвокатов Республики Молдова

Union of Advocates of the Republic of Moldova

MD-2012, mun. Chișinău, str. București, 46, tel.: 022226152, fax: 022226152

e-mail: uniunea.avocatilor.rm@gmail.com, www.uam.md

Nr. UA/336/2024 din 20.05.2024

La nr. 03/- 4168 din 02.05.2024

Ministerul Justiției al Republicii Moldova

secretariat@justice.gov.md

aneta.dovbenco@justice.gov.md

Cu referire la proiectul de lege cu privire la Curtea Constituțională, număr unic 372/MJ/2024, remis spre avizare, expunem următoarele.

La art. 3, referitor la autonomia Curții în stabilirea regulamentelor interne, considerăm că proiectul conferă o largă autonomie Curții, fără mecanisme externe clare de echilibru și control, ceea ce poate conduce la auto-reglementări excesive. Propunem introducerea unui mecanism corespunzător care să asigure un echilibru și o transparență la adoptarea unor astfel de decizii.

La alin. (3) art. 14, în corespundere cu raționamentele din nota de fundamentare privind inadmisibilitatea calității de membru de partid al judecătorului Curții Constituționale, propunem substituirea cuvintelor „activitatea în” cu cuvintele „calitatea de membru de”.

La alin. (4) art. 14, după cuvintele „numită în” propunem completarea cu cuvintele „și exercita”. În acest mod, se va asigura respectarea regimului integrității impus de legislație în raport cu judecătorii constituționali. În mod similar propunem modificarea alin. (6) art. 13 în privința judecătorilor-asistenți.

De asemenea, numirea judecătorilor Curții trebuie să se realizeze în cadrul unui procedură și condiții clare, or actualul proces de numire nu este suficient de transparent sau detaliat, ceea ce poate afecta independența judecătorilor. Propunem revizuirea proiectului pentru a include în procesul de numire a judecătorilor Curții Constituționale criterii explicite de evaluare și selecție a acestora, publicate și accesibile publicului larg, pentru a asigura transparența și imparțialitatea numirilor.

La alin. (2) art. 21 propunem excluderea cuvântului „calendaristici” or regulile de calculare a vechimii în muncă (a se vedea pct. 7 al Anexa nr. 2 la Hotărârea Guvernului nr. 1231/2018) nu face distincție între perioadele „calendaristice” și „necalendaristice”.

În privința instituirii pensiilor speciale pentru anumite persoane, considerăm această practică drept una păguboasă pentru politicile statului în domeniul asigurării cu pensii și discriminatorie în raport cu restul populației, or mărimea pensiei trebuie să fie determinată de mărimea contribuției și perioada contributivă. În acest context, mărimea pensiei judecătorului constituțional este determinată de mărimea salariului acestuia pe perioada activității în calitate de judecător constituțional dar și de alte venituri din care acesta a plătit contribuții la BASS. Pentru accentuarea importanței și responsabilității funcției date pentru societate, statul dispune de un instrument eficient de motivare și recompensare, și anume stabilirea unei remunerații pe măsură, care se va repercuta și asupra mărimii pensiei, precum și stabilirea garanțiilor și imunităților corespunzătoare funcției. Orice altă abordare preferențială va avea ca efect distorsionarea sistemului public de pensii și derogarea nejustificată de la regulile generale aplicabile, ce va atrage potențiale noi derogări pentru alte profesii și funcții.

La alin. (5) art. 21, derogarea de la regula generală stabilită pentru plata indemnizațiilor unice la concediere, și anume de 15% stabilit la alin. (3) art. 42 al Legii nr. 158/2008, nu este susținută de o justificare bazată pe criterii obiective.

Alin. (3) art. 22 instituie normă juridică care derogă de la Constituție, care limitează 6 ani mandatul judecătorului constituțional (alin. (1) art. 136 din Constituție). Prin urmare, propunem excluderea acesteia.

La alin. (3) lit. c) art. 28, modificarea sau chiar abrogarea actului normativ în privința căruia a fost ridicată o excepție de neconstituționalitate nu poate constitui un temei de inadmisibilitate a sesizării, or în măsura în care actul modificat/abrogat este aplicabil speței în care a fost ridicată excepția de neconstituționalitate, Curtea Constituțională este obligată să se pronunțe pentru a da efect și eficiență acestei modalități de apărare a drepturilor și intereselor legitime pe calea acțiunii în fața unui tribunal, or însăși proiectul legii stipulează că o lege se consideră constituțională până când neconstituționalitatea sa nu a fost constatată chiar și cu efect retroactiv în privința speței în care aceasta este aplicabilă. Prin urmare, la lit.

c) recomandăm a se specifica că nu este aplicabilă în cazurile sesizărilor prin care a fost ridicată excepția de neconstituționalitate.

La art. 39 considerăm, în vederea garantării transparenței activității Curții, considerăm necesar a specifica expres că obligativitatea Curții Constituționale de a publica toate actele, inclusiv motivele respingerii oricăror cereri sau sesizări, pe un portal web accesibil publicului.

Digitally signed by Popescu Dorin
Date: 2024.05.22 10:43:40 EEST
Reason: MoldSign Signature
Location: Moldova

Dorin POPESCU
Președinte al Uniunii Avocaților din Republica Moldova

Ex. Vladislav Cîrlan
Tel. 022 221910

ROMAN STICI
CABINETUL AVOCATULUI

C.A. „ROMAN STICI”

Intrare Nr. _____

Ieșire Nr. 1370

03.05.2024 semnat electronic

Către: **UNIUNEA AVOCAȚILOR DIN R.M.**
MINISTERUL JUSTIȚIEI AL R.M.

De la: **Roman STICI, avocat**
mun. Chișinău, str. Columna, 86
tel.: 0692-04-902; email: roman.stici@gmail.com

OPINIE

(și sugestii de îmbunătățire a proiectului legii cu privire la Curtea Constituțională)

Stimați colegi și colaboratori,

În calitate de avocat exercitând în cadrul baroului din Chișinău, am analizat cu atenție proiectul legii cu privire la Curtea Constituțională și doresc să vă transmit unele observații și sugestii de modificare a acestuia, în vederea îmbunătățirii coerenței, transparenței și eficienței acestei inițiative legislative.

Cu referire la articolul referitor la autonomia Curții în stabilirea regulamentelor interne, consider că proiectul conferă o largă autonomie Curții, fără mecanisme externe clare de echilibru și control, ceea ce poate conduce la auto-reglementări excesive. Propun introducerea unui nou paragraf în articolul relevant, care să stipuleze că "Regulamentele interne ale Curții Constituționale trebuie să fie aprobate de un comitet consultativ format din reprezentanți ai Baroului, ai societății civile și ai mediului academic, asigurând astfel un control extern și o transparență sporită."

Cu referire la articolele privind numirea judecătorilor Curții, consider că procesul de numire nu este suficient de transparent sau detaliat, ceea ce poate afecta independența judecătorilor. Propun modificarea articolului pentru a include "Procesul de numire a judecătorilor Curții Constituționale va fi însoțit de criterii explicite de evaluare și selecție, publicate și accesibile publicului larg, pentru a asigura transparența și imparțialitatea numirilor."

Cu referire la articolul privind răspunderea disciplinară a judecătorilor, consider că regulile sunt generale și nu oferă o fundamentare solidă pentru asigurarea unui nivel adecvat de responsabilizare. Propun ca articolul privind răspunderea disciplinară a judecătorilor să fie extins pentru a defini clar abaterile disciplinare și pentru a stabili proceduri detaliate de investigare și sancționare, inclusiv posibilitatea de apelare a deciziilor în fața unei comisii independente formată din experți juridici externi.

De asemenea, consider că măsurile actuale nu sunt suficiente pentru a preveni proactiv conflictele de interese, motiv din care propun revizuirea articolului despre incompatibilități pentru a include obligația judecătorilor de a depune și actualiza anual o declarație de interese, care să fie revizuită de o autoritate independentă și publicată pentru accesul publicului.

Cu referire la articolele privind transparența procedurilor Curții, consider că este oportun a modifica legislația pentru a introduce obligativitatea Curții Constituționale de a publica toate deciziile, inclusiv motivele respingerii oricăror cereri sau sesizări, pe un portal accesibil publicului.

De asemenea, Curtea ar trebui să organizeze periodic sesiuni de informare publică despre activitatea sa și deciziile importante.

De asemenea, consider că din cuprinsul acestui Proiect, rezultă faptul că există un risc de suprapunere a reglementărilor care poate crea noi ambiguități, datorită generalității articolelor care tratează organizarea și funcționarea Curții. Din acest motiv, consider că este necesară o revizuire a tuturor articolelor pentru a elimina redundanțele și a clarifica dispozițiile care pot genera ambiguități, asigurând astfel un cadru legislativ unitar și coerent, care să evite suprapunerile și să îmbunătățească aplicabilitatea legii.

Referitor la articolele care conferă Curții prerogative largi în stabilirea procedurilor interne, consider că prea multă discreție lăsată Curții, poate duce la lipsa unui standard coerent, motiv din care propun ca Regulamentul intern al Curții să fie supus unei evaluări și aprobări periodice de către Parlament sau un organism independent, pentru a asigura că procedurile Curții sunt în concordanță cu principiile de transparență, echitate și accesibilitate.

Prin aceste sugestii, îmi exprim speranța că proiectul legii cu privire la Curtea Constituțională va fi îmbunătățit într-o manieră care să reflecte și mai bine valorile și principiile statului de drept, asigurând o justiție constituțională transparentă, accesibilă și eficientă.

**Cu considerație,
Roman Stici
Avocat în Baroul Chișinău**

Digitally signed by Stici Roman
Date: 2024.05.03 13:38:21 EEST
Reason: MoldSign Signature
Location: Moldova

REPUBLICA MOLDOVA
GAGAUZIYA (GAGAUZ YERİ)

Primăria
m. Comrat
str. Trețiacov, 36

caîr: www.comrat.md

ПРИМОРІЯ
муниципалитет Комрат
ул. Третьякова, 36
тел. (298) 2-26-60

Komrat kasaba
Başkanatı
Tretyakov sokau, 36

email: primaria_comrat@mail.ru

« 24 » 05 2024 г.

№ 02/1-29-1429

MINISTERUL JUSTIȚIEI
AL REPUBLICII MOLDOVA

mun. Chișinău, srt. 31 August 1989, nr. 82
tel. +373 22 20 14 24

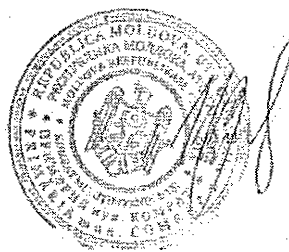
web: www.justice.gov.md

e-mail secretariat@justice.gov.md

Primăria municipiului Comrat, am luat în considerare mesajul (nr. de ieșire 03/4168 din 2 mai 2024 și nr. de intrare 02/1-29-1429 din 02.05.2024) dumneavoastră referitor a proiectului de lege cu privire la Curtea Constituțională, înregistrat la Cancelaria de Stat cu numărul unic 372/MJ/2024.

Vă informăm că la primăria municipiului. Comrat nu are nicio propunere pentru proiectul de lege de mai sus.

Viceprimar
mun. Comrat

Irina ZELENSKAIA

ex. Lidia Dimitroglu
tel. 0298-2-68-65

MINISTERUL MUNCII ȘI PROTECȚIEI SOCIALE AL REPUBLICII MOLDOVA

MINISTRY OF LABOR AND SOCIAL PROTECTION OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA

str. Vasile Alecsandri 1, MD-2009, mun. Chișinău

Tel. +373 22 804 402, +373 22 804.496; e-mail: secretariat@social.gov.md web: <https://social.gov.md>

20 mai 2024 nr.19/2593

La nr.18-69-4790 din 29.04.2024

MINISTERUL JUSTIȚIEI

Copie: Cancelaria de Stat

Ministerul Muncii și Protecției Sociale a examinat proiectul de hotărâre pentru aprobarea proiectului de lege cu privire la Curtea Constituțională (număr unic 372/MJ/2024) și în limita competențelor funcționale, comunică lipsa de obiecții și propuneri pe marginea acestuia.

Secretar General

Digitally signed by Iacub Alexandru
Date: 2024.05.24 15:37:12 EEST
Reason: MoldSign Signature
Location: Moldova

Alexandru IACUB

ex. Ion Glavatchi
Tel.022.804.486

Consiliul Superior al Magistraturii
Judecătoria Strășeni
(Sediul Central)
MD- 3701, mun. Strășeni
str. Ștefan cel Mare, 86
tel./fax 0 (237) 2-26-28
e-mail: jst@justice.md

The Supreme Council of Magistrates
Strășeni District Court
Strășeni Office
MD- 3701, mun. Strășeni
86 Ștefan cel Mare și Sfânt street.
tel. number /fax 0 (237) 2-26-28

Nr. 7757 din 27-05 2024

Domnului Eduard SERBENCO
Ministerul Justiției
Secretar de Stat

Prin prezenta, Judecătoria Strășeni Vă informează că, la 02 mai 2024 a parvenit solicitarea D.V.S. număr unie 372/MJ/2024 privind consultarea publică a proiectului de lege cu privire la Curtea Constituțională.

Astfel, în urma studierii minuțioase a proiectului menționat supra careva obiecții, propuneri nu sunt.

Cu respect,

Președintele interimar
al Judecătoriei Strășeni

Sergiu OSOIANU

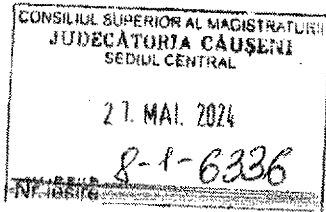

CONSILIUL SUPERIOR AL MAGISTRATURII JUDECĂTORIA CĂUȘENI

Republica Moldova, MD-4303, or. Căușeni, str. Ștefan cel Mare nr.86
e-mail: jca@justice.md ; tel: +373 243-2-25-65
web: <https://jcs.instante.justice.md>

Nr.de ieșire
L.Ș.

MINISTERUL JUSTIȚIEI

✉: secretariat@justice.gov.md
aneta.dovbenko@justice.gov.md

AVIZ

privind proiectul de lege cu privire la Cutea Constituțională, înregistrat la Cancelaria de Stat cu numărul unic 372/MJ/2024

Judecătoria Căușeni analizând inițierea procesului de consultare publică a proiectului de privind proiectul de lege cu privire la Cutea Constituțională, înregistrat la Cancelaria de Stat cu numărul unic 372/MJ/2024 și nota informativă, în temeiul art.32 din Legea nr.100/2017 cu privire la actele normative, susține proiectul menționat și în limitele competenței sale, comunică despre lipsa propunerilor și obiecțiilor pe marginea acestuia.

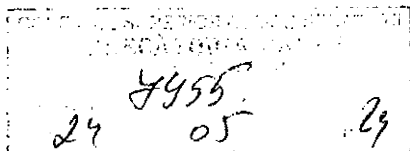
Președinte interimar al
Judecătoriei Căușeni

Victoria RAILEAN

CONSILIUL SUPERIOR AL MAGISTRATURII
AL REPUBLICII MOLDOVA
JUDECĂTORIA CAHUL

MD-3909, mun. Cahul, str. M. Frunze, 62
Tel. (299) 2-46-82

Ministerul Justiției al Republicii Moldova
secretariat@justice.gov.md;
aneta.dovbenco@justice.gov.md

La data de 02.05.2024, Judecătoria Cahul a recepționat interpelarea Dvs. cu nr. 03/4168 din 02.05.2024, prin care se solicită prezentarea propunerilor de modificare/completare a proiectului Legii cu privire la Curtea Constituțională, înregistrat la Cancelaria de Stat cu nr. 372/MJ/2024.

La cele solicitate, Vă informăm că, Judecătoria Cahul nu are careva propuneri de modificare/completare a proiectului de Lege nominalizat.

Președintele interimar al
Judecătoriei Cahul

Leonid TURCULEȚ

Ex. Colibaba Stepanida
Tel (0299) 2-79-77

REPUBLICA MOLDOVA
CURTEA DE APEL
COMRAT

РЕСПУБЛИКА МОЛДОВА
АПЕЛЛЯЦИОННАЯ
ПАЛАТА КОМРАТ

MD - 3805, mun. Comrat, str. Lenin, 177
tel./fax: (+ 373 298) 23446
email: caco@justice.md

MD - 3805, мун. Комрат, ул. Ленина, 177
тел./факс. (+373 298) 23446
email: caco@justice.md

Nr. 1323 din 24 mai 2024
La № 03/4168 din 02.05.2024

MINISTERUL JUSTIȚIEI
AL REPUBLICII MOLDOVA

Domnul Eduard SERBENCO
Secretar de stat

La solicitarea Dumneavoastră parvenită la 02.05.2024, înregistrată cu nr. de intrare 772/e din 02.05.2024, privind expedierea avizelor la *proiectul de lege cu privire la Curtea Constituțională (număr unic 372/MJ/2024)*.

Vă informăm, că judecătorii Curții de Apel Comrat au luat cunoștință cu proiectul legii și nota informativă și susțin proiectul menționat.

Proiectului noii legi cu privire la Curtea Constituțională prevede comasarea reglementărilor Legii nr. 317/1994 cu privire la Curtea Constituțională cu prevederile Codului jurisdicției constituționale nr. 502/1995 și ca urmare, abrogarea acestor două din urmă.

Legea cu privire la Curtea Constituțională în versiune nouă va transpune fidel mai multe reglementări. Potrivit proiectului, Curtea Constituțională urmează să stabilească prin regulament propriu, inter alia: organizarea și procedura jurisdicției constituționale, inclusiv admisibilitatea sesizărilor, cerințele de fond și de formă privind sesizarea adresată Curții Constituționale, modul de exercitare a drepturilor procedurale de către părțile procesului de jurisdicție constituțională, condițiile de prezidare a ședințelor Curții Constituționale de către Președintele Curții, termenele de procedură, limitarea posibilității de a retrage cererea în fața Curții la orice etapă a procesului, etc. Astfel, judecătorii susțin proiectul vizat și nu au careva propuneri.

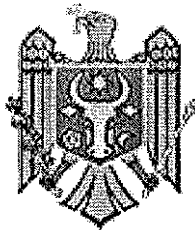
Președinte interimar
al Curții de Apel Comrat

Andrei MIRONOV

Ex.: Secția generalizare, sistematizare,
monitorizare a practicii judiciare și relații publice
e-mail: caco@justice.md / tel. 0298 2-69-14

**CURTEA
DE APEL CHIȘINĂU**

mun. Chișinău, str. Teilor 4, MD - 2043
www.instante.justice.md
Tel. (022) 409-209, e-mail: cac@justice.md

**CHISINAU
COURT OF APPEAL**

4 Teilor str. Chișinău, 2043
www.instante.justice.md
Tel. (022) 409-209, e-mail: cac@justice.md

Nr. 4-35/1483 din 11.05.24

Ministerul Justiției

secretariat@justice.gov.md
aneta.dubovenco@justice.gov.md

Cu referire la scrisoarea expediată prin email la 02 mai 2024 privind *proiectul de lege cu privire la Curtea Constituțională, nr. unic 372/MJ/2024*, Curtea de Apel Chișinău comunică că, susține proiectul prezentat pentru avizare cu unele sugestii, după cum urmează:

- la art. 2 din proiectul legii "Principiile de activitate", propunem păstrarea principiului publicității, cu excepția cazurilor în care publicitatea poate dăuna securității statului și ordinii publice. În opinia instanței, publicitatea procedurilor este o măsură imperios necesară pentru a aduce la cunoștința părților și publicului interesat dezbaterile cu privire la interpretarea Constituției, controlul constituționalității legilor și hotărârilor precum și alte chestiuni de drept, prin care publicul nu doar că este informat despre o anumită hotărâre, ci poate urmări dezbaterile ce au stat la baza emiterii unei decizii ale Curții;

- la art. 14 din proiectul legii "Criterii de eligibilitate și modul de selectare a candidaților la funcția de judecător al Curții Constituționale", propunem excluderea posibilității de a candida la funcția de judecător al Curții Constituționale pentru candidații care în ultimii ani au fost membri și/sau au desfășurat activități cu caracter politic în cadrul unui partid politic sau al unei organizații social-politice, ținând cont de necesitatea respectării caracterului apolitic al activității Curții;

- având în vedere importanța funcției, recomandăm detalierea prevederilor cu privire la modul de selectare al candidaților la funcția de judecător al Curții Constituționale;

- cu privire la inviolabilitatea judecătorului Curții Constituționale (art. 16 din proiectul legii) considerăm că, transmiterea în judecată a cauzei penale/contravenționale nu poate fi condiționată de acordul Curții Constituționale atât timp cât a fost dat acordul pentru pornirea urmăririi penale și/sau contravenționale a judecătorului. Precizăm că, Legea cu privire la statutul judecătorului (art. 19) a fost modificată în acest sens;

- subsidiar, datorită specificului, rolului și importanței Curții Constituționale, precum și statutul juridic al judecătorului constituțional considerăm rezonabil ca proiectul legii să reglementeze expres instanța competentă în examinarea acțiunilor cu caracter penal a judecătorilor Curții, această competență urmând a fi atribuită în opinia instanței, Curții Supreme de Justiție.

**Cu stimă,
Președinte interimar
al Curții de Apel Chișinău**

Alexandru SPOIALĂ

**CURTEA DE APEL
CAHUL**

Republica Moldova, MD-3909, or. Cahul,
str. Ștefan cel Mare, 30
tel. (299) 2 – 55 – 85, tel./fax. (299) 3-26-72
cach@justice.md

**АПЕЛЛЯЦИОННАЯ
ПАЛАТА КАХУЛ**

Республика Молдова, MD-3909, г. Кахул
ул. Стефан чел Маре, 30
тел. (299) 2 – 55 – 85, тел./факс. (299) 3-26-72
cach@justice.md

23.05.2024

nr. 1758

D-lui Eduard SERBENCO
Secretar de stat

secretariat@justice.gov.md
aneta.dovbenko@justice.gov.md

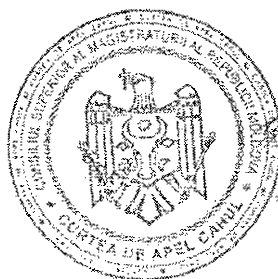
Stimate Domn,

La solicitarea DVS. din 02 mai 2024 nr. 03/4168 referitor la avizarea proiectului de lege cu privire la Curtea Constituțională (**număr unic 372/MJ/2024**), analizând și studiind proiectul nominalizat, Curtea de Apel Cahul, propune:

De a completa alin.(1) a art. 35 recuzarea judecătorilor, cu încă un temei ”dacă există alte circumstanțe care pun la îndoială rezonabilă imparțialitatea judecătorului.”

Cu respect,

**Președinte interimar al
Curtii de Apel Cahul**

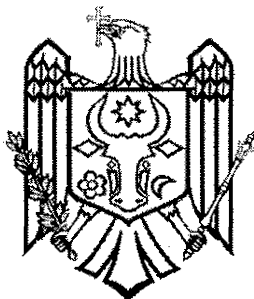

Galina VAVRIN

ex: Ianulova Maia.
tel. 0(299) 3-26-72

REPUBLICA MOLDOVA
Curtea de Apel Bălți

MD-3100, mun. Bălți,
str. Ștefan cel Mare 54,
tel.: +373(231)22053/20392
fax: +373(231)23143
e-mail: cab@justice.md
webpage: instante.justice.md

РЕСПУБЛИКА МОЛДОВА
Апелляционная Палата
Бэлць
MD- 3100, мун. Бэлць,
ул.Штефан чел Маре,54
тел.: +373(231)22053/20392
факс: +373(231)23143
e-mail: cab@justice.md
webpage: instante.justice.md

Nr. 9395 din 21.05.2024

Ministerul Justiției al Republicii Moldova

Email: secretariat@justice.gov.md
aneta.dovbenco@justice.gov.md

Cu referire la solicitarea Ministerului Justiției al R.M. nr. 03/4168 din 02 mai 2024, fiind înregistrată în adresa Curții de Apel Bălți cu nr. de intrare 242, privind avizarea proiectului de Lege cu privire la Curtea Constituțională, număr unic 372/MJ/2024, instanța de apel Vă informează:

În urma studierii proiectului de Lege, s-a constatat că Legea cu privire la Curtea Constituțională nr. 317-XIII din 13.12.1994 redă unele prevederi din Codul Jurisdicției Constituționale nr. 502/1995, care la fel reglementează în același timp modul de organizare și funcționare a Curții Constituționale.

Prin proiectul de Lege remis spre coordonare se urmărește scopul de a comasa două acte normative, stabilind mecanisme clare pentru asigurarea și garantarea independenței jurisprudenței.

Cu referire la finalitățile urmărite de promovare a proiectului de lege, care presupune în sine instituirea unui singur cadru legislativ prin evitarea paralelismului în legislație, destinat reglementării unitare de organizare și funcționare a Curții Constituționale, Curtea de Apel Bălți nu are ceva suplimentar de adăugat.

Cu respect,

Președintele
Curții de Apel Bălți

Digitally signed by Talpa Ion
Date: 2024.05.21 08:38:32 EEST
Reason: MoldSign Signature
Location: Moldova

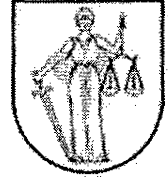

Ion Talpa

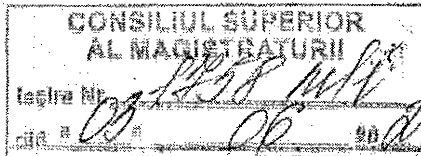
Ex.: Șefa Direcției Sistematizare, Generalizare și Relații Publice T. Țurcanu

CONSILIUL SUPERIOR AL MAGISTRATURII

Republica Moldova, MD-2009, mun. Chișinău, str. M. Eminescu 5
email: secretariat@csm.md, Tel.: /+373 22/ 990 990
www.csm.md

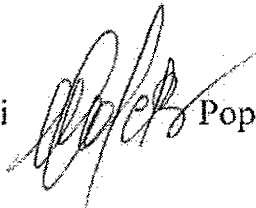

Ministerul Justiției al Republicii Moldova
str. 31 August 1989, 82
e-mail: aneta.dovbenco@justice.gov.md

Prin prezenta, Consiliul Superior al Magistraturii Vă expediază Avizul cu privire la demersul Cancelariei de Stat, referitor la avizarea proiectului de lege cu privire la Curtea Constituțională (nr.372/MJ/2024).

Anexă: copia Avizului CSM din 28 mai 2024 pe 2 file.

Cu respect,
Șef al Secretariatului
al Consiliului Superior al Magistraturii

Popic-Bisericanu Nadejda

CONSILIUL SUPERIOR AL MAGISTRATURII

Republica Moldova, MD-2009, mun. Chișinău, str. M. Eminescu 5

email: secretariat@csm.md, Tel.: /+373 22/ 990 990

www.csm.md

A V I Z

cu privire la demersul Cancelariei de Stat, referitor la avizarea proiectului de hotărâre privind aprobarea proiectului de lege cu privire la Curtea Constituțională (nr.372/MJ/2024)

28 mai 2024

mun. Chișinău

Prin demersul nr. 1890m din 30 aprilie 2024, Cancelaria de Stat a remis Consiliului Superior al Magistraturii (CSM), spre avizare proiectul de lege cu privire la Curtea Constituțională (**număr unic 372/MJ/2024**).

Proiectul de lege prezentat prevede comasarea reglementărilor Legii nr.317/1994 cu privire la Curtea Constituțională cu prevederile Codului jurisdicției constituționale nr.502/1995 și, ca urmare, abrogarea acestor două din urmă.

Astfel, proiectul de lege are drept scop următoarele finalități: reglementarea unitară a modului de organizare și funcționare a Înalțului For Constituțional; oferirea unei autonomii mai largi Curții Constituționale în reglementarea procedurilor interne, inclusiv privind realizarea activității jurisdicționale; păstrarea tuturor garanțiilor judecătorilor și Curții Constituționale consacrate deja de cadrul normativ în vigoare; îmbunătățirea unor instituții precum: regimul incompatibilităților și restricțiilor în exercitarea funcției de judecător constituțional, mecanismul de responsabilizare a judecătorilor Curții Constituționale, precum și de completare a vacanțelor funcției.

Proiectul legii cu privire la Curtea Constituțională este structurat în 7 capitole și 52 de articole. În cuprinsul elementelor de structură ale proiectului actului legislativ este reglementat:

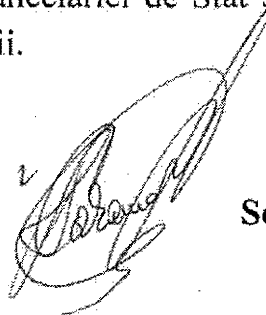
- statutul Curții Constituționale;
- componența materială și limitele de competență ale Curții Constituționale;
- organizarea Curții Constituționale;
- criteriile de eligibilitate și modul de selectare a candidaților la funcția de judecător la Curtea Constituțională;
- obligațiile, garanțiile de independență și răspunderea disciplinară a judecătorilor Curții Constituționale;
- activitatea jurisdicțională și actele Curții Constituționale;
- asigurarea activității Curții Constituționale.

Totodată, principalele prevederi ale proiectului de lege se referă la crearea cabinetului Președintelui Curții Constituționale în scopul oferirii asistenței în exercitarea atribuțiilor acestuia, implementarea Protocolului 16 la Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, în vederea creării mecanismului necesar de conlucrare și interacțiune a Curții Constituționale cu Curtea Europeană a Dreptului Omului, extinderea cercului de subiecți cu drept de sesizare a Curții în vederea exercitării jurisdicției constituționale.

În urma analizei proiectului remis spre avizare, precum și argumentelor prezentate în nota informativă, Consiliul Superior al Magistraturii consideră oportună susținerea proiectului privind aprobarea proiectului de lege cu privire la Curtea Constituțională, elaborat de Ministerul Justiției.

Avizul se remite Ministerului Justiției, Cancelariei de Stat și se publică pe pagina web a Consiliului Superior al Magistraturii.

**Președintele interimar al
Consiliului Superior al Magistraturii**

Sergiu Caraman

CONSILIUL SUPERIOR AL MAGISTRATURII

Republica Moldova, MD-2009, mun. Chișinău, str. M. Eminescu 5
email: secretariat@csm.md, Tel.: /+373 22/ 990 990

www.csm.md

AVIZ

cu privire la demersul Cancelariei de Stat, referitor la avizarea proiectului de hotărâre privind aprobarea proiectului de lege cu privire la Curtea Constituțională (nr.372/MJ/2024)

28 mai 2024

mun. Chișinău

Prin demersul nr. 1890m din 30 aprilie 2024, Cancelaria de Stat a remis Consiliului Superior al Magistraturii (CSM), spre avizare proiectul de lege cu privire la Curtea Constituțională (**număr unic 372/MJ/2024**).

Proiectul de lege prezentat prevede comasarea reglementărilor Legii nr.317/1994 cu privire la Curtea Constituțională cu prevederile Codului jurisdicției constituționale nr.502/1995 și, ca urmare, abrogarea acestor două din urmă.

Astfel, proiectul de lege are drept scop următoarele finalități: reglementarea unitară a modului de organizare și funcționare a Înalțului For Constituțional; oferirea unei autonomii mai largi Curții Constituționale în reglementarea procedurilor interne, inclusiv privind realizarea activității jurisdicționale; păstrarea tuturor garanțiilor judecătorilor și Curții Constituționale consacrate deja de cadrul normativ în vigoare; îmbunătățirea unor instituții precum: regimul incompatibilităților și restricțiilor în exercitarea funcției de judecător constituțional, mecanismul de responsabilizare a judecătorilor Curții Constituționale, precum și de completare a vacanțelor funcției.

Proiectul legii cu privire la Curtea Constituțională este structurat în 7 capitole și 52 de articole. În cuprinsul elementelor de structură ale proiectului actului legislativ este reglementat:

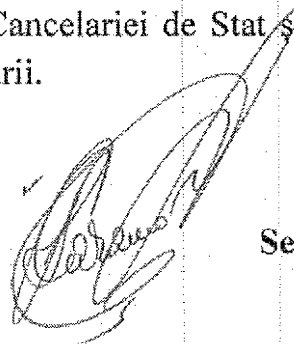
- statutul Curții Constituționale;
- componența materială și limitele de competență ale Curții Constituționale;
- organizarea Curții Constituționale;
- criteriile de eligibilitate și modul de selectare a candidaților la funcția de judecător la Curtea Constituțională;
- obligațiile, garanțiile de independență și răspunderea disciplinară a judecătorilor Curții Constituționale;
- activitatea jurisdicțională și actele Curții Constituționale;
- asigurarea activității Curții Constituționale.

Totodată, principalele prevederi ale proiectului de lege se referă la crearea cabinetului Președintelui Curții Constituționale în scopul oferirii asistenței în exercitarea atribuțiilor acestuia, implementarea Protocolului 16 la Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, în vederea creării mecanismului necesar de conlucrare și interacțiune a Curții Constituționale cu Curtea Europeană a Dreptului Omului, extinderea cercului de subiecți cu drept de sesizare a Curții în vederea exercitării jurisdicției constituționale.

În urma analizei proiectului remis spre avizare, precum și argumentelor prezentate în nota informativă, Consiliul Superior al Magistraturii consideră oportună susținerea proiectului privind aprobarea proiectului de lege cu privire la Curtea Constituțională, elaborat de Ministerul Justiției.

Avizul se remite Ministerului Justiției, Cancelariei de Stat și se publică pe pagina web a Consiliului Superior al Magistraturii.

**Președintele interimar al
Consiliului Superior al Magistraturii**

Sergiu Caraman

**CURTEA SUPREMĂ DE JUSTIȚIE
A REPUBLICII MOLDOVA**

**THE SUPREME COURT OF JUSTICE
OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA**

---

mun. Chișinău, str. M. Kogălniceanu, nr.70,
Republica Moldova, MD-2009, tel. (+ 373 22) 22
15 47, tel./fax:(+ 373 22) 22 52 27,
e-mail: info@csj.md

Chișinău, M. Kogălniceanu 70 street,
Republic of Moldova, MD-2009, tel. (+373
22) 22 15 47, tel./ fax: (+373 22) 22 52 27,
e-mail: info@csj.md

Nr. 329 din 27 mai 2024

Ministerul Justiției al Republicii Moldova

secretariat@justice.gov.md

aneta.dovbenco@justice.gov.md

Curtea Supremă de Justiție, în temeiul art. 33 alin. (1) din Legea cu privire la actele normative nr. 100 din 22 decembrie 2017, prezintă următorul aviz la proiectului de lege cu privire la Curtea Constituțională, înregistrat la Cancelaria de Stat cu numărul unic **372/MJ/2024**.

Art. 6 alin. (1) – atribuțiile și competențele Curții Constituționale sunt prevăzute la art. 135 din Constituție și art. 4 din proiect. Prin urmare, textul „*În limitele stabilite de Constituție și legislație Curtea Constituțională își stabilește limitele de competență*”, este lipsit de sens.

Art. 10 alin. (3) – cvorumul urmează a fi determinat în dependență de numărul total de judecători ai Curții Constituționale prevăzuți de lege (6). Astfel, alineatul urmează a fi completat cu textul „Curții Constituționale”.

Art. 13 – deși judecătorii – asistenți au același statut ca și judecătorii instanțelor judecătorești (alin. (2)), norma propusă (spre deosebire de art. 35 alin. (4) din Legea nr. cu privire la Curtea Constituțională nr. 317 din 13 decembrie 1994) nu stabilește obligația acestora de a depune jurământ.

Art. 14 – conform art. 139 din Constituție, *funcția de judecător al Curții Constituționale este incompatibilă cu oricare altă funcție publică sau privată retribuită, cu excepția activității didactice și științifice*. Art. 14 alin. (3) din proiect dezvoltă ideea incompatibilității funcției, prin instituirea angajamentului candidatului de a demisiona din funcția pe care o ocupă. Eventuala adoptare și intrare în vigoare a normei va genera necesitatea abrogării modificărilor operate la Legea cu privire la statutul judecătorului nr. 544 din 20 iulie 1995, prin Legea pentru modificarea unor

acte normative nr. 246 din 29 iulie 2022, urmare a căreia a fost introdus un nou temei de suspendare din funcția de judecător – numirea în funcția de judecător la Curtea Constituțională sau la o instanță judecătorească internațională. Astfel, luând în considerare art. 19 alin. (1) din proiect, urmează a fi clarificată situația respectivă: numirea în funcție de judecător la Curtea Constituțională, reprezintă un temei de suspendare din funcție a judecătorilor instanțelor de judecată, sau temei de încetare a mandatului acestora.

Art. 18 alin. (1) – utilizarea în conținutul normei a sintagmei „nu pot fi persecutați”, pare impropriu. Potrivit DEX, verbul a persecuta este definit ca a urmări pe cineva cu perseverență în toate acțiunile sale cu scopul de a-i cauza un rău; (cu sens atenuat) a provoca neazuri, neajunsuri. Acțiunea respectivă prezumă elementul de ilegal, fapt confirmat inclusiv de legislația națională, potrivit căreia persecutarea reprezintă o formă a violenței psihologice (art. 2 din Legea cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie nr. 45 din 01 martie 2007). Instituirea unei asemenea categorii de garanții a inviolabilității judecătorilor constituționali, inspiră ideea că persecuția/ persecutarea este inadmisibilă în privința judecătorilor constituționali, iar în privința celorlalte persoane fizice, acceptabilă? Luând în considerare art. 1 alin. (3) din Constituție, potrivit căreia drepturile și libertățile omului reprezintă valori supreme, utilizarea sintagmei menționate pare lipsită de sens.

Art. 21 alin. (9) – mandatul de judecător nu se execută ci se exercită (art. 9 din Legea cu privire la statutul persoanelor cu funcții de demnitate publică nr. 199 din 16 iulie 2010).

Art. 26 alin. (2) – Curtea consideră că în locul textului propus: „Subiecții prevăzuți la alin.(1) nu pot sesiza Curtea Constituțională în probleme privind:”, urmează să fie păstrat textul existent a normei (art. 38 alin. (2) din Codul jurisdicției constituționale nr. 502 din 16 iulie 1995): „Subiecții prevăzuți la alin.(1) pot face sesizări în probleme ce țin de competența lor, cu excepția sesizării:”, care este mai reușit din punct de vedere redacțional și semantic.

Art. 28 – Curtea consideră că norma respectivă urmează să stabilească expres că, procedura și criteriile de admisibilitate este aplicabilă doar în privința sesizărilor care au ca obiect controlul constituționalității legilor și hotărârilor Parlamentului, a decretelor Președintelui Republicii Moldova, a hotărârilor și ordonanțelor Guvernului, precum și a tratatelor internaționale la care Republica Moldova este parte, or reieșind

din art. 135 alin. (1) din Constituție, nu toate sesizările au drept obiect exercitarea controlului de constituționalitate. Această concluzie poate fi dedusă inclusiv din Ghidul practic privind condițiile de admisibilitate a sesizărilor privind excepția de neconstituționalitate la Curtea Constituțională, invocat de către autor în nota informativă a proiectului.

Art. 28 alin. (2) lit. d) – cu referire la criteriul de inadmisibilitate propus - „*vădit neîntemeiat*”, Curtea consideră că aprecierea caracterului întemeiat sau neîntemeiat al sesizării, are loc la examinarea în fond a acesteia, urmare a căreia, Curtea Constituțională constată caracterul constituțional sau neconstituțional al actelor prevăzute la art. 135 alin. (1) din Constituție. Astfel, având în vedere cercul limitat al subiecților cu drept de sesizare a Curții Constituționale, precum și impactul eventualei hotărâri (concluzii) a Curții Constituționale asupra ordinii de drept interne, Curtea consideră că acest temei de inadmisibilitate urmează a fi exclus.

Art. 37 alin. (3) – cu referire la votul necesar adoptării actelor Curții Constituționale, Curtea remarcă că art. 44 alin. (1) din proiect prevede că revizuirea hotărârii și avizului se efectuează cu votul majorității judecătorilor ei. Având în vedere importanța actelor Curții Constituționale, Curtea consideră că în parte ce privește adoptarea actelor de jurisdicție constituțională, urmează a fi utilizată majoritatea absolută – 4 din 6, indiferent de cvorumul prevăzut la art. 10 alin. (3) din proiect.

Digitally signed by Procopciuc Stela
Date: 2024.05.27 11:00:49 EEST
Reason: MoldSign Signature
Location: Moldova

Stela PROCOPCIUC
Președinte interimar

Republica Moldova
CONSILIUL MUNICIPAL BĂLȚI
str. Independenței, 1
MD-3100, m. Bălți,
Republica Moldova

Республика Молдова
СОВЕТ МУНИЦИПИЯ БЭЛЦЬ
ул. Индепенденцей, 1
MD-3100, м. Бэлць,
Республика Молдова

24. 05. 2024 Nr. 03-19/1505

La Nr. _____ de la _____

Ministerul Justiției al RM
MD-2012, mun. Chișinău
str. 31 August 1989, nr.82
e-mail: secretariat@justice.gov.md

Urmare a solicitării Ministerului Justiției al RM nr.03/4168 din 02.05.2024, înregistrată la Instituția Primarului Municipiului Bălți sub nr. 03-19/1505 din 02.05.2024, cu privire la solicitarea propunerilor, recomandărilor sau obiecțiilor în privința proiectului de hotărâre pentru aprobarea proiectului de lege cu privire la Curtea Constituțională, Vă comunicăm că careva propuneri, recomandări sau obiecții în privința proiectului în cauză nu sunt.

**Secretara interimară
a Consiliului mun. Bălți**

Liudmila DOVGANI

Ex: Șef al Direcției Juridice
Balan Vitalii, tel: 023154634

CASA NAȚIONALĂ DE ASIGURĂRI SOCIALE A REPUBLICII MOLDOVA
NATIONAL OFFICE OF SOCIAL INSURANCE OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA
НАЦИОНАЛЬНАЯ КАСА СОЦИАЛЬНОГО СТРАХОВАНИЯ РЕСПУБЛИКИ МОЛДОВА

str. Gheorghe Tudor, 3, MD-2028, mun. Chișinău, tel. +373 22 257 825; e-mail: secretariat@cnas.gov.md; web: <https://cnas.gov.md>

23.05.2024 nr. 7333

Ref. Scrisoarea Cancelariei de Stat

nr. 18-69-4790 din 29.04.2024

Ministerul Justiției

e-mail: secretariat@justice.gov.md

copie: **Cancelaria de stat a Republicii Moldova**

e-mail: cancelaria@gov.md

Prin prezenta, Casa Națională de Asigurări Sociale, informează că a examinat proiectul de hotărâre *cu privire la aprobarea proiectului de lege cu privire la Curtea Constituțională (număr unic 372/MJ/2024)*, și în limitele competenței funcționale comunică următoarele propuneri.

La 01.01.2017 a intrat în vigoare Legea nr. 290/2016 pentru modificarea și completarea unor acte normative, care a avut scop reducerea inechităților din sistemul public de pensii și instituirea unei egalități între toate categoriile de cetățeni angajați în câmpul muncii și la stabilirea dreptului solicitanților la prestații de asigurări sociale corelativ contribuțiilor de asigurări sociale achitate.

Egalitatea presupune obligativitatea tuturor participanților la sistemul public de asigurări sociale de a plăti contribuții de asigurări sociale, unificarea formulei de calcul a pensiilor de asigurări sociale pentru toate categoriile de cetățeni (deputați, membri de Guvern, funcționari publici, aleși locali, judecători, procurori) și excluderea „stagiului special” din sistemul public de asigurări sociale.

În acest sens, prin Legea nr. 222/2020 pentru modificarea art. 32 din Legea nr. 544/1995 cu privire la statutul judecătorului, realizarea dreptului la pensie a judecătorilor a fost adus în concordanță cu principiile sistemului public de asigurări sociale, și anume, cu principiul egalității tuturor participanților la sistemul public de pensii și obiectivele reformei, ținând cont de faptul, că judecătorii achită contribuții de asigurări sociale începând cu 01.01.2006.

Totodată, menționăm, că prevederile Legii nr. 222/2020, modifică condițiile care urmează să le întrunească solicitantul de pensie, *prin majorarea treptată a vârstei de pensionare și vechimii în muncă generale*, fiind echivalate cu condițiile generale de stabilire a pensiei pentru limita de vârstă în sistemul public de pensii.

Or, nu există o recomandare internațională în ceea ce privește vârsta de pensionare, vechimea în muncă și vechimea în funcție de judecător la stabilirea pensiei, iar la

Document semnat electronic în conformitate cu Legea nr. 124/2022.

Verificarea semnăturii poate fi realizată la adresa: <https://msign.gov.md>.

stabilirea acestor criterii statele dispun de o marjă largă de apreciere pentru reglementarea politicii lor sociale în conformitate cu standardele internaționale privind independența sistemului judecătoresc, în ansamblu, și a judecătorilor, în particular. Respectiv, prevederile constituționale nu garantează stabilirea unor condiții speciale de pensionare, standarde mai înalte de asigurare socială în raport cu alte categorii de cetățeni.

În acest sens, se propun următoarele modificări la **art. 21** din proiect, după cum urmează :

- alin. (2) din art. 21 se propune în următoarea redacție :

„(2) Judecătorul Curții Constituționale care a atins vârsta prevăzută la alin.(2¹) și confirmă vechimea în muncă generală prevăzută la alin. (2²) și vechimea în muncă în funcția de judecător al Curții Constituționale pe o perioadă de cel puțin 6 ani, are dreptul la pensie pentru vechime în muncă în mărime de 55% din salariul de funcție stabilit de legislație la data solicitării pensiei, care, pentru fiecare an complet de muncă peste vechimea de muncă generală prevăzută la alin.(2²), se mărește cu 3%, dar în total nu mai mult de 80% din salariul de funcție stabilit de legislație la data solicitării pensiei.”;

- de completat cu alineatele (2¹) și (2²) cu următorul cuprins :

„(2¹) Începând cu 1 iulie 2024, pentru judecătorii Curții Constituționale se stabilește vârsta de pensionare de 50 de ani și 6 luni, atât pentru bărbați, cât și pentru femei. În fiecare an ulterior, vârsta de pensionare se majorează conform eșalonării prevăzute în tabelul nr.1, până la atingerea vârstei de 63 de ani.

Tabelul nr.1

De la 1 iulie	Vârsta de pensionare pentru judecători
2024	50 ani 6 luni
2025	51 ani
2026	51 ani 6 luni
2027	52 ani
2028	52 ani 6 luni
2029	53 ani
2030	53 ani 6 luni
2031	54 ani
2032	54 ani 6 luni
2033	55 ani
2034	55 ani 6 luni
2035	56 ani
2036	56 ani 6 luni
2037	57 ani
2038	57 ani 6 luni
2039	58 ani
2040	58 ani 6 luni
2041	59 ani
2042	59 ani 6 luni

Document semnat electronic în conformitate cu Legea nr. 124/2022.

Verificarea semnăturii poate fi realizată la adresa: <https://msign.gov.md>.

2043	60 ani
2044	60 ani 6 luni
2045	61 ani
2046	61 ani 6 luni
2047	62 ani
2048	62 ani 6 luni
2049	63 ani

(2²) Începând cu 1 iulie 2024, pentru judecătorii Curții Constituționale se stabilește vechimea în muncă generală de cel puțin 20 de ani și 6 luni, necesare pentru obținerea dreptului la pensie. În fiecare an ulterior, vechimea în muncă generală se majorează cu 6 luni, până la atingerea vechimii în muncă generale de 34 de ani, conform eșalonării prevăzute în tabelul nr.2.

Tabelul nr.2

De la 1 iulie	Vechimea în muncă generală
2024	20 ani 6 luni
2025	21 ani
2026	21 ani 6 luni
2027	22 ani
2028	22 ani 6 luni
2029	23 ani
2030	23 ani 6 luni
2031	24 ani
2032	24 ani 6 luni
2033	25 ani
2034	25 ani 6 luni
2035	26 ani
2036	26 ani 6 luni
2037	27 ani
2038	27 ani 6 luni
2039	28 ani
2040	28 ani 6 luni
2041	29 ani
2042	29 ani 6 luni
2043	30 ani
2044	30 ani 6 luni
2045	31 ani
2046	31 ani 6 luni
2047	32 ani
2048	32 ani 6 luni
2049	33 ani
2050	33 ani 6 luni
2051	34 ani

- alin. (3) din art. 21 din proiect se propune în următoarea redacție:
„(3) Pensia pentru vechime în muncă stabilită în condițiile alin.(2)–(2²) se calculează și se plătește doar judecătorilor demisionați și judecătorilor eliberați din funcție în legătură cu atingerea plafonului de vârstă.”;
- alin. (4) din art. 21 din proiect se propune de modificat după cum urmează :
„(4) În cazul în care judecătorul Curții Constituționale demisionat este numit în funcția de judecător, plata pensiei se suspendă.”;
- alin. (7) din art. 21 din proiect se propune în următoarea redacție :
„ (7) Pensiile pentru vechime în muncă judecătorilor Curții Constituționale se stabilesc și se plătesc de organele de asigurări sociale.”;
- la alin.8 art. 21 din proiect cuvintele „pensiilor și indemnizațiilor lunare viagere” de substituit cu cuvintele „pensiilor judecătorilor Curții Constituționale”;
- se propune de completat art. 21 din proiect cu 2 aliniate noi cu următorul cuprins:
„ (11) La calcularea pensiei, în vechimea în muncă generală se includ perioadele prevăzute la art.5 și art.50 din Legea nr.156/1998 privind sistemul public de pensii.
(12) Pensiile stabilite conform prezentei legi se indexează în condițiile art.13 din Legea nr.156/1998 privind sistemul public de pensii.”

Directoare generală adjunctă

Digitally signed by Popa Tatiana
Date: 2024.05.23 12:08:24 EEST
Reason: MoldSign Signature
Location: Moldova

Tatiana POPA

*Ex. Olga Mihaes; Tel:022-257-896
Iulia Lupasco; Tel:022-257-847*

Document semnat electronic în conformitate cu Legea nr. 124/2022.
Verificarea semnăturii poate fi realizată la adresa: <https://msign.gov.md>.

Guvernului Republicii Moldova

Ministrului Justiției

AVIZ

**Asociația Obștească Institutul de Creație Legislativă „LEX SCRIPTA”
intervine respectuos către Guvernul Republicii Moldova și Ministerul Justiției
cu unele propuneri/recomandări privind îmbunătățirea proiectului Legii cu privire la
Curtea Constituțională.**

Ref.: Proiectul legii cu privire la Curtea Constituțională (număr unic 372/MJ/2024)

Prezentul proiect de lege (nr. unic 372/MJ/2024) cu privire la Curtea Constituțională în *grosso modo* este un proiect de lege *ferenda* al Ministerului Justiției, din 2017 https://justice.gov.md/public/files/transparența_in_procesul_decizional/coordonare/2017/octombrie/LC011117.pdf (care, de altfel, urma să fie precedat de un proiect de lege privind modificarea Constituției), cu unele, mici, ajustări conceptuale.

Într-adevăr legiuitorul constituant (constituanta) a prevăzut expres la art. 72 alin. (3) lit. e) și 135 alin. (2) din Constituție un singur act legislativ destinat reglementării modului de organizare și funcționare a Curții Constituționale. Or, aceasta nicidecum nu înseamnă că, legiuitorul ordinar n-ar putea să reglementeze procedura constituțională a unicii instanțe de contencios constituțional printrun Cod de procedură constituțională, cu putere juridică de lege organică. Considerăm neavenită ideea comasării prevederilor Legilor nr. 317/1994 și nr. 502/1995, lăsând reglementarea procedurii constituționale la discreția Curții Constituționale, ca, aceasta însăși, în temeiul legii și principiului autonomiei regulamentare să edicteze actul normativ *primar* de procedură constituțională printrun *Regulament* al Curții, în temeiul legii. De altfel, edictarea normele primare de drept (material și procedural) constituie, în exclusivitate, apanajul legiuitorului. Instituția autonomiei regulamentare trebuie aplicată în asigurarea bunei organizări și funcționări a Curții și a entităților/subdiviziunilor acesteia, dar nicidecum nu și pentru instituirea procedurii în fața Curții.

Atenție: Obiectivele, anterior, trasate trebuiesc ajustate. Or oferirea unei autonomii mai largi Curții Constituționale în reglementarea procedurilor jurisdicționale este una nejustificată. De altfel, Curtea Constituțională trebuie să opereze în înfăptuirea justiției constituționale doar în temeiul procedurii prestabilite de către legiuitor prin *acte primare*. Apropos, în materie de competență, Curtea Constituțională își stabilește i-a însăși limitele de competență, în temeiul actelor primare. Deci, prea multă putere (*absolutismul*) în procedură nu-i un lucru benefic pentru justiția constituțională, ci mai degrabă unul păgubos care se poate încununa cu un abuz procedural discreționar din parte Curții Constituționale.

Inter alia, această practică/procedură instituită ilegal și abuziv de către Curte, prin ignorarea prevederilor Codului jurisdicției constituționale, prin adoptarea, în 2016, a unui *Regulament* privind procedura în fața Curții (*Regulamentului privind procedura de examinare a sesizărilor depuse la Curtea Constituțională*), la scurt timp, în 2018, a fost abandonată de către noul complet al Curții, iar Regulamentul respectiv, abrogat.

Astfel, considerăm că este imperios necesar de a statua expres în Lege, faptul că, Curtea Constituțională se conduce în activitatea sa de Constituție, de Legea cu privire la Curtea Constituțională și de **Codul jurisdicției constituționale**.

Reținem: Curtea Constituțională în întreaga sa activitate veghează asupra respectării principiului constituționalității. Astfel, noi considerăm imperios necesar includerea acestui principiu la articolul 2, din proiect.

Trebuie să menționăm faptul că, jurisprudența Curții nu mai este una constantă, ci aceasta a evoluat, adesea pe cale jurisprudențială și interpretativă, chiar, uneori, depășind și limitele unor norme constituționale edictate de către constituantă. Astfel, unele dispoziții ale normelor constituționale, pe cale de interpretare oficială, care, în exclusivitate, este apanajul Curții Constituționale, în lumina noii jurisprudențe a Curții au un nou/alt cuprins, decât cel inserat în normele constituționale propriu-zise.

Prin urmare, **se impune ca acest proiect de lege organică să fie precedat de un proiect de lege constituțională**, prin care s-ar interveni în câteva articole din Constituție.

Cu referire la proiectul (număr unic 372/MJ/2024) intervenim respectuos către Guvernul Republicii Moldova și Ministerul Justiției cu unele propuneri/recomandări întru îmbunătățirea proiectului Legii cu privire la Curtea Constituțională.

Așadar, Asociația Obștească Institutul de Creație Legislativă „LEX SCRIPTA” propune/recomandă, următoarele modificări/ajustări, la proiectul respectiv, relevante *infra*.

1. La art. 2, din proiectul legii, înaintea cuvântului „**legalității**” se introduce/include cuvântul „**constituționalității**”. Or dacă toate autoritățile, inclusiv cea judecătorească, operează cu principiul legalității, atunci Curtea Constituțională finalmente aplică principiul constituționalității. De altfel, apanajul Curții Constituționale este examinarea chestiunilor legate de constituționalitatea unui act oficial (normativ) și nu cele care țin de legalitatea actelor respective. Deci problemele legate de legalitatea actelor oficiale constituie apanajul instanțelor de judecată de drept comun, iar chestiunile privind constituționalitatea acestor acte aparține în exclusivitate Curții Constituționale. Curtea Constituțională examinează doar chestiunile ce țin de constituționalitatea unui act normativ, iar legalitatea acestuia este apanajul instanțelor de drept comun.
2. La art. 3, sintagma „**regulamentele adoptate de Curtea Constituțională în temeiul legii**” se substituie cu sintagma „**Codul jurisdicției constituționale**”. Mai mult, art. 3 se completează cu un nou alineat (2), cu următorul cuprins: „**Curtea Constituțională adoptă regulamente, în scopul asigurării activității Curții și a Secretariatului acesteia, în temeiul legii.**”, și astfel alineatul unic va deveni alin. (1) al art. 3, din proiect.

3. La art. 4 alin. (1) lit. a), din proiect, sintagma „tratatelor internaționale la care Republica Moldova intenționează să devină parte” are doar acoperire jurisprudențială din partea Curții, de aceea este imperios necesar de a ajusta norma constituțională respectivă (art.135 alin. (1) lit. a)). La lit. f), din proiect avem instituția suspendării Președintelui Republicii Moldova, iar la art. 135 alin. (1) lit. f) din Constituție pe cea doar a demiterii, de aceea lucrurile trebuie inițial clarificate în Constituție (corelarea prevederilor art. art. 89 alin. (1) cu art. 135 alin. (1) lit. f)). Or fiecare cetățean este obligat să cunoască Constituția, nu și jurisprudența Curții Constituționale.

La lit. g), din proiect, propunem substituirea sintagmei „sesizate de instanțele judecătorești” cu sintagma „prevăzute la lit. a), sesizate de judecătorii/completele de judecată din cadrul Curții Supreme de Justiție, curților de apel și judecătoriilor”. Apropos, prevedere constituțională care, de asemenea, trebuie modificată. Or sintagma „Curtea Supremă de Justiție” de la art. 135 alin. (1) lit. g) din Constituție nu acoperă tot spectrul de subiecți indicați în HCC nr. 2/2016 și legislația *infraconstituțională*.

4. În Nota informativă urmează a fi fundamentată dispoziția art. 8 alin. (3), din proiect. Cine semnează legitimațiile judecătorilor? Președintelui Curții i se eliberează legitimație de președinte sau doar cea de judecător?

5. La art. 10 alin. (4), din proiect, textul „*la inițiativa acestuia*” se exclude.

6. La art. 11 alin. (3) textul „*președintele este ales prin tragerea la sorți între candidați*” se substituie cu textul „*se va proceda la alegeri noi, cu participarea altor candidați*”.

7. La art. 13 alin. (3), textul „, *din care face parte judecătorul-asistent șef și judecătorii-asistenți,*” se exclude. Dispozițiile alin. (3) trebuie corelate cu cele ale alin. (1). Atenție: Ierarhia între judecători și, respectiv, judecători-asistenți este inadmisibilă. Deci nu poate exista funcția de judecător-asistent șef.

8. Art. 14, din proiect:

La alin. (2), cifra „3” se substituie cu cifra „2”. Or perioada necesară numirii/desemnării judecătorului constituțional trebuie să fie una rezonabilă și nicidecum, la caz, nu poate fi una de 3 luni. Deci, dacă pentru unele situații imprevizibile se propune ca procedură să finalizeze în 48 (3+45) de zile, atunci dacă să dorește stabilirea, la caz, a unei perioade distincte, atunci, aceasta nicidecum nu trebuie să fie una exagerată. De altfel, trebuie exclusă orice suspiciune că legea se face/croiește pentru ca majoritatea parlamentară să-și poată numi persoanele loiale partidului în funcțiile respective.

Alin. (3), va avea următorul cuprins: „(3) *Numirea se face numai cu acordul prealabil, exprimat în scris, al candidatului. În cazul în care candidatul ocupă o funcție incompatibilă cu funcția de judecător al Curții Constituționale, acordul trebuie să cuprindă angajamentul candidatului de a demisiona, până la data depunerii jurământului, din funcția pe care o deține*”.

Articolul, se completează cu doua alineate noi: alineatul (5) și alineatul (6).

Alineatul (5), va avea următorul cuprins:

„(5) *Persoana care anterior a exercitat funcția de judecător constituțional nu poate fi numită în această funcție pentru un nou mandat*”. Or, în 2019, un ex-președinte al Curții Constituționale, care, de altfel, a exercitat 2 mandate de judecător constituțional contrar prevederilor art. 5 alin. (2) din Legea 317/1994, susținut prin interpretarea defectuoasă a unui ex-judecător la CtEDO urma să fie desemnat de către o autoritate responsabilă de numirea judecătorilor la Curtea Constituțională în funcția de judecător la Curtea Constituțională pentru un al treilea mandat.

Alineatul (6), va avea următorul cuprins:

„(6) *Persoana care în ultimii doi ani a fost sau este membru al unui partid politic nu poate fi desemnată în funcția de judecător la Curtea Constituțională*”. Or, paradoxal, sau nu, dar,

conform informației oficiale, prezentată public de către ASP, rezultă că, în componența actuală a Curții Constituționale există un judecător constituțional care figurează ca fiind nu doar membru de partid, dar și președinte al unui partid politic. <https://www.asp.gov.md/ro/date-deschise/lista-partidelor-politice-din-republica-moldova>

9. Art. 16, alin. (2), din proiect urmează a expus în următoarea redacție:

„(2) *Orice mandat imperativ sau reprezentativ este nul*”.

10. Alineatul (2) al art. 19 urmează a fi păstrat în redacția actuală pentru mai multă claritate. Astfel, nu doar candidatul/prezentul la funcția de judecător constituțional, dar și judecătorul constituțional nu poate fi membru al vreunui partid politic. Or, viața/realitatea bate filmul. <https://www.asp.gov.md/ro/date-deschise/lista-partidelor-politice-din-republica-moldova>

11. La art. 21 alin. (1), sintagma „*de legislația privind sistemul de salarizare în sectorul bugetar*” se substituie cu sintagma „*de legea privind sistemul unitar de salarizare în sectorul bugetar*”. A se vedea: *Legea nr. 270/2018*.

12. Art. 24, din proiect, se completează cu un nou alineat (7), cu următorul cuprins: „(7) *Pentru judecătorii care îndeplinesc funcția de președinte al Curții Constituționale, în afară de sancțiunile indicate la alin. (3) lit. a) și b), poate fi aplicată și sancțiunea disciplinară de eliberare din funcția de Președinte al Curții Constituționale*”.

13. La art. 25 alin. (2), din proiect, sintagma „*regulamentul Curții Constituționale*” se substituie cu sintagma „*Codul jurisdicției constituționale*”. Atenție: Aplicarea dreptului discreționar și autonomiei regulamentare nu sunt benefice pentru edictarea unor norme procedurale primare. Lăsa-ți celelalte state, în pace! La noi, Regulamentul, în cauză, nu a supraviețuit mult timp, după expirarea mandatului președintelui-promotor al acestui Regulament.

14. La art. 26 alin. (1), lit. f), din proiect, va avea următorul cuprins: „f) *Consiliului Superior al Procurorilor*”, iar literele „f) – i)” vor deveni, respectiv, literele „g) – j)”.

Alin. (2) se completează cu litera e), cu următorul cuprins: „e) examinarea sesizării prin excepție de neconstituționalitate, exceptând subiecții prevăzuți la alin. (1) lit. e).”

15. La art. 27 alin. (1), *pct. 2) se exclude*. Astfel, *alin. (1) va fi constituit doar din literele respective, fără puncte*. Așadar, legalitatea tuturor actelor cu caracter individual emise de Parlament, Președintele Republicii Moldova sau de Guvern, care se referă la persoanele oficiale de stat exponente ale unui interes public și/sau politic deosebit este apanajul instanței de contencios administrativ. Or, Curtea Constituțională examinează doar constituționalitatea actelor prevăzute la art. 135 alin. (1) lit. a) din Constituție. Deci, examinarea legalității actelor este competența instanțelor de contencios administrativ și nu a celei de contencios constituțional. (*jurisprudența Curții Constituționale, Codul administrativ nr. 116/2018 și practica judiciară a instanțelor de contencios administrativ*)

La alin. (4), *propoziția/teza a doua se exclude*. Or, în caz, că plenul Curții Constituționale nu confirmă ulterior dispoziția președintelui cu cel puțin 4 voturi, condiție *sine qua non* obligatorie pentru o decizie a Curții, de acest gen, atunci cum rămâne cu dispoziția Președintelui. Or judecătorul este independent și orice mandat imperativ este nul.

16. La art. 28, alineatele (2) și (4), sintagma „*regulamentului Curții Constituționale*” se substituie cu sintagma „*Codului jurisdicției constituționale*”.

17. La art. 31, alineatul (4), sintagma „*regulamentului Curții Constituționale*” se substituie cu sintagma „*Codului jurisdicției constituționale*”.

18. La art. 34, alineatul (5), sintagma „*regulamentului Curții Constituționale*” se substituie cu sintagma „*Codului jurisdicției constituționale*”.

19. La art. 35 alin. (2) lit. a, va avea următorul cuprins: „*a) a participat ca factor de decizie la adoptarea actului sesizat, excepție făcând elaborarea și adoptarea Constituției;*”. Fără predestinație! Proiectul legii aproape că deja și desemnează catapultarea unor persoane din spectrul guvernamental în funcția de judecător constituțional pentru ași proteja activitatea anterioară, de ghiolotina constituționalității.
- La lit. b), la sfârșit, propoziția se completează cu textul: „*înainte de a fi numit judecător al Curții Constituționale*”.
20. La art. 36 alin. (1) sintagma „*cererea de recuzare până la începutul ședinței publice*” se substituie cu sintagma „*cererea de recuzare doar/numai la începutul ședinței publice*”.
21. La art. 37 alin. (3) sintagma „*cu votul majorității judecătorilor*” se substituie cu sintagma „*cu votul majorității judecătorilor Curții*”.
22. *Atenție:* La art. 40 lit. a) sintagma „*tratelor internaționale la care Republica Moldova este parte*” este conformă cu prevederile constituționale, dar nu și ale jurisprudenței Curții și nu se respectă nici unitatea materiei proiectului.
- La lit. e) sintagma „*instanțele judecătorești*” se substituie cu textul „*judecătorii/completele de judecată din cadrul Curții Supreme de Justiție, curților de apel și judecătoriilor*”.
23. La art. 44 alin. (1), lit. b) va avea următorul cuprins: „*b) au fost modificate prevederile Constituției, ale legilor și ale altor acte normative în ale căror teme a fost adoptată hotărârea sau emis avizul*”. Or Curtea Constituțională la adoptarea/emiterea unor acte uneori sa condus/ghidat nu doar de normele constituționale, propriu-zise, dar și de norme legale prin care prevederile normelor constituționale au fost dezvoltate. *Exemplificăm:* §4 din HCC nr. 43/2000: „*Din analiza comparativă a dispozițiilor legale ce reglementează procedura de alegere a Președintelui Republicii Moldova se poate vedea că art.90 alin. (4) din Constituție stabilește că în termen de 2 luni de la data la care a intervenit vacanța funcției de Președinte al Republicii Moldova se vor organiza, în conformitate cu legea, alegeri pentru un nou Președinte.* În același timp, Legea nr. 1234-XIV din 22 septembrie 2000 „*Cu privire la procedura de alegere a Președintelui Republicii Moldova*”^{**} stipulează în art. 2 alin. (1) că alegerile pentru funcția de Președinte al Republicii Moldova se desfășoară cu cel mult 45 de zile înainte de ziua expirării mandatului Președintelui în exercițiu. Alineatul (2) din același articol stabilește că în cazul când a intervenit vacanța funcției de Președinte al Republicii Moldova în urma demisiei, demiterii, imposibilității definitive de exercitare a atribuțiilor sau decesului, alegerile pentru un nou Președinte al Republicii Moldova se vor organiza în termen de 2 luni de la data când a intervenit vacanța funcției.
- Astfel, Curtea relevă că dispozițiile constituționale din art. 90 alin. (4) și prevederile din art. 2 al Legii nr. 1234-XIV delimitează condițiile și termenul alegerii Președintelui republicii în cazul expirării mandatului șefului statului în exercițiu de condițiile și termenul alegerii Președintelui în cazul vacanței funcției survenite în urma demisiei, demiterii, imposibilității definitive de exercitare a atribuțiilor sau decesului. Așadar, aceste clauze legale vin să confirme ipoteza că vacanța funcției nu survine neapărat la expirarea mandatului Președintelui în exercițiu și, prin urmare, prevederea constituțională despre asigurarea interimatului funcției de Președinte al Republicii Moldova nu este aplicabilă acestei situații*”.
24. La art. 47, alin. (2) va avea următorul cuprins: „*(2) Raportul privind exercitarea jurisdicției constituționale se publică în Monitorul Oficial al Republicii Moldova, se plasează pe pagina web oficială a Curții Constituționale și se transmite autorităților competente de a numi judecătorii pentru informare*”.
25. La art. 49, alin. (1) va avea următoarea redacție: „*Curtea Constituțională are buget propriu, care este parte integrantă a bugetului de stat*”.
26. La art. 53, alin. (1) va avea următorul cuprins: „*(1) La data intrării în vigoare a prezentei legi, Legea nr. 317/1994 cu privire la Curtea Constituțională (Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1995, nr. 8, art.86), cu modificările ulterioare, se abrogă*”.
- Prevederile alin. (2) trebuie excluse din proiect și promovate printr-o lege de modificarea generică sau una distinctă/expresă a acestor prevederi din anexa la Legea nr. 155/2011 pentru aprobarea Clasificatorului unic al funcțiilor publice sau cu scârțuit abea doar după data de 5 iulie 2024. (*tehnica legislativă, Legea nr. 100/2017*)
- Articolul se completează cu un alineat nou, (2) sau (3), cu următorul cuprins: „*Guvernul va prezenta Parlamentului, în termen de 6 luni de la data publicării prezentei legi, proiectul noului Cod de jurisdicție constituțională*”.

În concluzie, Asociația Obștească Institutul de Creație Legislativă „LEX SCRIPTA” a examinat proiectul legii (număr unic 372/MJ/2024) cu privire la Curtea Constituțională și informează autorul proiectului că nu poate susține proiectul în varianta prezentată de către Ministerul Justiției. De altfel, Institutul de Creație Legislativă „LEX SCRIPTA” va susține proiectul doar cu acceptarea de către autor a propunerilor/recomandărilor noastre.

**Cu respect,
Mihai CORJ**

Președinte al AO Institutul de Creație Legislativă „LEX SCRIPTA”
doctor în drept, conferențiar universitar, avocat, mediator

Digitally signed by Corj Mihai
Date: 2024.05.28 16:42:32 EEST
Reason: MoldSign Signature
Location: Moldova

Adresa poștală:
Bd. Grigore Vieru 20, ap. 13
MD-2005, mun. Chișinău

e-mail: mihaicorj@mail.ru

28 mai 2024

OPINIE JURIDICĂ

la proiectul legii cu privire la Curtea Constituțională

EXPEDIATĂ PRIN E-MAIL ȘI PUBLICATĂ PE CRJM.ORG

Nr./Data:	23/24 din 3 iunie 2024
Destinatari:	Ministerul Justiției, Direcția elaborare acte normative e-mail: aneta.dovbenco@justice.gov.md ; Pentru informare: e-mail: secretariat@justice.gov.md
Prezentată de:	Centrul de Resurse Juridice din Moldova (www.crjm.org), persoane de contact: Daniel GOINIC, Director de Program, e-mail: daniel.goinic@crjm.org, Vladislav GRIBINCEA, Director de Program, e-mail: vladislav.gribincea@crjm.org ,

Această opinie este prezentată Ministerului Justiției de către Centrul de Resurse Juridice din Moldova (CRJM) în contextul consultărilor publice referitoare la proiectul de lege cu privire la Curtea Constituțională. Conform autorilor, acesta fost elaborat cu scopul de a institui un cadru legislativ unic pentru organizarea și funcționarea Curții Constituționale, unificând prevederile actualei Legi privind Curtea Constituțională cu cele ale Codului jurisdicției constituționale

CRJM salută inițiativa Ministerului Justiției de consolidare a cadrului legislativ care reglementează activitatea Curții Constituționale. Totodată, în vederea îmbunătățirii versiunii curente a proiectului, propunem introducerea câtorva amendamente ce țin de:

- 1) Clarificarea criteriilor de eligibilitate a candidaților la funcția de judecător al Curții Constituționale, prin adăugarea necesității de avea o reputație ireproșabilă și a vârstei de până la 65 ani la accederea în funcție.
- 2) Includerea necesității desemnării a noilor judecători ai Curții Constituționale de către autoritățile competente în baza unor concursuri publice, transparente și bazate pe merit.
- 3) Includerea obligației de informare în scris într-un termen optim a autorității care a desemnat judecătorul a cărui mandat expiră, în legătură cu demararea procedurii de selectare a unui nou judecător și selecția judecătorului până la expirarea acestui termen.
- 4) Reglementarea unui termen expres la prelungirea soluționării sesizărilor parvenite la Curtea Constituțională.
- 5) Clarificarea temeiurilor pentru declararea abținerii sau recuzării judecătorului Curții Constituționale etc.

Lista tuturor modificărilor punctuale sunt prezentate în tabelul care urmează.

Vă rugăm să nu ezitați să ne contactați pentru orice clarificări suplimentare.

Cu deosebit respect

Ilie Chirtoacă
Președinte

CENTRUL DE RESURSE JURIDICE DIN MOLDOVA

str. A. Șciusev 33,
MD-2001, Chișinău,
Republica Moldova

+373 22 84 36 01
+373 22 84 36 02

contact@crjm.org

www.crjm.org

crjm.org

crjmoldiva

Nr.	Textul existent în proiectul votat în prima lectură	Modificări propuse de CRJM (formulările în legătură cu care se propune eliminarea au fost tăiate cu o linie, iar textul care se propune a fi adăugat este subliniat)	Argumente/Comentarii
1.	Articolul 9. Structura Curții Constituționale ... (2) Doi judecători sunt numiți de Parlament, doi de Guvern și doi de Consiliul Superior al Magistraturii.	... (2) Doi judecători sunt numiți de Parlament, doi de Guvern, și doi de Consiliul Superior al Magistraturii, <u>în baza de concurs public, transparent și bazat pe merit.</u>	Selecția prin concurs public și în baza de merit garantează că cel mai calificat și competent candidat este ales pentru rolul de judecător al Curții Constituționale. Aceasta este esențială, deoarece Curtea Constituțională are rolul crucial de a interpreta Constituția țării și de a asigura că legile respectă cele mai înalte standarde constituționale. Prin urmare, competența și pregătirea profesională sunt imperative. Modul de organizare a concursului va fi reglementat de către fiecare autoritate competentă în parte. Important este ca numirea să fie bazată pe merit. Recomandarea dată rezultă și în modul cum în ultimii ani au fost numiți judecătorii Curții de către Guvern și de către CSM.
2.	Articolul 10. Plenul Curții Constituționale ... (3) Cvorumul în plen al Curții Constituționale este de două treimi din numărul judecătorilor	Articolul 10. Plenul Curții Constituționale ... (3) Cvorumul în plen al Curții Constituționale este de două treimi din numărul judecătorilor <u>aflați în exercitiul funcției.</u>	Acest aspect trebuie clarificat. Or în caz de demisie, ridicare de mandat sau deces, judecătorii nu vor fi șase, dar mai puțini. Respectiv la luarea deciziilor, până la numirea altui judecător/altor judecători, cvorumul va fi două treimi din cei existenți în funcție. Un cvorum

CENTRUL DE RESURSE JURIDICE DIN MOLDOVA

str. A. Șciusev 33,
MD-2001, Chișinău,
Republica Moldova

+373 22 84 36 01
+373 22 84 36 02

contact@crjm.org

www.crjm.org

crjm.org

crjmoldiva

			similar a fost introdus și pentru alte organe colegiale, cum ar fi de exemplu CSM.
3.	Articolul 13. Judecătorii-asistenți (1) Președintele și judecătorii Curții Constituționale sînt asistați în activitatea lor de 6 judecători-asistenți, care formează corpul judecătorilor-asistenți. (2) Judecătorii-asistenți sînt asimilați în drepturi și garanții cu judecătorii curților de apel și au același statut ca și judecătorii din instanțele judecătorești (5) Candidatul la funcția de judecător-asistent trebuie să dețină cetățenia Republicii Moldova, pregătire juridică superioară și o vechime de cel puțin 10 ani în activitatea juridică sau în învățămîntul juridic superior (6)...	Propunem excluderea acestui articol.	Legea actuală prevede că la Curtea Constituțională există judecători-asistenți. Totuși, în practică aceștia nu există de mai mulți ani. În prezent, componența Curții Constituționale funcționează în absența judecătorilor asistenți, bazându-se în mod exclusiv pe colaborarea cu Secretariatul. Consolidarea Secretariatului Curții Constituționale și a personalului care activează în cadrul acestuia reprezintă o prioritate, mai degrabă decât menținerea personalului care asistă activitatea judecătorilor constituționali. Consolidarea Secretariatului ar putea include și formarea continuă a personalului existent, precum și angajarea de noi specialiști, capabili să suporte volumul crescut de activități juridice și administrative. Un aspect cheie care necesită o clarificare urgentă este modalitatea de numire a asistenților judecătorilor. Aceasta poate varia între selecția prin concurs și numirea bazată pe încrederea personală a judecătorilor Curții. Acest procedeu nereglementat poate duce la incertitudini și la o posibilă anonimizare funcțională în relațiile cu membrii secretariatului și restul Curții.

CENTRUL DE RESURSE JURIDICE DIN MOLDOVA

str. A. Șciusev 33,
MD-2001, Chișinău,
Republica Moldova

+373 22 84 36 01
+373 22 84 36 02

contact@crjm.org

www.crjm.org

crjm.org

crjmoldiva

			Mentineră judecătorilor-asistenți prezintă și alte incertitudini. Nu este clar cum sunt remunerați aceștia, dacă beneficiază de imunitate, dacă ei pot fi numiți pe post în instanțele de apel de drept comun, alte garanții de independență a acestora. Excluderea acestei categorii ar rezona și cu excluderea judecătorilor-asistenți de la Curtea Supremă de Justiție cu mai mult de 10 ani în urmă.
4.	Articolul 14. Criterii de eligibilitate și modul de selectare a candidaților la funcția de judecător al Curții Constituționale (1) Judecător al Curții Constituționale poate fi persoana care deține cetățenia Republicii Moldova, are domiciliu în țară, are pregătire juridică superioară, înaltă competență profesională și o vechime de cel puțin 15 ani în activitatea juridică, în învățământul juridic superior sau în activitatea științifică. (2) Cu 3 luni înainte de expirarea mandatului fiecărui judecător, Curtea Constituțională informează în scris, autoritatea care a desemnat judecătorul a cărui mandat expiră, privind demararea procedurii de desemnare a unui nou judecător.	1) Judecător al Curții Constituționale poate fi persoana <u>cu o reputație ireproșabilă</u> care deține cetățenia Republicii Moldova, are domiciliu în țară, are pregătire juridică superioară, înaltă competență profesională și o vechime de cel puțin 15 ani în activitatea juridică, în învățământul juridic superior sau în activitatea științifică <u>și are mai puțin de 65 ani la accesarea în funcție.</u>	1) Reputația ireproșabilă este un element esențial (a se vedea art. 6 alin. 4 din Legea 544/1995 cu privire la statutul judecătorului). Fără o asemenea reputație, respectul față de Curtea Constituțională va avea de suferit. Existența sau lipsa reputației va fi decisă de organul care numește judecătorul. 2) Condiția de avea mai puțin de 65 de ani la accesarea în funcție este o condiție nouă impusă inclusiv judecătorilor Curții Europene a Drepturilor Omului (prin Protocolul nr. 15 la CEDO). Și legea actuală prevede un asemenea termen. Recomandăm această vârstă pentru a asigura un echilibru dintre potențialul candidatului și riscul că, din motive de sănătate, judecătorul de o vârstă avansată va fi indisponibil pentru îndeplinirea funcțiilor de judecător.

CENTRUL DE RESURSE JURIDICE DIN MOLDOVA

str. A. Șciusev 33,
MD-2001, Chișinău,
Republica Moldova

+373 22 84 36 01
+373 22 84 36 02

contact@crjm.org
www.crjm.org

crjm.org

crjmoldiva

	(2) Cu 3 luni înainte de expirarea mandatului fiecărui judecător, Curtea Constituțională informează în scris, autoritatea care a desemnat judecătorul a cărui mandat expiră, demarează procedura de <u>selectare în bază de merit</u> a unui nou judecător. <u>Până la expirarea mandatului judecătorului, autoritatea competentă trebuie să numească un nou judecător.</u>	3) Un concurs bazat pe merit reduce posibilitatea influenței politice sau a nepotismului în procesul de selecție. Astfel, se consolidează încrederea publicului în independența și imparțialitatea Curții Constituționale. La fel, propunem demararea concursului cu 3 luni până la expirarea mandatului judecătorului în funcție și numirea noului judecător până la expirarea mandatului judecătorului în funcție. Aceasta este necesar pentru menținerea ritmului de lucru și pentru evitarea întârzierilor în luarea deciziilor importante. 4) Eliminarea notificării scrise din partea Curții Constituționale este esențială. Deși aceasta poate părea o simplă „formalitate”, lipsa acesteia împiedică autoritatea competentă să inițieze procesul de selecție a noului judecător, chiar dacă mandatul judecătorului în funcție se apropie de sfârșit. Legea va obliga autoritatea competentă să purceadă la identificarea noului judecător din oficiu, eliminând birocrația excesivă.
5 Articolul 18. Inviolabilitatea judecătorilor Curții Constituționale ... (2) Judecătorul Curții Constituționale nu poate fi reținut, arestat, percheziționat, cu excepția cazurilor de infracțiune flagrantă, trimis în judecată pe cauze	(2) Judecătorul Curții Constituționale nu poate fi reținut, arestat, percheziționat, pe cauze <u>contravenționale sau penale, fără acordul prealabil a plenului Curții Constituționale, cu excepția cazurilor săvârșirii de către judecătorul Curții Constituționale a infracțiunilor specificate la art. 243, 324, 326 și 330² ale</u>	Inviolabilitatea judecătorilor Curții Constituționale este concepută ca o garanție funcțională vitală, care asigură că aceștia pot îndeplini îndatoririle lor fără a fi supuși presiunilor externe. Cu toate acestea, protecția oferită de inviolabilitate nu este absolută. Ea nu poate să se aplice în cazul săvârșirii unor fapte grave de corupție

CENTRUL DE RESURSE JURIDICE DIN MOLDOVA

str. A. Șciusev 33,
MD-2001, Chișinău,
Republica Moldova

+373 22 84 36 01
+373 22 84 36 02

contact@crjm.org

www.crjm.org

crjm.org

crjmoldiva

contravenționale sau penale fără încuviințarea prealabilă a plenului Curții Constituționale. (5) Reținerea judecătorului Curții Constituționale, surprins în flagrant delict, urmează a fi comunicată imediat Curții Constituționale care, în decursul a 24 de ore își exprimă punctul de vedere asupra reținerii	<u>Codului penal al Republicii Moldova, precum și în cazul infracțiunilor flagrante.</u> ~~(5) Reținerea judecătorului Curții Constituționale, surprins în flagrant delict, urmează a fi comunicată imediat Curții Constituționale care, în decursul a 24 de ore își exprimă punctul de vedere asupra reținerii.~~	sau în situații în care judecătorii sunt surprinși în flagrant comițând infracțiuni. La fel, de exemplu, dacă un judecător al Curții Constituționale încalcă legislația contravențională din domeniul transporturilor și refuză să se supună ordinilor unui agent de constatare, acesta poate și trebuie să fie reținut, pentru a asigura că nicio persoană, indiferent de statutul său, nu este deasupra legii. Textul propus coincide cu imunitatea oferită judecătorilor de drept comun. În ceea ce privește structura actuală a proiectului observăm o lipsă de coerență între alineatele 2 și 5. Alineatul 2 recunoaște necesitatea reținerii judecătorilor în cazul infracțiunilor flagrante, ceea ce este un pas important în direcția asigurării responsabilității și integrității judiciare. În contrast, alineatul 5 impune o procedură prin care Plenul Curții este solicitat să "exprime un punct de vedere" într-un interval de 24 de ore post-reținere. Această prevedere pare să dilueze eficacitatea măsurilor inițiale și adaugă un strat suplimentar de birocrație, care poate întârzia procesul legal necesar. Considerăm această ultimă prevedere redundantă și propunem eliminarea ei pentru a evita confuzia și pentru a asigura aplicarea efectivă a legii în situații critice.

CENTRUL DE RESURSE JURIDICE DIN MOLDOVA

str. A. Șciusev 33,
MD-2001, Chișinău,
Republica Moldova

+373 22 84 36 01
+373 22 84 36 02

contact@crjm.org
www.crjm.org

crjm.org

crjmoldiva

6. Articolul 21. Garanțiile sociale ... (2) Judecătorul Curții Constituționale care a atins vârsta de 50 de ani și are o vechime în muncă de cel puțin 20 de ani calendaristici, inclusiv în funcția de judecător al Curții Constituționale pe o perioadă de cel puțin 5 ani, are dreptul la pensie pentru vechime în muncă în proporție de 55 % față de salariul lui mediu, iar pentru fiecare an complet de muncă peste vechimea de 20 de ani – de 3 %, dar în total nu mai mult de 80 % față de salariul lui mediu, ținându-se cont de indexarea salariului. (3) Pensia pentru vechime în muncă 10) Judecătorul are dreptul la concediu anual plătit pe o durată de 42 de zile calendaristice, precum și la concediu neplătit, în condițiile legii. (7) Pensile și indemnizațiile lunare viagere se stabilesc și se plătesc de organele de asigurări sociale, care au dreptul de control asupra autenticității actelor ce confirmă stagiul de muncă și venitul asigurat, eliberate de organele abilitate. (8) Cheltuielile pentru achitarea pensiilor și indemnizațiilor lunare viagere se asigură după cum urmează: 50% din mărimea stabilită – de la bugetul asigurărilor sociale de stat și 50% – de la bugetul de stat.	(2) Judecătorul Curții Constituționale care a atins vârsta de 50 de ani și are o vechime în muncă de cel puțin 20 de ani calendaristici, inclusiv în funcția de judecător al Curții Constituționale pe o perioadă de cel puțin 5 ani, are dreptul la pensie pentru vechime în muncă în proporție de 55 % față de salariul lui mediu, iar pentru fiecare an complet de muncă peste vechimea de 20 de ani – de 3 %, dar în total nu mai mult de 80 % față de salariul lui mediu ținându-se cont de indexarea salariului. (3) Pensia pentru vechime în muncă <u>se calculează și se plătește doar judecătorilor demisionați și judecătorilor eliberați din funcție în legătură cu atingerea plafonului de vârstă.</u> (7) <u>Pensile și indemnizațiile lunare viagere se stabilesc și se plătesc de organele de asigurări sociale, care au dreptul de control asupra autenticității actelor ce confirmă stagiul de muncă și venitul asigurat, eliberate de organele abilitate.</u> (8) <u>Cheltuielile pentru achitarea pensiilor și indemnizațiilor lunare viagere se asigură după cum urmează: 50% din mărimea stabilită – de la bugetul asigurărilor sociale de stat și 50% – de la bugetul de stat.</u> 10) Judecătorul are dreptul la concediu anual plătit pe o durată de <u>30 de zile</u> calendaristice, precum și la concediu neplătit, în condițiile legii.	Recomandăm introducerea garanțiilor sociale judecătorilor CC similare judecătorilor de drept comun. Aceasta a fost din start abordarea din actuala Lege cu privire la Curtea Constituțională. Salariile judecătorilor au crescut considerabil între timp, iar garanțiile sociale ale judecătorilor de drept comun au fost ajustate corespunzător. Totuși, garanțiile sociale ale judecătorilor CC au rămas neschimbate și, în prezent, sunt greu de justificat plauzibil. Recomandăm renunțarea la indexarea pensiei în funcție de creșterea salariului judecătorului în funcție, precum și primirea concomitentă a salariului și a pensiei . Judecătorii de drept comun au dreptul la concediu anual plătit pe o durată doar de 30 de zile, iar a judecătorilor CC este de 42 de zile. Un concediu anual de 42 de zile practic înseamnă circa 9 luni, CC ar trebui să activeze cu 5 judecători, ceea ce afectează eficiența CC. De asemenea, recomandăm o analiză a folosirii concediului de către judecătorii CC, pentru a stabili dacă cu adevărat se justifică un concediu atât de lung. Propunem eliminarea alineatului 7 și 8 din textul articolului 21, deoarece indemnizația lunară viageră nu mai este inclusă în cadrul legislației naționale actuale. Menținerea alineatelor în discuție nu aduce valoare

CENTRUL DE RESURSE JURIDICE DIN MOLDOVA

str. A. Șciusev 33,
MD-2001, Chișinău,
Republica Moldova

+373 22 84 36 01
+373 22 84 36 02

contact@crjm.org
www.crjm.org

crjm.org

crjmoldiva

	(10) Judecătorul are dreptul la concediu anual plătit pe o durată de 42 de zile calendaristice, precum și la concediu neplătit, în condițiile legii.		adăugată, având în vedere că procedurile aplicabile sunt deja reglementate de legislația specifică privind asigurările sociale.
7.	Articolul 22. Încetarea mandatului ... (4) În cazul încetării mandatului judecătorului Curții Constituționale în temeiul alin. (1) lit. b) - d), în termen de cel mult 3 zile de la data constatării vacanței funcției, președintele Curții Constituționale sesizează autoritatea care a desemnat judecătorul, solicitând demararea procedurii de desemnare a unui nou judecător. Autoritatea competentă numește judecătorul în termen de 45 de zile de la data sesizării.	(4) În cazul încetării mandatului judecătorului Curții Constituționale în temeiul alin. (1) lit. b) - d), în termen de cel mult 3 zile de la data constatării vacanței funcției, președintele Curții Constituționale sesizează autoritatea care a desemnat judecătorul, solicitând demararea procedurii de <u>selectare în bază de merit</u> a unui nou judecător. Autoritatea competentă numește judecătorul în termen de <u>60 de zile</u> de la data sesizării.	A se vedea argumentele menționate mai sus la pct. 4. Considerăm că 60 de zile este un termen suficient pentru demararea și organizarea unui concurs public menit să selecteze un nou judecător la Curtea Constituțională. 45 de zile ar putea să nu fie suficient pentru desfășurarea concursului în mod corespunzător.
8.	Articolul 24. Răspunderea disciplinară a judecătorilor ... 6) Sancțiunea ridicării mandatului se aplică prin hotărârea plenului, adoptată cu votul a 2/3 din numărul judecătorilor Curții Constituționale. Hotărârea plenului privind ridicarea mandatului judecătorului Curții Constituționale este definitivă.	6) Sancțiunea ridicării mandatului se aplică prin hotărârea plenului, adoptată cu votul a 2/3 din numărul judecătorilor Curții Constituționale. Hotărârea plenului privind ridicarea mandatului judecătorului Curții Constituționale <u>nu se supune niciunei căi de atac</u> .	Decizia plenului Curții privind ridicarea mandatului unui judecător nu poate fi supusă niciunei căi de atac. Nu considerăm potrivit ca ridicarea mandatului să fie susceptibilă în instanțele de drept comun, deoarece va introduce o tensiune suplimentară între judecătorii CC și va genera o incertitudine în ceea ce privește desemnarea noului judecător al CC. Această prevedere este susținută și de jurisprudența CtEDO. Conform acesteia, în situații unde se afirmă că o încălcare a unui drept recunoscut de Convenție a fost săvârșită de către cea mai înaltă instanță jurisdicțională, aplicabilitatea articolului 13 CEDO este limitată implicit. Astfel, o astfel

CENTRUL DE RESURSE JURIDICE DIN MOLDOVA

str. A. Șciusev 33,
MD-2001, Chișinău,
Republica Moldova

+373 22 84 36 01
+373 22 84 36 02

contact@crjm.org

www.crjm.org

crjm.org

crjmoldiva

			de pretenție trebuie respinsă ca fiind clar nefondată (a se vedea decizia <i>Amihalachioaie c. Moldovei</i>).
9.	Articolul 26. Subiecții cu drept de sesizare (1) Dreptul de sesizare îl au: ... e) judecătorii/completele de judecată din cadrul Curții Supreme de Justiție, curților de apel și judecătorilor;	e) judecătorii/completele de judecată din cadrul Curții Supreme de Justiție, curților de apel și judecătorilor, <u>prin ridicarea excepțiilor de neconstituționalitate.</u>	Acest aspect trebuie clarificat. Sesizarea privind controlul constituționalității unor norme ce urmează a fi aplicate la soluționarea unei cauze se prezintă direct Curții Constituționale de către judecătorii/completele de judecată din cadrul Curții Supreme de Justiție, curților de apel și judecătorilor, pe rolul cărora se află cauza. În probleme ce țin strict de activitatea judecătorilor (salarii, pensii, garanții sociale etc.). – CSM este subiectul care va sesiza Curtea Constituțională.
10.	Articolul 27. Acțiunea actului sesizat ... (2) Se poate dispune suspendarea acțiunii: 1) actelor care afectează sau se referă la următoarele domenii:	(2) Se poate dispune suspendarea acțiunii: 1) actelor <u>normative</u> care afectează sau se referă la următoarele domenii:	Propunere de clarificare.
11.	Articolul 28. Etapele de examinare a sesizărilor (3) Sesizările urmează a fi declarate inadmisibile în cazul în care: ... c) normele contestate au fost modificate sau abrogate;	c) normele contestate au fost modificate sau abrogate și <u>soluționarea cauzei în care a fost ridicată excepția de neconstituționalitate nu cere continuarea procedurii.</u> 5) <u>Curtea Constituțională din proprie inițiativă sau la cererea participanților la proces, poate solicita depunerea de opinii amicus curiae de la persoanele de drept public și privat.</u>	Însăși, în jurisprudența sa, Curtea a reținut că excepția de neconstituționalitate poate fi ridicată atât în privința normelor în vigoare, cât și în privința celor abrogate sau modificate care sunt determinante pentru soluționarea cauzei în care a fost ridicată excepția. Opinia <i>amicus curiae</i> este un instrument juridic esențial în sistemele de drept, inclusiv în Republica

CENTRUL DE RESURSE JURIDICE DIN MOLDOVA

str. A. Șciusev 33,
MD-2001, Chișinău,
Republica Moldova

+373 22 84 36 01
+373 22 84 36 02

contact@crjm.org
www.crjm.org

crjm.org

crjmoldiva

			Moldova, utilizat pentru a oferi Curții Constituționale perspective externe și specializate în procesul de deliberare. Această opinie, prezentată de experți sau organizații, aduce multiple beneficii: îmbogățește perspectivele curții asupra cazurilor complexe, oferă expertiză specializată pentru o decizie mai informată, crește legitimitatea și transparența deciziilor, și poate influența evoluția jurisprudenței.
12.	Articolul 30. Termenul de soluționare a sesizării Curtea Constituțională examinează sesizarea în termen de 6 luni de la data înregistrării acesteia. La solicitarea judecătorului-raportor sau a participanților la proces, plenul Curții Constituționale poate prelungi termenul de soluționare a sesizării.	Articolul 30. Termenul de soluționare a sesizării Curtea Constituțională examinează sesizarea în termen de 6 luni de la data înregistrării acesteia. La solicitarea judecătorului-raportor sau a participanților la proces, plenul Curții Constituționale poate prelungi termenul de soluționare a sesizării <u>cu încă maxim 3 luni.</u>	Înțelegem că raționamentul prevederii date vine din practica Curții Constituționale din România care la prelungirea acestor termene, are flexibilitatea de a decide fără un cadru temporal fix impus prin lege. Totuși, reglementarea unui termen expres de prelungire pentru soluționarea sesizărilor la Curtea Constituțională este importantă, or oferă o bază clară și predictibilă pentru toate părțile implicate în proces. Aceasta permite autorilor sesizărilor, avocaților, altor participanți la proces să își planifice strategiile și așteptările în mod corespunzător, știind exact când se poate aștepta o decizie. La fel, fără un termen clar de prelungire, există riscul ca sesizările să fie întârziate în mod nejustificat, ceea ce poate afecta drepturile celor implicați. Un termen fix stabilit poate ajuta la prevenirea acestor întâzieri,

CENTRUL DE RESURSE JURIDICE DIN MOLDOVA

str. A. Șciusev 33,
MD-2001, Chișinău,
Republica Moldova

+373 22 84 36 01
+373 22 84 36 02

contact@crjm.org
www.crjm.org

crjm.org

crjmoldiva

asigurând că procesul rămâne eficient și nu este supus la manipulări tactice sau amânări inutile.

Nu în ultimul rând, un cadru temporal definit ajută Curtea Constituțională să gestioneze mai eficient cazurile, permițând o distribuire mai bună a resurselor și a timpului de lucru al judecătorilor și angajaților Secretariatului. Acest lucru mai este esențial pentru menținerea unui flux constant de cazuri și pentru evitarea acumulării de întârzieri în soluționarea altor sesizări.

CENTRUL DE RESURSE JURIDICE DIN MOLDOVA

str. A. Șciusev 33,
MD-2001, Chișinău,
Republica Moldova

+373 22 84 36 01
+373 22 84 36 02

contact@crjm.org

www.crjm.org

crjm.org

[crjmolдова](https://twitter.com/crjmolдова)

13. Articolul 32. Drepturile părților ... (5) Participanții la proces au dreptul să ia cunoștință de materialele dosarului, cu autorizarea prealabilă a președintelui Curții Constituționale în condițiile stabilite de Curte.	(5) Participanții la proces au dreptul să ia cunoștință de materialele dosarului, cu ~~autorizarea prealabilă a președintelui Curții Constituționale~~ în condițiile stabilite de Curte.	Considerăm necesară excluderea autorizării prealabile a președintelui Curții Constituționale pentru ca participanții la proces să poată lua cunoștință de materialele dosarului din mai multe puncte de vedere: • Aceasta poate fi văzută ca o barieră în calea accesului liber și nemijlocit la informațiile esențiale pentru apărarea drepturilor. • Obținerea autorizației poate întârzia procesele, afectând drepturile celor implicați și încărcând inutil agenda președintelui Curții. • Cerința unei autorizații prealabile poate crea un dezechilibru între capacitățile părților de a-și apăra drepturile, mai ales când una dintre părți are acces mai ușor la informații datorită poziției sale. Eliminarea acestei cerințe ar putea promova egalitatea tuturor părților în fața legii. • În multe sisteme judiciare, inclusiv constituționale există o încercare continuă de a reduce birocratia excesivă.

CENTRUL DE RESURSE JURIDICE DIN MOLDOVA

str. A. Șciusev 33,
MD-2001, Chișinău,
Republica Moldova

+373 22 84 36 01
+373 22 84 36 02

contact@crjm.org
www.crjm.org

crjm.org

crjmoldiva

14. Articolul 35. Recuzarea judecătorilor (1) Judecătorul Curții Constituționale se abține de la examinarea cauzei sau poate fi recuzat în cazul în care: a) se află în raporturi de rudenie inclusiv prin adopție până la gradul IV inclusiv (părinte, frate/soră, bunic, nepot, unchi/mătușă) sau de afinitate până la gradul II (cumnat/cumnată, socru/soacră, ginere/noră) cu participantii la ședință sau cu reprezentanții lor; b) a fost implicat anterior la luarea deciziilor în cauza supusă examinării; c) și-a expus în public opinia asupra constituționalității actului contestat. (2) Temeiul prevăzut la alin. (1) lit. b), nu se referă la cazurile în care judecătorul: a) a participat la procedurile legislative sau de adoptare a actului normativ contestat, sau a actelor normative emise în scopul exercitării atribuțiilor înainte de a fi numit judecător al Curții Constituționale; b) și-a expus opinia cu privire la o problemă de drept care poate fi importantă pentru examinarea cauzei.	(1) Judecătorul Curții Constituționale se abține de la examinarea cauzei sau poate fi recuzat în cazul în care: a) <u>participantii la ședință sau reprezentanții lor sunt persoane apropiate, în sensul Legii nr. 133 din 17 iunie 2016 privind declararea averii și a intereselor personale;</u> b) <u>a fost implicat anterior la luarea deciziilor relevante cauzei supuse examinării, a participat la elaborarea și promovarea inițiativei legislative sau a actului normativ contestat, sau a actului normativ emis în scopul exercitării atribuțiilor, înainte de a fi numit judecător al Curții Constituționale;</u> c) și-a expus în public opinia asupra constituționalității actului contestat. (2) Temeiul prevăzut la alin. (1) lit. b), nu se referă la cazurile în care judecătorul: a) ~~a participat la procedurile legislative sau de adoptare a actului normativ contestat, sau a actelor normative emise în scopul exercitării atribuțiilor înainte de a fi numit judecător al Curții Constituționale;~~ b) ~~și-a expus opinia cu privire la o problemă de drept care poate fi importantă pentru examinarea cauzei.~~	Prevederea expusă în proiect, omite mai multe categorii de persoane cu care judecătorul Curții Constituționale s-ar afla în conflict de interese (de, ex. soțul/soția, copilul, concubinul/concubina ii, persoana aflată la întreținerea acestuia). Din aceste considerente, propunem utilizarea termenului de „persoane apropiate”, așa precum este definit în Legea nr. 133/2016. Considerăm oportun ca un judecător al Curții Constituționale să se abțină de la examinarea unei cauze sau să poată fi recuzat dacă, înainte de a deveni judecător, a fost implicat în luarea deciziilor judecătorești sau a contribuit la elaborarea, promovarea, definitivarea, adoptarea sau aprobarea actului contestat. Aceasta rămâne valabil chiar dacă aceste activități făceau parte din atribuțiile sale funcționale. Însăși implicarea în dezvoltarea unor prevederi sau legislații care ulterior devin subiectul unei revizuiri de constituționalitate poate crea dubii privind independența deciziei pe care judecătorul ar urma să o ia. Aceasta se datorează faptului că percepția asupra imparțialității sale poate fi afectată de rolul anterior avut în formarea actului legislativ contestat. Subsecvent, propunem că alineatul 2 să fie exclus din textul proiectului.

CENTRUL DE RESURSE JURIDICE DIN MOLDOVA

str. A. Șciusev 33,
MD-2001, Chișinău,
Republica Moldova

+373 22 84 36 01
+373 22 84 36 02

contact@crjm.org

www.crjm.org

crjm.org

crjmoldiva

15.	Articolul 37. Deliberarea și votarea (4) Actele Curții Constituționale se adoptă prin vot deschis. La decizia plenului, unele acte pot fi votate în mod secret. (5) Judecătorul Curții Constituționale care nu este de acord cu hotărârea adoptată sau cu avizul emis poate să-și expună în scris opinia sa separată. Opinia separată a judecătorului se anexează la actul adoptat.	4) Actele Curții Constituționale se adoptă prin vot deschis. ~~La decizia plenului, unele acte pot fi votate în mod secret.~~ (5) Judecătorul Curții Constituționale care nu este de acord cu hotărârea adoptată sau cu avizul emis poate să-și expună în scris opinia sa separată. Opinia separată a judecătorului <u>este parte integrantă a hotărârii.</u>	Proiectul de lege prevede expres că doar procedură de alegere a Președintelui Curții se face prin vot secret. În rest, considerăm oportun că votul asupra tuturor actelor Curții să fie deschis. Opinia separată a judecătorului constituie o parte integrantă a hotărârii emise, așa precum este în practica Curții Europene a Drepturilor Omului.
16.	Articolul 39. Actele Curții Constituționale ... (3) Actele Curții Constituționale se pronunță public, sunt semnate de președintele Curții Constituționale și se publică în Monitorul Oficial al Republicii Moldova.	(3) Actele Curții Constituționale se pronunță public, <u>se indică numărul de voturi</u>, sunt semnate de președintele Curții Constituționale și <u>se publică pe pagina web oficială</u> și în Monitorul Oficial al Republicii Moldova.	Propunere de clarificare și îmbunătățire a prevederii, destinată să asigure transparența și consolidarea procesului de aprobare și diseminare publică a documentelor emise de Curte.
17.	Articolul 52. Paza Paza sediului Curții Constituționale, iar după caz și a președintelui Curții Constituționale, este asigurată în condițiile legii.	Paza sediului Curții Constituționale, iar după caz și a <u>judecătorilor</u> Curții Constituționale, este asigurată în condițiile legii.	Asigurarea protecției fizice este esențială nu doar pentru Președintele Curții, ci pentru întregul corp de judecători. Implementarea unor măsuri de securitate poate reduce semnificativ riscul de intimidare sau influențare externă, și poate preveni actele de violență asupra acestora. Având în vedere că numărul judecătorilor este limitat la doar șase, costurile asociate cu aceste măsuri de protecție nu ar fi prohibitive.

CENTRUL DE RESURSE JURIDICE DIN MOLDOVA

str. A. Șciusev 33,
MD-2001, Chișinău,
Republica Moldova

+373 22 84 36 01
+373 22 84 36 02

contact@crjm.org
www.crjm.org

crjm.org

crjmoldiva